

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMISTYÖ KUNNALLISESSA SOSIAALITYÖSSÄ

Jenni Simola

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Pro gradu –tutkielma
Huhtikuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty

Laitos – Institution – Department

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

Tekijä – Författare – Author

Jenni Simola

Työn nimi – Arbetets titel – Title

Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö kunnallisessa sosiaalityössä

Oppiaine – Läroämne – Subject

Sosiaalityö

Työn laji – Arbetets art – Level

Aika – Datum – Month and year

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2018

95 + 4 liitettä

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Tämän tutkimuksen kohteena on yhteiskunnallinen vaikuttamistyö osana kunnallista sosiaalityötä. Tarkoituksena on tuottaa tietoa kunnallisessa sosiaalityössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ajatuksista, asenteista ja kokemuksista sosiaalityön yhteiskunnallisesta vaikuttamistehtävästä. Tutkimuksessa yhteiskunnallisella vaikuttamistyöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän työtä, jonka tarkoituksena on yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttaminen sosiaalityön arvojen mukaisesti niin sosiaalityöntekijän omassa työorganisaatiossa, kunnallisessa sosiaalipolitiikassa kuin yleisesti yhteiskunnassakin. Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö ymmärretään osaksi sosiaalityön yhteiskunnallista ja eettistä tehtävää. Se perustuu sekä kriittiseen ja analyttiseen ymmärrykseen yhteiskunnallisista rakenteista että vahvaan sitoutumiseen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteeseen. Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1) Miten sosiaalityöntekijät suhtautuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön? 2) Miten sosiaalityöntekijät kokevat toimintaympäristöjensä suhtautuvan yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön? ja 3) Kuinka hyviksi tai huonoiksi sosiaalityöntekijät kokevat mahdollisuutensa tehdä yhteiskunnallista vaikuttamistyötä?

Tutkimus on toteutettu kvantitatiivisena kyselytutkimuksena. Tutkimusaineisto muodostuu Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kyselyvastauksista (n = 130), jotka on kerätty verkkolomakkeella keväällä 2017. Kyseessä on poikkileikkausaineisto ja kokonaistutkimus. Vastausprosentiksi tuli lopulta noin 15 %. Katoanalyysin perusteella aineisto on kuitenkin työskentelykunnan, pätevien sosiaalityöntekijöiden osuuden sekä ikäjakauman perusteella edustava. Aineiston analyysissä tutkitaan suorien jakaumien tarkastelulla sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön liittyvien kokemusten ja näkemysten yleisyyttä sekä ryhmittelyanalyysin, ristiintaulukointien ja keskiarvovertailun avulla niiden yhteisvaihtelua.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että merkittävä osa pääkaupunkiseudun sosiaalityöntekijöistä pitää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä. Enemmistö sosiaalityöntekijöistä on kiinnostunut ja halukas toteuttamaan vaikuttamistyötä, mutta kokee mahdollisuutensa siihen huonoiksi. Sekä oma suhtautuminen että koetut mahdollisuudet ovat yhteydessä siihen, miten sosiaalityöntekijä kokee toimintaympäristönsä suhtautuvan vaikuttamistyöhön. Koettu mahdollisuuksien puute on yhteydessä sosiaalityöntekijän omaan passiiviseen suhtautumiseen sekä toimintaympäristön kielteiseen suhtautumiseen. Vain joka neljäs vastaaja on sitä mieltä, että yhteiskunnallista vaikuttamistyötä pidetään omassa työyhteisössä tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä. Enemmistö kokee, ettei kunnassa olla kiinnostuneita heidän tiedostaan ja näkemyksistään eikä heidän yhteiskunnallista asiantuntemustaan hyödynnetä. Lähes joka viides on kokenut vaikeutensa omalla kohdallaan, kun työnantajan edustaja on pyrkinyt rajoittamaan vaikuttamista. Lähes kaksi viidestä uskoo, että vaikuttamisesta voisi seurata työpaikalla ikävyyksiä, mikä kertoo vaikeutensa liittymisestä pelon ilmapiiriin.

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksiin heikoista mahdollisuuksista näyttävät olevan yhteydessä erityisesti vaikeutensa liittymisestä pelon ilmapiiriin työpaikalla sekä sosiaalityöntekijän kokemus epävarmuus siitä, minkälainen vaikuttaminen omassa työssä on sallittua. Pelon ilmapiirissä epävarmuus johtaa vaikeutensa ja ylläpitää sitä, kun tieto muiden kokemista seurauksista saa vaikeutensa jo ennalta. Tästä näkökulmasta myöskin passiivinen tai pessimistinen suhtautuminen vaikuttamiseen ei ole kovinkaan yllättävä. Heikkojen mahdollisuuksien taustalla nähdään tässä tutkimuksessa olevan erityisesti toimintakulttuuri, jota leimaavat järjestelmäkeskeisyys ja pelon ilmapiiri ja jossa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä ei mielletä sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Jos toimintakulttuuria leimaa vaikeutensa, on johdonmukaista myös pitää yksilökohtaista työtä vaikuttamistyötä mielekkäämpänä. Kiinnostava tulos on, että korkeintaan kolme vuotta sosiaalityöntekijänä työskennelleet vastaajat suhtautuvat vaikuttamistyöhön useammin kiinnostuneesti ja aktiivisesti ja arvioivat myös työyhteisönsä suhtautumisen positiivisemmaksi kuin kokeneemmat kollegansa. Näitä eroja saattaa selittää uuden sosiaalityöntekijä sukupolven erilainen ammatti-identiteetti, joka ei ole enää yhtä vahvasti kytköksissä järjestelmäkeskeisyyteen.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

yhteiskunnallinen vaikuttamistyö – kunnallinen sosiaalityö – rakenteellinen sosiaalityö – kyselytutkimus

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Yhteiskunnallisen vaikuttamisen perinteet suomalaisessa sosiaalityössä	5
3 Yhteiskunnalliset rakenteet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus	11
4 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö	16
4.1 Yhteiskuntaan vaikuttaminen sosiaalityön tehtävänä	16
4.2 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö käytännön sosiaalityössä	22
5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	28
6 Kvantitatiivinen kyselytutkimus	29
6.1 Kvantitatiivinen kyselytutkimus menetelmänä	29
6.2 Kyselyaineiston analyysimenetelmät	33
7 Tutkimuseettiset kysymykset.....	37
8 Tutkimuksen toteutus.....	39
8.1 Kyselylomakkeen rakentaminen	39
8.2 Tutkimusaineiston kerääminen	41
8.3 Aineiston kuvaus ja arviointi	42
8.4 Analyysissä käytetyt muuttujat	46
8.4.1 Oma suhtautumista vaikuttamistyöhön kuvaavat muuttujat.....	46
8.4.2 Toimintaympäristön suhtautumista vaikuttamistyöhön kuvaavat muuttujat.....	49
8.4.3 Vaikuttamistyön mahdollisuuksia kuvaavat muuttujat	51
8.4.4 Vastaajien taustamuuttujat	53

9 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö osana sosiaalityöntekijän työtä	55
9.1 Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen vaikuttamistyöhön.....	55
9.2 Sosiaalityöntekijöiden kokemukset toimintaympäristöjen suhtautumisesta vaikuttamistyöhön	60
9.3 Sosiaalityöntekijöiden koetut mahdollisuudet tehdä vaikuttamistyötä	63
9.4 Sosiaalityöntekijöiden ja heidän työympäristöjensä suhtautumisen sekä koettujen mahdollisuuksien väliset yhteydet	64
9.5 Tulosten yhteenveto	70
10 Johtopäätökset.....	74
11 Tutkimuksen arviointi.....	79
12 Pohdinta	83
Lähteet	87
Liitteet	

1 Johdanto

Sosiaalityön eettisten ohjeistojen mukaan sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus työssään edistää ihmisoikeuksien toteutumista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta (IASSW & IFSW 2012; Talentia 2017). Käytännön asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät todistavat työssään paljon vaikeita elämäntilanteita ja havaitsevat myös niiden taustalla olevia tekijöitä. Sosiaalityöntekijä on usein aitiopaikalla näkemässä monien laajempien yhteiskunnallisten ongelmien seurauksia. (Kananoja & Karjalainen 2017, 162.) Sosiaalityöntekijän työ ymmärretään usein pääasiallisesti yksilö- tai perhekohtaisena työnä, mutta sen rajaaminen pelkkään suoraan asiakastyöhön ei ole sosiaalisesti kestävä. Asiakastyön rinnalle tarvitaan myös yhteiskunnallisten ongelmien rakenteelliseen tasoon suuntautuvaa sosiaalityötä. (Pohjola 2011.) Sosiaalityön käsikirjan mukaan lain noudattamisen ja linjausten tuntemuksen lisäksi sosiaalityöntekijöiden onkin osattava tunnistaa sellaiset yhteiskunnalliset ratkaisut ja prosessit, jotka eivät ole sosiaalityön arvojen ja etiikan mukaisia ja pyrittävä vaikuttamaan niihin (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 131; Kananoja 2017, 177).

Yhteiskunnallisiin rakenteisiin suuntautuva sosiaalityö on 2010-luvulla ollut aiempaa enemmän esillä alan keskusteluissa ja asiantuntijoiden puheenvuoroissa, joissa sosiaalityötä on vaadittu ottamaan aiempaa vahvempaa yhteiskunnallista roolia. (Kananoja & Karjalainen 2017, 162; Pohjola, Laitinen & Seppänen 2015a, 10.) Tämä on tullut konkreettisesti näkyväksi vuonna 2014 uudistetussa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014 § 7), joka velvoittaa kuntia rakenteelliseen sosiaalityöhön. Lain mahdollisuuksiin on kohdistettu suuria odotuksia alan keskusteluissa (Heinonen 2015, 38; Pohjola 2015, 31). Lain esitöissä sosiaalityöntekijän tehtäväksi ajatellaan erityisesti asiakastyöstä kertyvään tietoon perustuva yhteiskunnallinen vaikuttamistyö, jota kutsutaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi. Työn tavoitteena on sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden ylläpitäminen ja niitä tukevien rakenteiden luominen. Tarkoituksena on, että sosiaalityöntekijän asiantuntemusta hyödynnetään kunnallisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä sosiaalihuollon vaikuttavuuden kehittämisessä. (HE 164/2014, 56, 90–91, 101–102.)

Empiiristä tutkimusta aiheesta on vain vähän, mutta on esitetty, ettei yhteiskunnallista vaikuttamista juurikaan toteuteta sosiaalityön käytännöissä (ks. esim. Anis 2012; Metteri

2012; Tapola-Haapala 2014; Kananoja 2011, 198–199; Weiss-Gal 2017). Aiemmin suomalaisten sosiaalialan työntekijöiden yhteiskuntakriittinen orientaatio on havaittu vähäiseksi ja yksilön muuttamiseen keskittyvä yleisemmäksi (Kivipelto 2004). Toisaalta Tarja Kemppainen, Simo Koskinen, Anneli Pohjola ja Kyösti Urponen (1998) totesivat tutkimuksessaan 1990-luvulla, että moni sosiaalityöntekijä oli kyllä kiinnostunut yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta mutta koki, ettei todellisia mahdollisuuksia siihen ollut. Alan keskusteluissa puhutaan myös sosiaalityössä vallitsevasta hiljaisuuden kulttuurista, jonka vuoksi sosiaalityöntekijät usein vaikenevat, vaikka heillä olisi paljonkin kehittämisehdotuksia ja näkemyksiä koskien niin omaa työtään kuin yhteiskuntaakin (Mutka 1998, 123–127). Sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää olisikin tärkeää jäsentää paremmin suhteessa käytännön työhön, jonka reunaehdot määrittävät myös vaikuttamistyön mahdollisuuksia.

Käynnissä oleva yhteiskunnallinen murros asettaa sosiaalityölle uudenlaisia vaatimuksia (Pohjola ym. 2015a, 10). Tätä tutkimusta tehdessä Suomessa suunnitellaan koko sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän merkittävää uudistusta, jossa palveluiden järjestämisvastuu siirtyisi kunnilta maakunnille ja yksityisten palveluntuottajien rooli kasvaisi merkittävästi. Uuden järjestelmän on tarkoitus tulla voimaan jo vuonna 2020, mutta monet käytännön yksityiskohdat ovat vielä hyvin avoimia. Sosiaalityön näkökulmasta monet keskeiset työn organisoinnin rakenteet ovat myllerryksessä. Tämän tutkimuksen aineiston keräämisen aikaan vastuu toimeentulotuen perusosasta oli juuri siirtynyt kunnilta Kelalle, joten erityisesti aikuissosiaalityön tehtäväkenttä oli muutoksessa. Myös sosiaaliturva- ja työllisyyspolitiikkaan on tehty ja suunnitellaan tehtäväksi merkittäviä muutoksia muun muassa aktiivisuuden nimissä. Nämä muutokset eivät voi olla vaikuttamatta sosiaalityön asiakkaisiin. Sakari Möttösen ja Pekka Kettusen (2014) mukaan yksi keskeinen kysymys tulevaisuuden sosiaalipalveluissa on, miten sosiaalinen näkökulma ja eettiset arvot onnistutaan yhdistämään markkinoiden tehokkuusarvoihin.

Sosiaalityöntekijät ovat huolestuneita muuttuvasta yhteiskunnallisesta tilanteesta. Tuoreessa Sosiaalibarometrissa 88 % vastanneista sosiaalityöntekijöistä oli sitä mieltä, että eriarvoisuus on Suomessa lisääntynyt viimeisten 10 vuoden aikana ja 79 % katsoi, että Juha Sipilän hallitus on onnistunut erittäin tai melko huonosti tavoitteessaan vähentää eriarvoisuutta. Yli puolet sosiaalityöntekijöistä arvioi perusturvaetuksien tason riittämättömäksi. (Näätänen, Londén & Peltosalmi 2017, 36–40.) Sosiaalityöntekijät ovat

olleet esillä myös mediassa, erityisesti lastensuojelun osalta. Lapsen oikeuksien päivänä syksyllä 2017 yli tuhat sosiaalityöntekijää ja sosiaalityön opiskelijaa allekirjoitti adressin, jossa vaadittiin poliittista vastuunottoa lastensuojelun kohtuuttomasta kuormituksesta ja riittämättömistä resursseista (Kaleva 2017). Jo aiemmin Vantaalla työskentelevät lastensuojelun sosiaalityöntekijät kantelivat aluehallintovirastoon kohtuuttomasta työmäärästä, jonka seurauksena jopa satoja asiakkaana olevia lapsia oli jäänyt ilman vastuutyöntekijää, asiakassuunnitelmaa tai kasvokkaisia tapaamisia (Aalto 2016). Aluehallintovirasto antoi kaupungille asiasta huomautuksen (Aalto 2017).

Suhtautuminen näihin sosiaalityöntekijöiden julkisiin kannanottoihin on ollut vaihtelevaa. Lapsen oikeuksien päivän adressi johti tuloksiin, kun sosiaali- ja terveysministeriö nimitti ylisosiaalineuvos Aulikki Kananojan toteuttamaan selvityksen lastensuojelun kuormittavuudesta ja kuormituksen vähentämisestä (STM 2018). Sen sijaan aluehallintovirastoon kantelun tehneitä sosiaalityöntekijöitä Vantaan kaupungin perhepalvelujen johtaja kutsui ”omiin muihin pissijöiksi” (Aalto 2017). Laura Tiitisen ja Arto Kaupin (2014) tutkimuksen mukaan julkista viestintää toteuttaneet sosiaalialan työntekijät ovat kohdanneet myös suoranaisia sananvapauden rajoituksia ja uhkailua työnantajien tahoilta. Erityisesti kunnallisen sosiaalityön toimintaympäristö tuntuu asettavan sosiaalityöntekijälle ristiriitaisia odotuksia ja tämä näkyy yhteiskunnallisen vaikuttamistehtävän toteuttamisessa.

Tämän tutkielman tarkoituksena on tiedon tuottaminen sosiaalityöntekijöiden ajatuksista, asenteista ja kokemuksista koskien yhteiskunnallista vaikuttamistyötä. Tutkimuksen kohteena on kunnallinen sosiaalityö, joka on vielä toistaiseksi keskeisin suomalaisen sosiaalityön toimintaympäristö: suurin osa sosiaalityöntekijöistä työskentelee kuntaorganisaatioissa, kunnilla on järjestämisvastuu valtaosasta sosiaalipalveluista ja monet sosiaalityöhön ja sosiaalityön asiakkaisiin vaikuttavat päätökset tehdään kuntapolitiikassa. Tutkimusaineisto muodostuu Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kyselyvastauksista. Kiinnostuksen kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen vaikuttamistyöhön sekä heidän kokemuksensa toimintaympäristönsä suhtautumisesta vaikuttamistyöhön ja mahdollisuuksista vaikuttamistyön toteuttamiseen.

Sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttamistehtävä on perinteisesti rakentunut kriittiselle ymmärrykselle yhteiskunnallisista rakenteista ja orientoitumiselle muutokseen pysyvyyden sijaan. (Pohjola 2015, 19–22.) Tämän tutkielman taustalla on kriittiseen realismiin

perustuva näkemys, jonka mukaan rakenteet vaikuttavat merkittävästi ihmisten elämään, mutta toimijoilla on mahdollisuus myös vaikuttaa rakenteisiin. Se mahdollistaa tälle tutkimukselle kriittisen ja eettisen orientaation sekä sisältää pyrkimyksen myös emansipaatioon. (ks. Bhaskar 1986; Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009; Mäntysaari 2006.) Tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi sosiaalityöntekijöiden kokemuksia, jotka jäävät usein avaamatta. Nämä kokemukset tulevat ymmärrettäviksi, kun niitä tulkitaan suhteessa sosiaalityön toimintaympäristöön ja sen muutoksiin.

2 Yhteiskunnallisen vaikuttamisen perinteet suomalaisessa sosiaalityössä

Ennalta ehkäisyn periaate on ollut yleisesti hyväksytty ja julkilausuttu tavoite suomalaisissa sosiaalipoliittisissa reformeissa jo 1930-luvulta asti ja sosiaalipoliittisessa keskustelussa sitä on korostettu ainakin 150 vuoden ajan (Rauhala 1998). Myös köyhäinhoidon piirissä ennaltaehkäisyn näkökulma nousi esille jo vuonna 1908 kun vaivaishoidontarkastelija Gustaf Adolf Helsingius esitti ajatuksen ehkäisevästä köyhäinhoidosta vastinparina kansanterveystyölle. Vuoden 1913 köyhäinhoitokongressissa ehkäisevän köyhäinhoidon nimissä ehdotettiin muun muassa ammattikoulujen, kunnallisen työväilyksen ja kansanlastentarhojen perustamista. (Piirainen 1974, 38–40.) Käytännössä panostukset ehkäisevään sosiaalipolitiikkaan ovat kuitenkin usein jääneet ohjelmajulistusten tasolle (Rauhala 1998) ja ehkäisevä köyhäinhoito muuntui käytännössä yksilökohtaiseksi harkinnaksi ongelmien ehkäisyn nimissä laajempien rakenteellisten uudistusten sijaan (Piirainen 1974, 101–107).

Sosiaalihuollon historiassa yksilökohtaiseen korjaavaan toimintaan keskittyminen on ollut hyvin hallitsevaa ja huolto rajattiin pitkään selvästi sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikasta erilliseksi (Rauhala 1998; Piirainen 1974; Viirkorpi 1990, 3). 1960- ja 1970-luvuilla keskustelu sosiaalihuollon ja yhteiskuntapolitiikan suhteesta kuitenkin lisääntyi osana yleistä yhteiskuntakriittistä liikehdintää (Viirkorpi 1990, 3–7; Satka, Pohjola & Rajavaara 2003). Tuolloin myös vaikuttamisen käsite ilmaantui sosiaalialan keskusteluihin (Satka ym. 2003). Samaan aikaan pinnalle nousi sosiaalityön ammatillinen asema ja puhuttiin jopa sosiaalityön kriisistä (Matthies 1993, 103–108; Eskola 1981; Satka 1994, 327).

1960-luvulla alkoi erityisesti vasemmistolaisesti suuntautuneiden ja marxismiin perehtyneiden yhteiskuntatieteilijöiden keskuudessa yhteiskunnallinen keskustelu, jonka myötä koko sosiaalipolitiikkaa alettiin ajatella uudella tavalla. Puhuttiin yhtäläisestä kansalaisuudesta, tasa-arvosta ja universaaleista sosiaalietuuksista. (Satka 1994, 303–304, 326.) Keskusteluun liittyi myös vanhanaikaiseksi kontrollijärjestelmäksi katsotun sosiaalihuollon kritiikki, josta tunnetuimpana esimerkkinä Marraskuun liike vaati erityisesti laitoksissa elävien aseman kohentamista. Sosiaalityöntekijöitä syytettiin sopeuttamisesta ja heitä vaadittiin muuttamaan yhteiskuntaa, kun sosiaalisille ongelmille löydettiin uudet syyt ja ratkaisut yhteiskunnan sortavista rakenteista. (Satka 1994, 303–304, 326.) Panu Pulman

(1987, 239–240) mukaan tarve julkiselle keskustelulle sosiaalihuollosta nähtiin myös sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Keskustelunavaukset koettiin kuitenkin hyökkäyksinä sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa ja työmoraalia vastaan ja vähintään kaivattiin työntekijöiden näkemyksen tuomista keskusteluun.

1960–1970 -luvuilla uskottiin vahvasti yhteiskuntasuunnittelun mahdollisuuksiin sosiaalisten ongelmien ehkäisyssä niin politiikassa kuin yhteiskuntatieteissäkin (Satka ym. 2003) ja keskustelu sosiaalihuollon tehtäväkentästä suhteessa yhteiskuntapolitiikkaan alkoi voimistua (Viirakorpi 1990, 3–7). Alan seminaareissa, lehdissä ja komiteoissa käytiin keskustelua sosiaalityön uudesta roolista vaikuttajana (Satka ym. 2003). Samaan aikaan agendalla olivat niin sosiaalityön ammatilliset kehittämispyrkimykset kuin yleinen yhteiskuntakriittinen keskustelukin (Eskola 1981). Marjatta Eskolan (emt.) mukaan sosiaalityön tehtävää alettiin tuolloin hahmottaa uudelleen ja katsottiin, että asiakkaan autetuksi tuleminen edellytti myös yhteiskuntaan suuntaavaa toimintaa. Vuonna 1972 Sosiaalityön koulutuskomitea määritteli sosiaalityön yhdeksi tasa-arvoa tavoittelevan yhteiskuntapolitiikan menetelmäksi ja linjasi sosiaalityön tehtävää uudella tavalla. Komitean mietinnössä katsottiin, että sosiaalityön tuli yksilökohtaisen työn lisäksi myös vaikuttaa eri yhteiskuntapolitiikan lohkoihin asiakkaiden ongelmien ennalta estämiseksi. Sosiaalityöntekijän tehtävä todettiin kaksitahoiseksi sosiaalityöntekijän työskennellessä sekä sosiaaliin uudistuksiin vaikuttamalla että yksilöiden, perheiden ja yhdyskuntien yksilöllisten vaikeuksien parissa. (Sosiaalityön koulutuskomitean mietintö 1972; Satka ym. 2003).

Sosiaalityöntekijöiden ammattikunta oli kuitenkin vasta vakiintumassa ja nämä vaatimukset olivat ristiriidassa aiemmin omaksutun ammatillisen identiteetin kanssa (Satka 1994, 327). Osin sosiaalihuollon työntekijät edelleen kokivat radikaalien näkemysten syyllistävän ja leimaavaan heitä ja vaatimukset koettiin kohtuuttomiksi suhteessa todellisiin vaikutusmahdollisuuksiin. (Heikkilä 1993, 120; Jousimaa 1987.) Matti Heikkilän (1993, 120) mukaan ”kentän” reaktio oli voimakkaan defensiivinen ja pysyi sellaisena pitkään. Kyse saattoi olla myös siitä, että osa piti järjestelmään liittyviä ongelmia tärkeämpänä alan oman tutkimuksen ja teorianmuodostuksen kehittelyä, jonka myötä sosiaalityön ammatillinen asema vahvistuisi (ks. Eskola 1981).

Käytännössä rakenteisiin huomion kiinnittävä ja vaikuttamaan pyrkivä sosiaalityö kehittyi 1970-luvulla erityisesti yhdyskuntatyön välineillä. Suomessa toteutettiin monia

yhdyskuntatyön hankkeita, joissa keskeisinä toimijoina olivat sosiaalityöntekijät. (Satka ym. 2003; Koskinen 2003, 206.) Taustalla olivat kaupungistumiseen ja lähiökehitykseen liittyvät sosiaaliset ongelmat, joita pyrittiin ratkaisemaan paikallisesti ja toiminnassa painottuivat viranomaisyhteistyö ja naapuruustoiminta (Satka 1994, 327; Viirikorpi 1990, 8). Yhdyskuntatyön opilliset lähtökohdat olivat kuitenkin monessa mielessä radikaaleja ja yhtenä tausta-ajatuksena oli kapitalismin kritiikki eikä yhteys julkishallintoon ollut siten riidaton (Koskinen 2003; Satka ym. 2003). Käytännössä radikaalit konfliktimenetelmät kuitenkin suurimmilta osin hylättiin viimeistään työmuodon laajentuessa ja vakiintuessa 1980-luvulla osaksi viranomaisten yhteistyötä. Tuolloin sosiaali- ja terveystieteiden työryhmän enemmistö katsoi, ettei yhdyskuntatyössä voisi toimia kunnan intressejä vastaan. (Koskinen 2003.)

1980-luvulla suunnitteluoptimismi heikkeni ja eurooppalaisen keskustelun kohteeksi tulivat yksilön vapaudet, oikeudet ja velvollisuudet. Liberalismin uusi nousu toi mukanaan myös sosiaalivaltiosiökritiikin. (Sipilä 1989, 73.) Suomessakin virisi sosiaalivaltiosiökritiikkiä, mutta lähinnä yliopistoissa eikä niinkään sosiaalityöntekijöiden keskuudessa, joille kritiikki saattoi muistuttaa mieleen syyllistäviksi koetut 1960–1970 -lukujen ”pakkoauttaja” –keskustelut (Satka ym. 2003; Heinonen 2015, 41; Matthies 1990, 29–31; Heikkilä 1993, 123–124; ks. myös Pulma 1987, 239–240). Kun sosiaalityön koulutustaso nousi ja koulutus laajeni, sosiaalityön suuret kysymykset koskivat enemminkin tietoperustaa ja tieteellisyyden vahvistamista. Sosiaalityön ensisijaiseksi vaikuttamismuodoksi nostettiin emansipatorinen tutkimus. (Satka ym. 2003, 15.)

Aiemmin 1970-luvulla esitettyjen periaatteellisten kannanottojen mukaisesti vuonna 1984 voimaan tulleeseen sosiaalihuoltolakiin (710/1982 § 13) lisättiin kunnan velvoite sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja epäkohtien poistamiseksi. Alan keskusteluihin ilmaantui uusi iskusana – rakenteellinen sosiaalityö – jota kehiteltiin monissa kirjoituksissa (esim. Heikkilä 1983; 1988; Sipilä 1983; Kananoja 1987; Jokiranta 1988.). Käsite institutionalisoitui sosiaali- ja terveystieteiden Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistiossa (1985), jossa se määrittyi selvästi kunnassa tapahtuvaksi hallintorajoja ylittäväksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi. Tavoitteena oli ihmisten toimintakyvyn ja suoriutumisen parantaminen eli kyseessä oli sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevä toiminta. Sosiaalityöntekijöistä toivottiin asiantuntijoita, jotka välittävät tietoa päätöksentekoon ja

suunnitteluun. (Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio 1985; Pohjola 2015, 30; Satka ym. 2003, 17; Heinonen 2015, 40).

Kiinnostus rakenteellisen sosiaalityön kehittelyyn ei kuitenkaan ehtinyt 1980-luvulla konkretisoitua käytännöksi (Viirkorpi 1990; Heinonen 2015, 41). Paavo Viirkorven (1990) mukaan käytännön sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen oli innotonta. Ulla Mutkan (1998, 123–127) mukaan sosiaalityöntekijöitä on vuosien saatossa usein syytetty myös muun muassa rohkeuden ja uskalluksen puutteesta sekä vaieten sivusta seuraamisesta. Alan ammattilehden entinen päätoimittaja Kaarina Jousimaa (1987, 220) on tarkastellut lehden sivuilla käytyä keskustelua ja hänen mukaansa kyse oli siitä, että huomiota haluttiin kiinnittää yksilötyöhön, jonka koettiin 1960–1970-lukujen radikalismien aikana jopa jääneen vaikuttamispyrkimysten varjoon.

Erityisesti 1990-luvulla suomalaisessa sosiaalityössä alkoikin taas uusi yksilöllisen orientaation vaihe (Pohjola 2015, 18–19), kun sosiaalityö ja sosiaalipalvelut joutuivat talouslaman myötä uudenlaisiin paineisiin ja perustavat yhteiskunnalliset ja globaalit muutokset hämärsivät perinteistä vaikuttamisen kohdetta (Satka ym. 2003). Sosiaalihuollossa jouduttiin vastaamaan niukentunein voimavaroin kasvaviin tarpeisiin. Samalla kun tarve ehkäisevälle työlle näkyi entistä selvemmin, korjaavan työn määrällinen tarve kasvoi valtavasti ja sosiaalityön voimavaroista suuri osa kohdentui siihen. (Kananoja 1997.) Luottamus taloudellisten resurssien lisääntymiseen sosiaalipolitiikassa kyseenalaistui ja kustannussäästöjen saavuttaminen alkoi hallita ehkäisevästä sosiaalipolitiikasta käytävää keskustelua. Sosiaaliturvajärjestelmää ei enää tulkittu yksinomaan tulevaisuusinvestointina, vaan myös kustannuksina, joiden hallitseminen on edellytys hyvinvointivalttiollisen järjestelmän säilyttämiselle. Ehkäisevän sosiaalipolitiikan keskustelut alkoivat painottua yksilöllisen elämänhallinnan vahvistamiseen. (Rauhala 1998, 109.) Uudelle vuosituhannelle tultaessa kilpailu ja markkinavoimat olivat tulleet entisten tunnistettavien hallinnollisten toimijoiden tilalle ja vaikuttaminen samaistui usein vaikuttavuuteen. Muutoksen kohteena oli jälleen rakenteiden sijaan yksilö, joka on rakenteita helpommin nähtävissä. (Satka ym. 2003, 19–21.)

1990-luvulla ja vuosituhannen vaihteessa kuntien rooli ja paikallisen toimintaympäristön merkitys sosiaalipolitiikassa vahvistui (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 50–52; Rauhala 1998, 109). Sosiaalialan kehittäminen alkoi tapahtua entistä enemmän projekti-
muodossa ja hallinnollisen ohjauksen keinoin (Kananoja 1997, 30; Satka ym. 2003, 22).

Aulikki Kananoja (1997) nosti sosiaalityön selvityshenkilön raportissaan esille sosiaalityön osaamisen merkityksen sosiaalisten näkökohtien huomioon ottamisessa muilla hallinnon aloilla. Hän myös korosti sosiaalityön eettistä tehtävää epäkohtien osoittajana erityisesti haavoittuvimpien ryhmien elämäntilanteiden näkökulmasta. Keinoksi tämän sosiaalisen asiantuntijuuden hyödyntämiseksi ja eettisen tehtävän toteuttamiseksi Kananoja (emt.) esitti sosiaalista raportointia, jota alettiinkin kehittää 2000-luvulla (ks. esim. Miettinen 2000; Hussi 2005). Sosiaalinen raportointi on edelleen vakiintumaton käsite, mutta viittaa sosiaalityön käytännöstä nousevaan tiedonmuodostukseen, jossa keskeistä on kontekstisidonnaisuus sekä käytännön työntekijöiden ja asiakkaiden osallisuus. Se kuvaa asiakkaiden elämäntilanteiden yhteiskunnallisia kytkentöjä ja tarjoaa tietoa kehittämiseen ja päätöksenteon tueksi. (Kananoja 2010; Hussi 2005.)

2010-luvulla rakenteiden merkitys ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen ovat jälleen olleet voimakkaasti esillä sosiaalityön keskusteluissa (Pohjola ym. 2015a). Vuonna 2014 uudistettuun sosiaalihuoltolakiin kunnille kirjattiin velvoite rakenteelliseen sosiaalityöhön (SHL 1301/2014 § 7). Lain taustalla olevassa hallituksen esityksessä (HE 164/2014) sosiaalityö jaotellaan ennaltaehkäisevään, korjaavaan ja rakenteelliseen työhön. Rakenteelliseen sosiaalityöhön luetaan kuuluvaksi asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja palvelujen vaikuttavuudesta, toimenpide-ehdotusten esittäminen sosiaalisten ongelmien korjaamiseksi ja kuntalaisten toimintaympäristöjen kehittämiseksi, sosiaalityön asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä sosiaalityön, palveluiden ja tukien kehittäminen yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. Rakenteellinen sosiaalityö nähdään keskeiseksi osaksi sosiaalihuollon vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kehittämistä sekä välineeksi saada tietoa, joka jäisi muutoin keräämättä, analysoimatta ja hyödyntämättä. Lain vaatimuksen on ajateltu antavan rakenteelliselle sosiaalityölle aiempaa vahvemman legitimaation ja toimintapuitteet (Pohjola 2015, 31).

Käytännössä kunnat pyrkivät toteuttamaan rakenteellisen sosiaalityön tehtävää erilaisin tavoin. Esimerkiksi Helsingin kaupunki nimeää sosiaalisen raportoinnin keskeiseksi rakenteellisen sosiaalityön välineeksi ja asettaa tavoitteeksi, että sosiaalisesta raportoinnista tulee osa asiakastyöntekijöiden perustyötä ja sitä hyödynnetään palvelujen kehittämisessä. Sosiaalinen raportointi määritetään sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia

koskevan tiedon välittämiseksi asiakastyötä tekevilta työntekijöiltä kuntalaisille, päätöksentekijöille, virkamiehille ja poliitikoille. (Helsingin kaupunki 2017; Lyly 2016.) Simo Laakson (2016) käytäntötutkimuksen mukaan sosiaalinen raportointi olikin ainoa helsinkiläisten sosiaalityöntekijöiden tunnistama rakenteellisen sosiaalityön käytännön sovelletus. Vantaan kaupungilla rakenteelliseksi sosiaalityöksi on nimetty vaikutusten ennakkoarviointi, jota on hyödynnetty esimerkiksi nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämisessä ja jonka osana on selvitetty myös palvelujen käyttäjien näkemyksiä (ks. Koskensalo-Kleemola 2016; Pösö 2016).

Yhteiskuntaan vaikuttaminen ei siis ole sosiaalityössä uusi asia, vaan osa suomalaisen sosiaalityön perinteitä. Kiinnostus rakenteellisiin kysymyksiin sosiaalityössä on tullut esille sykleissä. Toisina aikoina kiinnostus on ollut vähäisempää kuin toisina ja kussakin ajassa se on tullut esille hiukan eri muodoissa. Ympäröivän yhteiskunnan ja sosiaalityön toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet siihen, minkälaisia muotoja rakenteisiin vaikuttava sosiaalityö on saanut. 1960- ja 1970 -luvuilla painottui ajan hengen mukaisesti yleinen yhteiskuntakritiikki ja radikaalimmat aatteet. 1980-luvulla innostuttiin rakenteellisen sosiaalityön käsitteestä, jota on kehitelty tähän päivään asti. Erityisesti 1990-luvulta alkoi jälleen voimakas yksilöön keskittyvä vaihe ja samalla sosiaalialan kehittäminen vakiintui projektimuotoiseksi. Nykyisin rakenteellinen sosiaalityö on kirjattu viranomais-toiminnaksi sosiaalihuoltolakiin (1301/2014 § 7) ja se kytketään vahvasti sosiaalihuollon tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden tavoitteisiin.

Yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttava sosiaalityö on kuitenkin usein jäänyt julistusten ja juhlapuheiden tasolle. Sitä on korostettu asiantuntijapuheenvuoroissa ja akateemisissa yhteyksissä, mutta etenkin käytännön sosiaalityöntekijöiden keskuudessa se ei ole koskaan saanut osakseen varauksetonta kannatusta. Syitä tähän on monesti etsitty erityisesti sosiaalityöntekijöistä itsestään ja heidän asenteistaan. Myöskään vaikuttamisen sovittaminen viranomaisen kontrollitehtävään ei ole ollut mutkatonta. Ehkä siksi yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävä sosiaalityö onkin käytännön toiminnaksi konkretisoitunut enemmän kansalaistoiminnan tai paikallisten projektien muodossa. Kaikkein perinteisimmässä kunnallisessa sosiaalihuollossa se on yleensä jäänyt toteutumatta. Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 7) myötä odotukset sosiaalityön rakenteellisen tehtävän toteuttamiselle juuri kunnallisessa sosiaalihuollossa ovat kuitenkin suuret.

3 Yhteiskunnalliset rakenteet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Yhteinen ymmärrys yhteiskunnallisista rakenteista on Anneli Pohjolan, Merja Laitisen ja Marjaana Seppäsen (2015b, 283–284) mukaan näyttäytynyt jonkinlaisena kipukohtana suomalaisissa rakenteellisen sosiaalityön orientaation kehittelyissä ja jäänyt siten hyvin laveasti määritellyksi. Tämän takia rakenteellisen sosiaalityön keskusteluissa ajaututaan helposti joko yksilötyön ja rakenteellisen työn samaistamiseen tai ehdottomaan erottamiseen. (Emt.) Se, miten rakenteet sosiaalityössä ymmärretään, ei sinällään muuta pyrkimystä vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin, mutta vaikuttaa siihen, miten yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen pyrkivän sosiaalityön luonne ja kohde käsitetään (Viirkorpi 1990, 35).

Kysymys yhteiskunnallisista rakenteista ja toimijan ja rakenteen välisestä suhteesta on yksi sosiaalityön peruskysymyksistä. Ymmärryksessä tämän suhteen luonteesta ja merkityksestä koulukuntaerot ovat ilmeisiä, ja kysymystä on syytä pohtia tarkemmin myös sosiaalityössä. (Pekkarinen 2015, 216; Pohjola 2015, 20.) Yhteiskuntarakennetta koskevat teoriat jaetaan tyypillisesti metodologisesti individualistisiin ja holistisiin teorioihin. Individualistisissa teorioissa katsotaan, että kaikki yhteiskuntarakenteet ovat lopulta purettavissa yksittäisten toimijoiden teoiksi. Vastakohtana tälle holististen teorioiden mukaan yhteiskunnalliset rakenteet ovat olemassa ennen yksittäistä toimijaa ja lopulta kaikki yksittäisten toimijoiden teot ovat näiden rakenteiden muotoilemia. (Heiskala 2000, 13–14.)

Margaret Archerin (1995) realistinen yhteiskuntateoria kritisoi sekä individualistisia että holistisia teorioita, joissa sosiaalinen todellisuus palautetaan kokonaan joko yksilöiden toimintaan, jolloin unohdetaan rakenteiden vaikutus tai yliyksilöllisiin rakenteisiin, jolloin unohdetaan toimijan mahdollisuudet. (Kuusela 2006, 90.) Realistinen yhteiskuntateoria perustuu analyttiseen dualismiin, jonka mukaan rakenne ja toimija ovat toisistaan riippuvaisia, mutta molemmilla tasoilla on myös omia emergenttejä ominaisuuksia (Archer 1995, 133). Archerin teoriassa inhimilliset järjestelmät nähdään avoimiksi järjestelmiksi, joilla on kyky muuntaa toimintaansa. Yhteiskunta on olemassa ja muuttuu yksilöiden toiminnan seurauksena, sekä tarkoituksellisesti että tarkoittamatta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yksilöiden toiminta olisi ulkoisista edellytyksistä riippumaton tai että yhteiskunnan toiminta olisi tarkoituksenmukaista palauttaa vain yksilöihin. Ajallisesti sosiaalinen maailma on olemassa ennen toimijaa ja siten rakenne ehdollistaa,

muttei määrää yksilön toimintaa. Toimijoiden vuorovaikutuksessa syntyy tulkintoja olosuhteista, jotka toimijoiden toiminnan myötä joko uusiutuvat tai kehittyvät. (Kuusela 2006.)

Myös Anthony Giddensin (1984) rakenteistumisteorian mukaan rakenteet sekä mahdollistavat että rajoittavat toimintaa. Rakenteet ovat yksittäisestä toimijasta riippumattomia sikäli, että niiden ollessa yhteiskunnallisesti vallitsevia, ei yksittäinen tekijä voi päättää irtautua niistä tai muuttaa niitä. Samalla ne ovat kuitenkin riippuvaisia yksittäisistä toimijoista, koska vain toiminnan myötä ylläpidetyt rakenteet säilyvät. Rakenteet eivät ole yksilön ulkopuolella, vaan ne ovat olemassa muistijälkinä yksilön tajunnassa ja todellistuvat sosiaalisissa käytännöissä. Näin rakenteet ovat sekä pakottavia että muutettavissa. Rakenteet säilyvät ja muuttuvat myös toimijoiden tiedostamatta ja tarkoittamatta. (Giddens 1984; Heiskala 2000, 187.)

Giddensin (1984) mukaan yhteiskunnalliset rakenteet muodostuvat muun muassa säännöistä, joiden perusteella yksittäiset toimijat tietävät kuinka toimia. Tällaiset säännöt ovat sekä muodollisia että epämuodollisia, esimerkiksi toimintatapoja, lakeja, arvoja ja organisaatiojärjestelmiä, ja niihin kytkeytyy myös resursseja. (Giddens 1984 17–25; Kairala, Lähteinen & Tiitinen 2012, 39.) Rakenteita on sekä toiminnallisia, institutionaalisia että ideologisia ja ne voivat asettua myös näiden ulottuvuuksien rajapinoille. Käytännön sosiaalityössä korostuvat paikallisen toimintaympäristön rakenteet. (Seppänen 2015.) Yhteiskunnallisten sääntöjen muuttamisessa keskeisessä asemassa on politiikka, jonka kautta vaikutetaan hyvinvoinnin ja resurssien jakautumiseen yhteiskunnassa (Piirainen & Saari 2002). Toteutettu yhteiskuntapolitiikka on osa sitä toimintaympäristöä, jossa sosiaaliset ongelmat sekä syntyvät että ratkaistaan (Gal & Weiss-Gal 2015).

Kysymystä yhteiskunnallisen ja yksilöllisen suhteesta tarkastellaan sosiaalityössä eri ideologioista, teorioista ja orientaatioista käsin (Pohjola 2015, 18). Myös sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää on jäsennetty monien eri käsitteiden ja teorioiden, muun muassa radikaalin, rakenteellisen, kriittisen ja feministisen lähestymistavan kautta (Pohjola 2015, 21; Fook 2016, 5). Perinteisesti nämä useat lähestymistavat perustuvat sosiaalisten ongelmien yksilöllistettyjen selitysmallien, yksilön syyllistämisen ja näihin nojaavan sosiaalityön kritiikkiin. Vastaukseksi esitetään muun muassa emansipaatiota ja yhteiskunnallista muutosta. (Fook 2016, 5.) Tyypillistä näille ajattelumalleille on myös

ainakin jossain määrin postmoderni käsitys yhteiskunnallisesta muutoksesta ja sen aiheuttamasta epävarmuudesta sekä orientoituminen muutokseen pysyvyyden sijaan. (Pohjola 2015, 22.) Teoreettisesti vaatimus sosiaalityön yhteiskunnallisesta vaikuttamistehtävästä kytketään usein kriittisiin yhteiskuntateorioihin (Pohjola 2015, 19–20, 21). Kriittisessä orientaation mukaisesti ajatellaan, että sosiaalityössä keskeistä on ymmärtää niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka ovat yhteydessä inhimillisiin, henkilökohtaisesti koettuihin vaikeuksiin. (Fook 2016, 5.) Siten sosiaalityön yhteiskunnallisen vaikuttamistehtävän kannalta keskeisiä rakenteita ovat erityisesti eriarvoisuutta tuottavat rakenteet.

Rakenteellisen sosiaalityön viitekehystä kehittäneen Bob Mullalyn (2007) mukaan sosiaalisten ongelmien keskeinen lähde on tapa, jolla yhteiskuntamme on rakentunut. Hänen mukaansa eriarvoisuus on luontainen ja itseään vahvistava osa kapitalismia, jonka lisäksi eriarvoisuutta tuottavia perusrakenteita ovat muun muassa patriarkalisuus, seksismi, rasismi sekä ikään ja toimintakykyyn perustuva syrjintä. Näiden perusrakenteiden päälle rakentuvat yhteiskunnalliset instituutiot, kuten perhe, organisaatiot ja media. (Carniol 1992; Mullaly 2007.) Eriarvoisuus perustuu muun muassa luokan, sukupuolen, etnisyyden, iän, toimintakykyisyyden ja maantieteellisten alueiden määrittämiin jakoihin ja sulkee näin ihmisryhmiä ulos mahdollisuuksista, tyydyttävästä elämänlaadusta ja mielekkäästä osallistumisesta yhteiskuntaan. (Mullaly 2007, 214–215, 244–245.) Monen yksilöllisen kärsimyksen taustalla ovat laajemmin yhteiskunnalliset, taloudelliset ja kulttuuriset tekijät (Gal & Weiss-Gal 2015).

Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tarvetta perustellaan erityisesti sosiaalityön globaaleilla arvoilla (Gal & Weiss-Gal 2015). Sosiaalityön arvoja ovat ihmisarvo ja ihmis-oikeudet, itsemääräämisoikeus, osallisuus, kokonaisvaltaisuus ja voimavarakeskeisyys sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Talentia 2017). Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön taustalla näistä keskeinen on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, joka antaa sosiaalityölle sekä mandaatin että veloitteen yhteiskuntapoliittiseen interventioon (Figueira-McDonough 1993). Jerome C. Wakefieldin (1988) mukaan sosiaalinen oikeudenmukaisuus on sosiaalityön järjestävä arvo. Järjestävällä arvolla Wakefield tarkoittaa sitä arvoa, jota sosiaalityö pyrkii toiminnallaan edistämään ja johon sosiaalityön tarkoitus, päämäärä, pyrkimys ja perustehtävä perustuvat. Sosiaalityössä sosiaalisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan tarkemmin sanottuna distributiivista eli jako-oikeudenmukaisuutta. (Emt.) Yhteiskunnallinen distributiivinen oikeudenmukaisuus koskee etujen, taakkojen,

mahdollisuuksien, riskien, oikeuksien ja velvollisuuksien jakautumista yhteiskunnassa ihmisten kesken erotuksena rangaistuksia koskevasta retributiivisesta oikeudenmukaisuudesta (Laitinen 2013).

Yksi jako-oikeudenmukaisuuden keskeinen kysymys liittyy siihen, minkä jakamisesta on kyse (Laitinen 2013). Wakefieldin (1988) mukaan sosiaalityö pyrkii varmistamaan, ettei kukaan jäisi osattomaksi reilusta vähimmäistasosta niitä sosiaalisia hyviä, joihin jokaisella on oikeus. Näihin ensisijaisiin sosiaalsiin hyviin (*primary social goods*) kuuluvat taloudellisten ja aineellisten hyvien lisäksi myös muun muassa omanarvontunto, oikeudet ja vapaudet (Rawls 1988). Wakefield (1988) keskittyy Rawlsin (1988) teorian mukaisesti erilaisten resurssien jakamiseen, mutta oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida myös toimintaedellytysten jakautumisen perusteella, kuten tekee esimerkiksi Amartya Sen (2010). Senin (emt.) mukaan oleellista on jakaa oikeudenmukaisesti aidot toimintamahdollisuudet, joiden myötä ihminen on vapaa tavoittelemaan itse valitsemiaan hyviä. Yhdysvaltalaisissa sosiaalityön eettisissä periaatteissa (NASW 2017) keskeisiksi jaettaviksi nostetaan sellaiset tiedot, palvelut, työ, mahdollisuudet ja resurssit, jotka ovat inhimillisten perustarpeiden (*basic human needs*) täyttämisen ja inhimillisen kehityksen kannalta tarpeen. Sosiaalityön ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tutkija Michael Reisch (2002) puhuu mahdollisuuksista riittävän hyvään (*decent*) elämään.

Wakefieldin (1988) mukaan sosiaalityön tehtävänä on pitää jokainen ihminen tietyn vähimmäistason yläpuolella. Näin sosiaalityön tehtävänä olevaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta arvioidaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevan ihmisen tilanteen kautta. Sosiaalityön eettisissä periaatteissa sosiaalinen oikeudenmukaisuus onkin erityisesti kaikkein haavoittuvimpien ja sorreimpien ihmisten huomiointia ja heidän asemansa edistämistä. Mahdollisuuksien tasa-arvon lisäksi tärkeää on kaikkein heikoimmassakin asemassa olevien ihmisten oikeus merkitykselliseen osallistumiseen. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus liitetään yhteiskunnallisen muutoksen tavoitteluun sekä sensitiivisyyteen etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta kohtaan. Sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus määrittyy muun muassa negatiiviseksi syrjinnäksi, hyväksikäytöksi, sorroksi, köyhyydeksi ja työttömyydeksi. Negatiivinen syrjintä perustuu esimerkiksi etnisyyteen, kansallisuuteen, ihonväriin, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun, ikään, siviilisäätyyn, poliittiseen tai uskonnolliseen vakaumukseen tai terveydentilaan. (IASSW & IFSW 2012; NASW 2017; Talentia 2017.)

Sosiaalityön eettinen ohjeisto edellyttää sosiaalityöntekijältä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisen otsikon alla negatiivisen syrjinnän vastustamista, erilaisuuden tunnustamista, voimavarojen tasapuolista jakamista, epäoikeudenmukaisen politiikan ja käytäntöjen vastustamista sekä solidaarisuuden ja yhteisvastuun edistämistä (IASSW & IFSW 2012; Talentia 2017). Suomalaisissa sosiaalialan eettisissä ohjeissa negatiivisen syrjinnän vastustaminen liitetään erityisesti työn laatuun ja asiakkaan kohteluun sosiaalipalveluissa. Epäoikeudenmukaisen politiikan vastustamisella tarkoitetaan erityisesti epäkohtiin puuttumista tarkoituksena turvata kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden hyvinvointia. (Talentia 2017.) Sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 7) velvoite rakenteelliseen sosiaalityöhön kytketään eettisissä ohjeissa yhteisvastuun edistämiseen. Yhteisvastuun edistäminen tarkoittaa vastaamista yhteiskunnan syrjivien rakenteiden aiheuttamiin haasteisiin. Sosiaalialan työntekijän on ”tuettava heikommassa asemassa olevien oikeuksia siten, että asiakkaiden leimaantuminen ja huono-osaisuus vähenevät. Lisäksi hänen on vahvistettava asiakkaan oikeuksien toteutumista ja toimittava asiakkaan puolestapuhujana.” (Talentia 2017.)

Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö on osa sosiaalityön yhteiskunnallista ja eettistä tehtävää. Se perustuu sekä kriittiseen ja analyttiseen ymmärrykseen yhteiskunnallisista rakenteista että vahvaan sitoutumiseen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteeseen. Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön taustalla on ajatus eriarvoistavien rakenteiden vahingollisuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta, mutta myös toimijoiden mahdollisuudesta muuttaa näitä rakenteita. Sosiaalityöntekijän eettinen velvollisuus on pyrkiä vaikuttamaan sellaisiin rakenteellisiin tekijöihin, jotka ovat ristiriidassa sosiaalityön arvojen kanssa. Monet yhteiskunnalliset rakenteet vaikuttavat merkittäväällä tavalla sosiaalityön asiakkaiden hyvinvointiin ja siten asiakkaiden hyvinvointiin voidaan merkittävästi vaikuttaa rakenteisiin vaikuttamalla. Yksittäiset toimijat, joita tässä tutkimuksessa ovat sosiaalityöntekijät, voivat omalta osaltaan vaikuttaa näihin rakenteisiin, mutta eivät suoraviivaisesti. Myös sosiaalityöntekijä on rakenteiden rajoittama ja vaikuttaa yhteiskuntaan myös huomaamattaan ja tarkoittamattaan.

4 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö

4.1 Yhteiskuntaan vaikuttaminen sosiaalityön tehtävänä

Yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttamaan pyrkivä sosiaalityö määrittyy monesti yksilötyön vastinparina, vaikka asiakaskohtaisen ja yhteiskunnallisen sosiaalityön ideat ovat olleet vahvasti sidoksissa toisiinsa sosiaalityön historiassa. Jane Addams kehitti 1800-luvulla yhteisöllisiä auttamistapoja ja painotti yhteiskunnallisiin epäkohtiin puuttumista, mutta myös case workin ja yksilökohtaisen työn pioneeri Mary Richmond edellytti työssä kertyneen tiedon välittämistä päätöksentekijöille. Sekä Addamsin että Richmondin työssä yksilöllinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen siis limittyivät toisiinsa. (Pohjola 2011, 209.) Stephen M. Rosen (2003, 198) mukaan sosiaalityön tehtävänä on pyrkiä sekä poistamaan kärsimystä aiheuttavia yhteiskunnallisia ja rakenteellisia tekijöitä että lievittämään niiden seurauksia. Samanaikaisesti on myös tuettava niitä yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä, jotka kohtaavat näitä kärsimyksiä. Nämä ovat erilaisia osaamisalueita, jotka olisi sosiaalityössä kyettävä yhdistämään kilpailuasetelman sijaan. Anneli Pohjolan (2011) mukaan sosiaalityö on perustaltaan muutostyötä ihmisen hyvinvoinnille epäsuotuisten sosiaalisten tilanteiden ja olosuhteiden parantamiseksi ja sosiaalityön keskiössä vastuun kantaminen heikompiensaisten toimintavoiman vahvistamisesta (*empowerment*). Heikompiensaisten toimintavoiman vahvistuminen ei voi toteutua ilman yhteiskunnan rakenteisiin kohdistuvaa muutostyötä, mikä taas ei onnistu ilman asiakastyön myötä syntyvää ihmisten elämäntilanteiden tuntemusta. Näin yksilökohtainen ja yhteiskunnallinen taso ovat sosiaalityössä kiinteästi yhteydessä toisiinsa.

Yksilökohtaisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kaksoisvaatimuksen lisäksi sosiaalityöhön on aina sen alkuaajoista lähtien kuulunut myös yhteiskunnallisen pysyvyyden ja muutoksen kaksoisvaatimus (Abramovitz 1998). Rakenteellisten kärsimystä aiheuttavien tekijöiden poistamisen kanssa samanaikaisesti sosiaalityön tehtävänä on myös palvella yhteiskuntaa tasoittamalla sosiaalisia ongelmia (Pohjola ym. 2015a, 11). Sosiaalityö on yhteiskunnan osajärjestelmä, joka ylläpitää normaaliutta ja jatkuvuutta ja jonka keskeinen osa on kontrolli ja sosialisatio, eli asiakkaan sopeuttaminen yhteiskunnan normatiiviseen yhteyteen (Sipilä 1989, 61–62). Konventionaalinen näkemys sosiaalityöstä perustuu olemassa olevan sosiaalisen järjestyksen säilyttämiseen. Tällöin sosiaaliset ongelmat

ymmärretään henkilökohtaisiksi tai korkeintaan välittömään ympäristöön liittyviksi vaikeuksiksi, jotka edellyttävät sosiaalityön interventiota. Sosiaalityön interventiolla pyritään auttamaan ihmisiä selviytymään ja sopeutumaan olemassa oleviin instituutioihin. Poliittisesti sosiaalityön tehtäväksi muodostuu tällöin vallitsevan tilanteen ylläpitäminen eikä olemassa olevan yhteiskuntajärjestyksen legitimizeettiä voida kyseenalaistaa. (Mullaly 2007, 46–47.)

Pyrkimys ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen sekä ihmisten valtaistumiseen ovat kuitenkin poliittisia tavoitteita ja sosiaalityötä voidaankin pitää perusolemukseltaan poliittisena toimintana (ks. esim. Pohjola 2015, 19). Sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttamistehtävä liitetään usein progressiiviseen näkemykseen sosiaalityöstä, joka kritisoi konventionaalista sosiaalityötä käytäntöjen perustamisesta liiallisesti kontrolliin. Taustalla on ajatus siitä, että nykyisen sosiaalisen järjestyksen puitteissa ei pystytä ratkaisemaan sosiaalisia ongelmia, vaan ne lisääntyvät jatkuvasti. (Mullaly 2007, 46–47.) Tämä ristiriitaisuus tekee sosiaalityöstä jatkuvaa kamppailua olemassa oleviin olosuhteisiin sopeutumisen ja sopeuttamisen tai niiden haastamisen välillä, eikä jännitettä olemassa olevan järjestyksen säilyttämisen ja muutospyrkimysten välillä voi sosiaalityössä välttää. (Abramovitz 1998.) Tämä jännite tulee erityisellä tavalla pohdittavaksi tarkasteltaessa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön asemaa kunnallisessa sosiaalityössä.

Sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää on jäsennelly monin eri käsittein. Israelilaiset sosiaalityön tutkijat John Gal ja Idit Weiss-Gal (2014) nimeävät yhdeksi käytännön sosiaalityön tehtäväksi poliittisen vaikuttamistyön (*policy practice*), jota on alun perin käsitteellistänyt yhdysvaltalainen Bruce S. Jansson (1984). Galin ja Weiss-Galin (2014) mukaan poliittinen vaikuttamistyö tarkoittaa sosiaalityöntekijöiden toimintaa, jonka pyrkimyksenä on vahvistaa sellaista politiikkaa, joka on sopusoinnussa sosiaalityön arvojen kanssa. Tämä toiminnan tulisi heidän mukaansa olla erottamaton osa sosiaalityöntekijän työtä, ei sosiaalityöntekijöiden vapaa-ajan toimintaa kansalaisina. Poliittinen vaikuttamistyö keskittyy uusien ja jo olemassa olevien politiikkojen muotoiluun sekä niiden arvioimiseen ja muutosten esittämiseen. Poliittista vaikuttamistyötä voidaan ja sitä tulisi toteuttaa kaikilla eri sosiaalityön osa-alueilla ja erilaisissa tehtävissä. Poliittista vaikuttamistyötä tehdään kaikilla yhteiskuntapolitiikan tasoilla, aina sosiaali-

työntekijöiden työskentelyorganisaatioista globaalille tasolle asti. Poliittisella vaikuttamistyöllä pyritään vaikuttamaan niihin politiikkoihin, jotka ovat suoraan merkityksellisiä niille ihmisryhmille, joiden puolelle sosiaalityö on asettunut. (Emt., 4–5.)

Suomalaisissa keskusteluissa sosiaalityön yhteiskunnallisesta vaikuttamistehtävästä puhutaan muun muassa rakenteellisen, kriittisen, ekososiaalisen ja radikaalin sosiaalityön sekä yhteisö- ja yhdyskuntatyön käsitteillä. Erityisesti uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä käsite rakenteellinen sosiaalityö on vakiintunut käyttöön. Käsitteenä se on silti monimerkityksinen ja kiisteltykin (Pohjola 2015). Sillä voidaan viitata niin kriittisiin ja radikaaleihin sosiaalityön teorioihin (Pohjola 2011, 209; Heinonen 2015, 40), rakenteellisten tekijöiden huomioimiseen yksilön elämänkulussa (esim. Pekkarinen 2015, 215), sosiaalihuoltolain mukaiseen tiedon välittämiseen, kehittämiseen ja suunnitteluun kuin yksilökohtaiseen asianajotyöhön ja asiakkaiden kollektiivisen toiminnan edistämiseenkin (esim. Murray & Hick 2013). Se on helposti tulkittavissa kattokäsitteeksi kaikelle sosiaalityölle, joka ottaa huomioon yhteiskunnalliset rakenteet, mutta myös käytännön työalueeksi, jolla on omat tavoitteet ja keinot (vrt. Puurunen & Suonio 2014).

Ymmärrän tässä tutkielmassa rakenteellisen sosiaalityön sellaiseksi laajaksi orientaatioksi tai ajattelutavaksi, jossa yhdeksi sosiaalityön perustehtäväksi nähdään yhteiskunnallinen muutostyö sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi (vrt. Pohjola 2011, 214–215; Pohjola 2015, 18). Tällaisella rakenteellisen sosiaalityön orientaatiolla voidaan toimia ja yhteiskunnallisen muutostyön perustehtävää toteuttaa monin eri tavoin ja erilaisissa sosiaalityön ympäristöissä, niin yksilökohtaisessa asiakastyössä kuin yhteisöjen ja yhteiskunnan tasollakin. Tutkimuskäsitteenä rakenteellinen sosiaalityö on tässä yhteydessä kuitenkin liian laaja, minkä vuoksi käytän yhteiskunnallisen vaikuttamistyön käsitettä.

Yhteiskunnallisella vaikuttamistyöllä tarkoitan yhtä konkreettista tehtäväaluetta kunnallisessa sosiaalityössä. Tätä tehtäväaluetta määrittävät erityisesti suhtautuminen työn yksilölliseen ja yhteiskunnalliseen kohteeseen sekä muutoksen ja pysyvyyden tavoitteisiin. Tässä tutkielmassa vaikuttamistyö määrittyy työn erityisten tavoitteiden ja kohteen perusteella, ottamatta kantaa siihen, millaisilla menetelmillä tai missä ympäristössä tehty työ on vaikuttamistyötä. Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tavoitteena on sosiaalityön arvojen mukaisesti ihmisoikeuksien toteutumisen, ihmisarvon kunnioituksen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Työn kohteena ovat sellaiset yhteiskunnalliset

rakenteet, jotka estävät näiden toteutumista ja ylläpitävät eriarvoisuutta ja syrjintää. Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön yhteydessä rakenteilla tarkoitetaan muun muassa arvoja, ideologioita, toimintatapoja, lakeja ja organisaatioita. Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö ei ole yksilökohtaista asiakastyötä, vaikka sitä voidaanakin tehdä asiakkaiden kanssa ja kiinteässä yhteydessä asiakastyöhön.

Kun yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tarkastellaan kunnallisen sosiaalityön toimintaympäristössä ja sosiaalityöntekijän näkökulmasta, keskeisiä vaikuttamisen kohteita ovat kunnallinen sosiaalipolitiikka ja sosiaalityöntekijän oman työorganisaation toimintakäytännöt. Kunnallisella sosiaalipolitiikalla tarkoitetaan kuntaorganisaation toteuttamaa paikallista sosiaalipolitiikkaa. Se sisältää ehkäisevän ja hyvinvointia edistävän sosiaalipolitiikan, kunnan järjestämät sosiaalipalvelut ja -etuudet sekä paikallisdemokratian edistämisen (ks. Kananoja ym. 2008). Kunnallisessa sosiaalipolitiikassa korostuu usein lakisääteisten sosiaalihuollollisten tehtävien toteuttaminen, mutta se ei ole kunnallisen sosiaalipolitiikan koko sisältö (emt., 29). Kuntalain (410/2015) mukaan kunnan tehtävänä on pyrkiä edistämään asukkaiden hyvinvointia ja alueen kestävä kehitystä, ei pelkästään toteuttaa valtion asettamia palveluvaatimuksia. Kunta on luonteeltaan yhteisvastuun organisaatio (Kananoja 2011, 189).

Yksi kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan ja organisaatioiden toimintakäytäntöihin vaikuttamisen muoto on sosiaalinen raportointi. Sosiaalityöntekijät näkevät työssään yhteiskunnan huono-osaisimpien ihmisten arkea ja elämisen mahdollisuuksia ja tämän tiedon esiin tuominen hallintoon ja päätöksentekijöille on osa sosiaalityön eettistä ja yhteiskunnallista tehtävää. Sosiaalinen raportointi sisältää epäkohtiin puuttumista ja vaihtoehtojen ratkaisujen esittämistä perustuen sosiaalityön etiikkaan, tietoon ja kokemukseen ja eroaa siten yleisestä kansalaiskritiikistä. (Kananoja 1997.) Perinteinen sosiaalisen raportoinnin muoto on vertikaalista raportointia, joka tarkoittaa asiakastyössä nähtyjen, asiakkaiden elinoloihin ja palvelujen toimivuuteen liittyvien epäkohtien ja toisaalta vahvuuksien raportoimista organisaation johdolle ja kunnan päättäjille (Hussi 2005).

Anneli Pohjola (2011) kirjoittaa rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden jäsenyyksessään muun muassa strategiastyöstä ja tietotyöstä. Strategiatyöllä Pohjola tarkoittaa erityisesti sosiaalisten hyvinvointipalveluiden ja sosiaalityön suunnitelmallista kehittämistä, mutta myös laajempia yhteiskuntapoliittisia linjauksia ja lainsäädäntöön vaikuttamista. Käytännössä strategiatyö on esimerkiksi hyvinvointipoliittisten suunnitelmien,

-ohjelmien ja strategioiden laatimista ja keskeistä siinä on yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Strategiatyö perustuu tietotyöhön, joka on tiedon tuottamista ja välittämistä sosiaalisista olosuhteista, hyvinvoinnista ja palvelujen toimivuudesta (vrt. sosiaalinen raportointi). Keskeinen haaste on tiedon välittäminen, koska merkittävä osa näihin asioihin vaikuttavista ratkaisuista tehdään muualla kuin sosiaalityössä, erityisesti politiikassa päätöksenteossa.

Kunnallisen sosiaalipolitiikan muotoiluun vaikuttamisen ja sosiaalisen raportoinnin osalta ymmärryksen vaikuttamistyöstä on siis pitkälti yhdenmukainen sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 7) mukaisen rakenteellisen sosiaalityön sisällön kanssa. Näiden lisäksi sisällytän yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön kuitenkin myös yleisempään yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen sosiaalityön arvojen näkökulmasta. Tavoitteena voi silloin olla myös vaikuttaa arvoihin ja asenteisiin ilman suoraa tarkoitusta muuttaa tiettyä politiikkaa tai toimintakäytäntöä. Tämä vertautuu toimintaan, jota Pohjola (2011) rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden jaottelussaan kutsuu oikeudenmukaisuustyöksi. Se tarkoittaa yhteiskunnallisen moraalien vahvistamista ja arvokeskustelua niin hyvinvointipolitiikassa kuin laajemminkin yhteiskunnassa. Keskeistä on ihmisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien huomioiminen niin päätöksenteossa, palveluissa kuin muussakin yhteiskunnallisessa toiminnassa. Se edellyttää yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämistä ja jatkuvaa oikeudenmukaisuusnäkökulman esille nostamista.

Merkittävä osuus yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisesta tapahtuu julkisena viestintänä pääosin median hallitsemalla alueella. Julkinen viestintä osana sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää on kamppailua tärkeinä pidettyjen asioiden puolesta. Tämän tyyppisessä julkisessa vaikuttamisessa korostuvat epäkohtien julki tuominen ja ratkaisuehdotusten esittäminen niihin. Usein on kyse myös resurssien puolustamisesta muutostilanteissa. Tarkoituksena on usein paikallista tietoa välittämällä vaikuttaa esimerkiksi poliittisiin päätöksentekijöihin ja yleiseen mielipiteeseen. (Tiitinen & Lähteinen 2015.) Julkisen viestinnän voi ymmärtää myös sosiaalisesti raportoinniksi suurelle yleisölle ja tavaksi toteuttaa kollektiivista asianajotyötä (*social advocacy*). Tällaisesta esimerkkeinä käyvät lastensuojelun eettisesti kestävämpään tilanteeseen huomion kiinnittäneet sosiaalityöntekijöiden kannanotot (ks. Aalto 2016; Kaleva 2017). Yhteiskunnallinen keskustelu ja julkinen viestintä ovat muuttuneet sosiaalisen median myötä radikaalisti viime vuosina ja sosiaalisesta mediasta on tullut tärkeä yhteiskunnallisen

vaikuttamisen väline ja keskeinen yhteiskunnallisen keskustelun alusta. Sosiaalityöntekijöiden näkyvyys sosiaalisessa mediassa on vielä melko vähäistä, mutta mahdollisuuksia tunnistetaan ja pioneerityötä tehdään jo (ks. esim. Soini & Hurskainen 2017; Kivistö & Päykkönen 2017).

On huomattava, että yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttamaan pyrkivään sosiaalityöhön sisältyy oleellisesti myös työ asiakkaiden ja yhteisöjen kanssa. Se voi olla esimerkiksi asiakkaan tietoisuuden herättämistä sortavista rakenteista ja kollektiivista toimintaa yhdessä asiakkaiden yhteisöjen kanssa (ks. esim. Murray & Hick 2013). Anneli Pohjola (2011) puhuu rakenteellisen sosiaalityön neljäntenä tehtäväalueena inklusiotyöstä, joka kiinnittää asiakkaita ja kansalaisia vaikuttamiseen esimerkiksi yhteisö- ja yhdyskuntatyön sekä asiakaskehittämisen ja -osallisuuden kautta. Esimerkiksi kansalaistoiminnan yhdistäminen sosiaalityöhön ja verkostoituminen sosiaalisten liikkeiden ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa on sekä tehokas että eettinen tapa toteuttaa yhteiskunnallista vaikuttamista (Gal & Weiss-Gal 2014, 7–8).

Tässä tutkielmassa olen kuitenkin rajannut yhteiskunnallisen vaikuttamistyön ulkopuolelle varsinaisen asiakas- ja yhteistyön, vaikka katsonkin, että yhteiskunnallista vaikuttamistyötä voidaan toteuttaa yhdessä asiakkaiden kanssa. Tutkimusasetelmani on ammattilaislähtöinen ja olen kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden kokemuksista. Tässä tutkimuksessa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön sisältöä määritellään siten sosiaalityön ammatillisesta toiminnasta ja arkisesta käytännön työstä käsin, joka on yksi monesta mahdollisesta näkökulmasta. Ammattilaislähtöisyydestä huolimatta rajaan ulkopuolelle myös puhtaasti ammattikunnan etujen ajamiseen liittyvät tavoitteet. Lisäksi myös tutkimuksen toimintaympäristö, joka tässä tutkimuksessa on kunnallinen sosiaalityö, kaventaa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön ymmärrystä verrattuna siihen, että tutkittavina olisivat esimerkiksi kansalaisjärjestöissä työskentelevät sosiaalityöntekijät. Kaikki nämä rajanvedot ovat kuitenkin käytännössä häilyviä, joten yhteiskunnallinen vaikuttamistyö määritellään tässä ensisijaisesti työn kohteen ja tavoitteiden, ei menetelmien tai yhteistyökumppaneiden, perusteella.

Tässä tutkielmassa yhteiskunnallisella vaikuttamistyöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän käytännöllistä työtä, jonka tarkoituksena on yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttaminen sosiaalityön arvojen mukaisesti niin sosiaalityöntekijän omassa työorganisaatiossa, kunnallisessa sosiaalipolitiikassa kuin yleisesti yhteiskunnassakin. Yhteiskunnallisen

vaikuttamistyön kohteena ovat erityisesti kunnallinen sosiaalipolitiikka ja eriarvoistavat rakenteet. Tässä tutkielmassa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseksi ymmärretään muun muassa politiikan muotoiluun, suunnitteluun ja arviointiin osallistuminen, sosiaalinen raportointi sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen. Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö ymmärretään tässä osaksi sosiaalityöntekijän työtä, ei sosiaalityöntekijän vapaaehtoisena kansalaisena toteuttamaksi toiminnaksi.

4.2 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö käytännön sosiaalityössä

Vaikka yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttavan sosiaalityön tarve on voimakkaasti esillä ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014 § 7) velvoittaa kunnat rakenteelliseen sosiaalityöhön, usein todetaan, ettei sosiaalityön rakenteellista tehtävää todellisuudessa toteuteta käytännössä (esim. Anis 2012; Metteri 2012; Tapola-Haapala 2014). Empiiristä tutkimusta yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä ja sen asemasta sosiaalityöntekijöiden käytännön työssä Suomessa on kuitenkin vain vähän. Muutamissa tutkimuksissa on selvitetty miten sosiaalityöntekijät suhtautuvat sosiaalityön yhteiskunnalliseen vaikuttamistehtävään tai minkälaisia kokemuksia heillä on vaikuttamistyön tekemisestä. Rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyviä selvityksiä ja opinnäytetöitä on viime vuosina tehty useita. Sen sijaan tietoa siitä, minkälaiset työntekijöihin tai toimintaympäristöön liittyvät tekijät ovat yhteydessä vaikuttamistyön toteuttamiseen, on hyvin vähän.

Minna Kivipelto (2004) on tutkinut sosiaalityön tehtävissä toimivien ammattilaisten yhteiskunnallisia orientaatioita laadullisella kyselytutkimuksella 2000-luvun alussa. Ammattilaisten vastauksissa näkyivät useat erilaiset yhteiskunnalliset orientaatiot. Vahvimpana esille kuitenkin nousi yksilön toimintaan ja käyttäytymiseen suuntautuva muutostyö, jota Kivipelto kutsuu yksilöön suuntautuvaksi, yhteiskuntaan integroivaksi orientaatioksi. Kriittinen orientaatio, jota luonnehtii erityisesti yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tavoitteet, oli tutkimusaineistossa kaikkein harvinaisin. Myös sosiaalityön käytännönopetusta tutkineet Maarit Kairala, Sanna Lähteinen ja Laura Tiitinen (2012) ovat todenneet, että opetuksen sisällöissä rakenteellinen sosiaalityö on marginaalisessa asemassa yksilökohtaisen asiakastyön kysymysten korostuessa. He kertovat myös omassa opetustyössään havainneensa opiskelijoiden käsitysten sosiaalityöstä olevan yksilötyöhön ja järjestelmäkeskeisyyteen painottuvia.

Tarja Kemppainen ym. (1998, 84–92) ovat tutkineet pohjoissuomalaisten sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä vuonna 1994 kerättyyn laajaan kyselyaineistoon perustuen. Heidän tutkimuksessaan noin kolmannes sosiaalityöntekijöistä piti sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää tärkeänä, mutta vaikuttamistyön toteutuminen jäi sosiaalityöntekijöiden omassa työssä vaatimattomaksi. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin useiden sosiaalialan toimijoiden Väli-Suomen alueen SOS II – Sosiaalisesti osalliseksi sosiaalityöllä -yhteistyöhankkeen osana toteutettiin sosiaalialan työntekijöille suunnattu kysely koskien rakenteellista sosiaalityötä. Kyselyn perusteella todetaan, että työntekijät ovat kiinnostuneita rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisesta, mutta mahdollisuuksissa ja toimintatavoissa on selkeitä puutteita. (Rautajoki, Krook, Pasto, Ojapuska & Romppala 2014.)

Susanna Baltzar (2013) on sosiaalityön pro gradu -tutkielmassaan kahden ryhmähaastattelun avulla tutkinut aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden omia käsityksiä rakenteellisesta sosiaalityöstä ja sen mahdollisuuksista käytännössä. Baltzar toteaa yhteiskunnallisen tason työn jäävän selvästi yksilötyön varjoon. Osa haastatelluista sosiaalityöntekijöistä piti poliittiseen työhön osallistumista epäammattimaisena. Rakenteellista sosiaalityötä pro gradu -tutkielmassaan on tarkastellut myös Johan Nilsen (2016), joka on toteuttanut kyselytutkimuksen satakuntalaisille sosiaalityöntekijöille. Nilsenin mukaan sosiaalityöntekijät suhtautuivat positiivisesti rakenteelliseen sosiaalityöhön ja pitivät yhteiskunnallista vaikuttamista sosiaalityössä tärkeänä. Harva asiakastyötä tekevä sosiaalityöntekijä kuitenkaan toteutti rakenteellista sosiaalityötä käytännössä. Erityisesti tiedon välittäminen poliittisille päätöksentekijöille ja julkiseen keskusteluun osallistuminen oli harvinaista myös sosiaalityön esimiesten keskuudessa. Myös rakenteellisen sosiaalityön käsityksistä ja käytännön sovellutuksista sosiaalityön käytäntötutkimuksen toteuttanut Simo Laakso (2016) toteaa tutkimuksessaan, että sosiaalityöntekijöiden mielestä rakenteellinen sosiaalityö jää ideatasolle eikä toteudu käytännössä.

Kansainvälisesti empiiristä tutkimusta sosiaalityön yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä on tehty jonkin verran. Idit Weiss-Gal (2017) on julkaissut tuoreen katsausartikkelin sosiaalityöntekijöiden poliittista vaikuttamistoimintaa koskevasta englanninkielisestä tutkimuskirjallisuudesta vuosilta 1964–2015. Katsauksessa mukana olevat poliittista vaikuttamistyötä koskevat 19 tutkimusta ovat Weiss-Galin (emt.) mukaan metodologialtaan ja laadultaan erilaisia, mutta kaikissa tuloksena on sosiaalityöntekijöiden vähäinen

aktiivisuus poliittisen vaikuttamistyön toteuttamisessa. Gary F. Koeske, Sara Lichtenwalte ja Randi D. Koeske (2005) ovat kyselytutkimuksessaan selvittäneet yhdysvaltalaisen sosiaalityöntekijöiden kokemaa ristiriitaa käytännössä toteuttamansa ja toivomansa työn välillä. Vastaajilta on kysytty kuinka usein he työssään toteuttavat tiettyjä tehtäviä ja kuinka usein he haluaisivat näitä toteuttaa. Tulosten mukaan lähes puolet vastaajista haluaisi toteuttaa sekä poliittista suunnittelutyötä (*policy development*) että sosiaalista asianajoa (*advocacy for social justice*) enemmän kuin sillä hetkellä toteutti.

Karen Morgaine (2014) sekä Linette Hawkins, Jan Fook ja Martin Ryan (2001) ovat tutkineet sosiaalityöntekijöiden keskusteluihin perustuen sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja sen tavoittelemisesta käytännön sosiaalityössä. Morgaine (2014) tutkimuksessa sosiaalinen oikeudenmukaisuus määrittyi sosiaalityöntekijöiden puheessa erityisesti yksilön oikeuksien ja reilun kohtelun kautta. Sosiaalityöntekijöiden käsitys siitä, kuinka hyvin he työssään pyrkivät vaikuttamaan sosiaaliseen oikeudenmukaisuuden edistämiseen vaihteli sen mukaan, miten sosiaalisen oikeudenmukaisuuden käsite ymmärrettiin. Ne työntekijät, jotka määrittelivät sosiaalisen oikeudenmukaisuuden rakenteellisemmin ja suhtautuivat sosiaaliseen järjestykseen kriittisimmin, tarkastelivat omaa toimintaansa kriittisemmin ja katsoivat toteuttavansa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen pyrkivää työtä harvemmin. Hawkins ym. (2001) tutkivat sosiaalityöntekijöiden keskustelua kuvitteellisista asiakastapauksista ja huomasivat, että yksilökohtainen puhetapa dominoi selvästi verrattuna laajempaan, rakenteellisia kysymyksiä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavaan puhetapaan.

Idit Weiss-Gal ja John Gal (2008) ovat tutkineet israelilaisten sosiaalityöntekijöiden ammatillisten arvojen ja poliittisten näkemysten vaikutusta siihen, millaiset ovat heidän käsityksensä poliittisesta vaikuttamistyöstä, kuinka tärkeänä he sitä pitävät ja kuinka aktiivisesti he sitä toteuttavat. Vasemmistolaisuus ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pitäminen tärkeänä ammatillisena arvona olivat yhteydessä aktiivisuuteen poliittisessa vaikuttamistyössä. Aiemmin Weiss (2003) on todennut sosiaalityön opiskelijoiden käsityksen sosiaalityön tavoitteista olevan yhteydessä siihen, kuinka halukkaita opiskelijat ovat ryhtymään poliittiseen vaikuttamistyöhön. Mitä selvemmin opiskelija piti sosiaalista oikeudenmukaisuutta sosiaalityön tavoitteena, sitä halukkaampi opiskelija oli vaikuttamistyöhön.

Yhdysvalloissa on tehty useita kyselytutkimuksia sosiaalityöntekijöiden vapaaehtoisesta poliittisesta aktiivisuudesta kansalaisina ja todettu sosiaalityöntekijöiden olevan vähintään yhtä aktiivisia kuin kansalaiset yleensä, usein aktiivisempiakin (esim. Hamilton & Fauri 2001). Sunny Harris Rome ja Susan Hoechstetter (2010) totesivat tutkimuksessaan muun muassa korkeamman iän ja pidemmän työkokemuksen olevan yhteydessä korkeampaan aktiivisuuteen. Jessica A. Ritterin (2008) tutkimuksessa korkeampaa poliittista aktiivisuutta selittivät eniten ammattiliiton (NASW) jäsenyys ja kiinnostuneisuus paikallispoliitikasta. David Hamiltonin ja David Faurin (2001) tutkimuksessa korkeampi aktiivisuus oli niin ikään yhteydessä ammatilliseen järjestäytymiseen ja sen lisäksi kokemukseen omasta kyvykkyydestä ja tuloksellisuudesta vaikuttamisessa. Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole tutkittu työn osana toteutettavaa sosiaalityön kysymyksiin liittyvää vaikuttamistyötä eikä juurikaan työhön liittyvien tekijöiden ja aktiivisuuden yhteyksiä. Ainoastaan Rome ja Hoechstetter (2010) totesivat tutkimuksessaan, että julkisella sektorilla työskentelevät sosiaalityöntekijät ovat aktiivisimpia ja voittoa tavoittelevissa yrityksissä työskentelevät passiivisimpia.

Weiss-Galin (2017) katsauksen mukaan yhteydessä poliittisen vaikuttamistyön korkeampaan aktiivisuuteen ovat siihen suuntaava koulutus ja organisaation tuki vaikuttamistyöhön. Yhteydessä vähäisempään aktiivisuuteen olivat vastaavasti poliittiseen vaikuttamiseen liittyvän koulutuksen puute ja organisaation kielteisyys sekä sosiaalityöntekijän käsitys siitä, että vaikuttamistyö ei ole tärkeää tai se on liian radikaalia. Galin & Weiss-Galin (2015) mukaan organisaatio voi edistää vaikuttamistyötä kannustamalla sekä tarjoamalla tarpeelliset resurssit, välineet ja tuen vaikuttamistyöhön. Nämä tekijät vaikuttavat heidän mukaansa merkittävästi siihen, kuinka aktiivisesti sosiaalityöntekijät todella vaikuttamistyötä toteuttavat.

Suomalaista tutkimustietoa vaikuttamistyön toteuttamista rajoittavista tai mahdollisista tekijöistä on vain vähän. Nilsenin (2016) kyselyaineistossa työntekijän kokemus siitä, että resurssit olivat riittämättömät, oli yhteydessä vähäisempään rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen, mutta yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Baltzarin (2013) haastatteleminen sosiaalityöntekijöiden mielestä rakenteellisen työn mahdollisuuksiin vaikuttavia tekijöitä olivat organisaatorakenteet, johtaminen ja työn resurssit sekä sosiaalityöntekijän oma suhtautuminen ja työyhteisön prioriteetit. Ulla Mutkan (1998, 123–127) mukaan sosiaalityöntekijöiden vähäistä osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun ja

vaikuttamiseen on vuodesta toiseen selitetty sosiaalialan omissa keskusteluissa hiljaisuuden kulttuurilla ja saman keskustelun voi tunnistaa jatkuneen Mutkan tekemän huomion jälkeenkin. Hiljaisuuden kulttuurin taustalla nähdään usein olevan erityisesti sosiaalihuollon organisaatioiden byrokraattisuus ja hierarkkisuus sekä kohtuuton työmäärä ja kiire. (Mutka 1998, 123–127.)

Laura Tiitinen ja Arto Kauppi (2014) ovat tutkineet julkista viestintää toteuttaneiden sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia. Työntekijät ovat kokeneet vaientamista toimintaympäristöjensä taholta viestittyään julkisesti sosiaalityöhön liittyvistä teemoista silloinkin, kun käsiteltyillä aiheilla on ollut selvä julkinen intressi. Työntekijöiden vaientaminen toteutuu tutkimuksen mukaan käytännössä sananvapauden rajoittamisena, kuten ennakkosensuurina ja sosiaalisina rangaistuksina sekä hienovaraisempana vaientamisena, kuten palveluviestinnän sensuroimisena, pelon ilmapiirin ja hiljaisuuden kulttuurin vahvistamisena sekä viestinnän mitätöintinä. Tiitinen ja Marianne Silén (2016) ovat toteuttaneet kyselyn sosiaalialan työntekijöiden kokemuksista koskien työssä havaittuihin epäkohtiin puuttumista. Kyselyn vastaajista valtaosa oli työssään havainnut epäkohtia, eli laittomia, epäeettisiä tai toiminnan tavoitteiden vastaisia käytäntöjä. Moni koki, ettei työpaikalla kannustettu puuttumaan epäkohtiin, epäkohtia salailtiin tai niistä raportointi jopa kiellettiin. Puolet vastaajista oli kuullut varoittelua siitä, ettei epäkohtiin kannata puuttua ja kolmannekselle niistä, jotka olivat raportoineet havaitsemastaan epäkohdasta, oli seurannut ikävyyksiä.

Maija Mänttari-van der Kuip (2015) on tutkinut väitöskirjassaan sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin liittyen sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia toteuttaa eettisesti vastuullista sosiaalityötä. Tutkimuksen mukaan nykyisissä tiukan talouden oloissa julkisen sektorin sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet tehdä eettisesti vastuullista sosiaalityötä ovat kaventuneet ja työhyvinvointi heikentynyt. Tutkimuksessa yli kolmannes valtakunnalliseen kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä joutui usein työskentelemään tavalla, joka oli ristiriidassa ammatillisen etiikan kanssa ja 77 % koki usein, ettei voinut tehdä työtään niin hyvin kuin haluaisi. Heikentyneet mahdollisuudet eettisesti kestävän työn toteuttamiseen olivat yhteydessä kokemuksiin lisääntyneistä tehokkuus- ja säästöpainesta sekä työhön kohdistuvan kontrollin vahvistumisesta.

Tiitisen ja Kaupin (2014) mukaan perussyynä vaientamiselle ovat intressiristiriidat sosiaalialan työntekijöiden ja organisaatioiden välillä. Galin & Weiss-Galin (2015) mukaan

julkisorganisaatioille perinteiset piirteet kuten hierarkkisuus, tiukat menettelytapaohjeet ja käyttäytymissäännöt voivat rajoittaa vaikuttamisen mahdollisuuksia ja Kivipelto (2004) on esittänyt suomalaisen sosiaalityön järjestelmäkeskeisen perinteen heikentävän sosiaalityöntekijöiden kriittistä orientaatiota. Suomalainen sosiaalityö on keskeisesti julkisen sektorin varaan rakentuvaa toimintaa, jonka perusta on kunnallisissa sosiaali-huollon organisaatioissa ja huoltotyön hallinnollisessa ja järjestelmäkeskeisessä perinteessä, jossa toimintatavat olivat viranomaissaneluun perustuvia (Raunio 2009, 19; Heinonen 2015, 38). Sosiaalityön vahva kiinnittyminen hyvinvointivaltioon ja palvelujärjestelmään sekä avaa toimintamahdollisuuksia että toisaalta rajoittaa sosiaalityötä (Sipilä 1989, 77; Pohjola ym. 2015a, 11; Raunio 2000, 11–12). Järjestelmän sisällä ja lähellä toimimisen on nähty tarjoavan myös hyvät mahdollisuudet rakenteisiin vaikuttamaan pyrkivälle työlle, sillä hyvinvointipalvelujärjestelmän ja asiakkaan hyvät eivät ole toisilleen vastakkaisia. On esitetty, että järjestelmä on sinänsä kattava, jolloin muutoksessa on kyse enemmänkin järjestelmän mobilisoinnista ja kehittämisestä asiakkaiden hyväksi. (Pohjola 2015, 20.) Jos järjestelmä ei ole liian hierarkkinen ja sosiaalityöntekijällä on asema poliittisessa prosessissa, voi järjestelmän sisällä toimiminen tarjota mahdollisuuksia vaikuttamiseen (Gal & Weiss-Gal 2015).

Tutkimusten perusteella sosiaalityöntekijät toteuttavat työssään yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamiseen tähtäävää vaikuttamistyötä vain vähän. Näkemys tällaisen vaikuttamisen tarpeesta voidaan kuitenkin nähdä kuuluvaksi sosiaalityön perinteisiin jo kaukaa ammattikunnan historiasta. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa sosiaalityöntekijöiden on todettu olevan vapaaehtoisina kansalaisina poliittisesti aktiivisia, mutta työssään poliittisesti passiivisia. Selityksiä tälle on etsitty ja löydetty erityisesti henkilökohtaisesta suhtautumisesta, koulutuksesta ja organisaation kannustavuudesta. Suomalaisen tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijöistä ainakin osa on kiinnostunut yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä ja pitää sitä tärkeänä. Sen toteuttamista käytännössä on kuitenkin pidetty vähäisenä. Selittäviksi tekijöiksi on esitetty ainakin sosiaalityöntekijän oma asennoituminen sekä vaikuttamistyötä edistävä tai estävä organisaatio ja kulttuuri. Sosiaalityön paikantumisen vahvasti julkisen hyvinvointijärjestelmän sisälle on nähty sekä edistävän että mahdollistavan vaikuttamista.

5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kunnallisessa sosiaalityössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ajatuksista, asenteista ja kokemuksista sosiaalityön yhteiskunnallisesta vaikuttamistehtävästä. Tarkoituksena on selvittää sosiaalityöntekijöiden ja heidän toimintaympäristöjensä suhtautumista yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön, sosiaalityöntekijöiden kokemia mahdollisuuksia yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseen sekä näiden kokemusten välisiä yhteyksiä. Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten sosiaalityöntekijät suhtautuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön?
- 2) Miten sosiaalityöntekijät kokevat toimintaympäristöjensä suhtautuvan yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön?
- 3) Kuinka hyviksi tai huonoiksi sosiaalityöntekijät kokevat mahdollisuutensa tehdä yhteiskunnallista vaikuttamistyötä?

Tieto sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta ja mahdollisuuksista sosiaalityön yhteiskunnalliseen vaikuttamistehtävään on vähäistä, vaikka aihe on melko paljon esillä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda kuuluviin käytännön työtä tekevien sosiaalityöntekijöiden ääni tavalla, joka huomioi sen toimintaympäristön, jossa he työtään tekevät. Tämä tutkimus on luonteeltaan pääosin kuvaileva ja tarkoituksena on kuvata yhteiskunnallista vaikuttamistyötä kunnallisessa sosiaalityössä sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Toivon, että tämä tutkimus auttaa osaltaan hahmottamaan kuvaa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön asemasta kunnallisessa sosiaalityössä.

6 Kvantitatiivinen kyselytutkimus

6.1 Kvantitatiivinen kyselytutkimus menetelmänä

Tämä tutkimus on toteutettu kvantitatiivisena kyselytutkimuksena verkkolomakkeella. Kvantitatiivinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, joka perustuu määrällisesti ja numeerisesti mitattavaan aineistoon, jota käsitellään ja analysoidaan tilastotieteellisillä menetelmillä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139–140; Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994). Usein kvantitatiivisella tutkimuksella tavoitellaan yleiskäsityksiä yksityiskohtien sijaan (Vehkalahti 2008). Kvantitatiivisen tutkimuksen perusedellytys on tiedon mitattavuus. Onnistuneen mittauksen avulla tutkimuskohteesta saadaan tietoa, joka on tutkimusongelman kannalta relevanttia. Kvantitatiivisilla menetelmillä tutkimuskohteesta kerätään tietoa, jolla voidaan kuvata asioiden suuruusluokkaa ja asioiden välisiä riippuvuuksia. Tilastollisten menetelmien avulla pyritään erottelemaan systemaattinen vaihtelu sattumasta. (Alkula ym. 1994, 20–22.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voidaan erottaa toisistaan kuvaileva ja selittävä tutkimus, vaikka rajat eivät olekaan selviä. Selittävässä tutkimuksessa pyritään usein kausaalipäätelmiin, kun kuvaileva tutkimus pyrkii tutkimuskohteen mahdollisimman tarkkaan kuvaukseen. Kuvailevassa tutkimuksessa ei yleensä aseteta aikaisempaan teoriaan perustuvia tutkimushypoteeseja. (Hirsjärvi ym. 2009, 138–158; Heikkilä 2008, 14–15.) Tämä tutkimus on luonteeltaan pääosin kuvailevaa, sillä tässä tutkittavista kysymyksistä ei ole juurikaan aiempaa empiiristä tietoa. Tavoitteena on siten hahmottaa yleiskuvaa tutkimuskohteesta.

Kvantitatiivisen tutkimuksen taustalla on aina enemmän tai vähemmän realistinen ontologia (Hirsjärvi ym. 2009, 139). Realistisen ontologian mukaan todellisuus rakentuu asioista, jotka ovat objektiivisesti olemassa. Maailma on siis olemassa riippumatta ihmismielestä. (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 185; Hirsjärvi ym. 2009, 139.) Sosiaalityön professori Mikko Mäntysaari (2006, 137–140) on kaivannut sosiaalityön tutkimukseen lisää realismia vastapainoksi laadullisten menetelmien ylivallalle, jonka vaarana voi olla liialliseen relativismiin ajautuminen. Mäntysaaren mukaan realismi tarjoaa mahdollisuuden sellaisen sosiaalityön tietoperustan luomiseen, joka ottaa huomioon myös yhteiskunnallisten rakenteiden, historian ja luonnon vaikutukset. Realistinen lähestymistapa mahdollistaa myös kriittisen ja eettisen orientaation. Alun perin Roy Bhaskarin (1986) kehittänyt kriittinen realismi korostaa sekä rakenteiden

vaikutuksia ihmisten elämään että toimijoiden mahdollisuutta vaikuttaa näihin rakenteisiin ja sisältää näin pyrkimyksen myös emansipaatioon (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009).

Kyselylomaketutkimus, jossa mittaus tapahtuu standardoidussa muodossa kysymyksistä ja väittämistä muodostuvalla lomakkeella, on yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yleisin kvantitatiivinen aineistonkeruumenetelmä (Alkula ym. 1994; Vehkalahti 2008). Kvantitatiivisilla kyselyaineistoilla on pitkät perinteet, minkä vuoksi myös analyysimenetelmiä on kehitetty vuosikymmenten ajan (Alkula ym. 1994, 119). Kyselylomake on tehokas tapa kerätä aineistoa suurelta joukolta. Yksi kyselylomakkeen keskeinen etu on sen sitoutumattomuus aikaan. Vastaaja voi siis täyttää kyselyn juuri silloin, kun hänelle parhaiten sopii. Erityisesti verkkokysely on erittäin taloudellinen tapa kerätä aineistoa, kun vastaus ei tarvitse postittaa eikä aineistoa syöttää erikseen tietokoneelle analyysiä varten. Vastaajaa voidaan myös ohjata esimerkiksi pakollisten kysymysten avulla. (Valli 2010, 107, 113). Kaikki tämän tutkimuksen perusjoukkoon kuuluvat sosiaalityöntekijät käyttävät tietokonetta työssään päivittäin, joten myöskään tottumus tai taitojen puute ei tässä tapauksessa estä osallistumista verkkokyselyyn (ks. emt., 113). Lomaketutkimuksen haittapuolena on tutkijan jääminen etäiseksi. Kun tutkija ei tunnu konkreettiselta ihmiseltä, vastausprosentti jää helposti alhaiseksi. (Emt., 107.)

Yksi kyselytutkimuksen keskeisin vaihe on kyselylomakkeen huolellinen suunnittelu. Kysymykset luovat perustan koko tutkimuksen onnistumiselle, eikä mikään menetelmä korjaa lomakkeessa olevia ongelmia jälkikäteen (Valli 2010, 103; Vehkalahti 2008, 17–20). Lomakkeen mittarit määrittävät muun muassa mittaustasoa ja analyysimenetelmien valintaa. Tärkeintä on kysyä lomakkeessa sisällöllisesti oikeita kysymyksiä tavalla, joka on tilastollisesti mielekäs. (Vehkalahti 2008, 17–20.) Mittauksen luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä. Reliabiliteetti kuvaa mittauksen tarkkuutta, toistettavuutta ja satunnaisvirheen määrää. Mittarin tulisi mitata samaa asiaa esimerkiksi eri vastaajien kohdalla ja eri aikoina. Samoin useista yksittäisistä muuttujista koostuvan mittarin osien tulisi mitata samaa asiaa. Validiteetti on kuitenkin vielä reliabiliteettiäkin ensisijaisempi luotettavuuden osoitin. Validi mittari mittaa juuri sitä asiaa, jota on tarkoituskina. Sen avulla kerätään juuri sitä empiiristä tietoa, jota tutkimusongelman ratkaisemiseen oletetaan tarvittavan. Validiteetti on siis reliabiliteettia perustavanlaatuisempi tekijä,

sillä tarkallakaan mittauksella ei ole arvoa, jos mitataan väärää asiaa. (Alkula ym. 1994; Vehkalahti 2008, 40–41, 116.)

Etenkään sellaisten abstraktien ilmiöiden kuten asenteiden, mielipiteiden ja arvojen mittaaminen ei ole aivan yksinkertaista. Todelliset ilmiöt ovat moniulotteisia, jolloin usein yhden asian mittaamiseen tarvitaan useita kysymyksiä. Käsitteet ovat abstrakteja ja mittaamista varten ne on operationalisoitava empiirisiksi käsitteiksi. (Vehkalahti 2008, 17–18.) Käsitteen teoreettinen määrittely ja sitä kuvaavan mittarin laatiminen ovat yleensä erillisiä työvaiheita ennen aineiston keräämistä, sillä käsitteiden huolellinen operationalisointi on edellytys mahdolliselle oikeaan osuvalle tulkinnalle. Operationalisoinnin tarkoituksena on luoda mahdollisimman hyvä vastaavuus teoreettisen ja empiirisen käsitteen välille. Pyrkimyksenä on mahdollistaa sekä teoreettisten ilmiöiden empiirinen mittaaminen että empiiristen tulosten teoreettinen tulkinta. (Alkula ym. 1994.)

Huolellisen kyselylomakkeen rakentamisen lisäksi oleellista on myös tiedon keruutapa, jonka kannalta keskeisiä käsitteitä ovat perusjoukko ja otos. Perusjoukko on koko se ihmisjoukko, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja otoksen muodostavat ne henkilöt, jotka on valittu vastaamaan tutkimukseen (Vehkalahti 2008, 42–43). Valinta tehdään usein jonkin otantamenetelmän avulla, mutta tässä tutkimuksessa perusjoukko ja otos ovat sama joukko ja kyseessä on siten kokonaistutkimus. Kokonaistutkimuksessa vältetään otantaan liittyvät ongelmat, mutta edelleen vastauskato tuo tutkimukseen epävarmuutta. Jos vastausprosentti jää alhaiseksi, aineiston edustavuutta voidaan arvioida vertaamalla vastanneiden taustatietoja perusjoukon vastaaviin tietoihin. Vastaamatta jättäminen ei useinkaan ole sattumanvaraista, minkä vuoksi myös kadon syitä on pyrittävä analysoimaan. (Vehkalahti 2008, 44–45; Alkula ym. 1994 112–113, 140.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia ja yritetään tavoittaa sosiaalityöntekijöiden näkökulmaa. Kuinka hyvin kokemuksia voidaan kyselytutkimuksella tavoittaa? Kyselylomakkeen avulla on selvitettävissä, kuinka yleisiä jotkin kokemukset ovat, mutta ensin tutkijan on määriteltävä nämä kokemukset. Haasteena on tavoittaa se kieli, jolla vastaajat puhuvat kokemuksistaan. Jos olen tutkijana alun alkaen ymmärtänyt väärin sen, minkälaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä voisi olla, on merkityksetöntä tietää kuinka usein niitä on. Yleensä luotettavampaa tietoa saadaan sellaisista asioista, joista vastaaja on kiinnostunut ja jotka liittyvät hänen arkiseen toimintaansa ja kokemuksiinsa. Katoa vähentää huolellisesti tehty kyselylomake, joka on vastaajalle

ymmärrettävä kokonaisuus ja viestii tutkijan kiinnostusta vastaajan näkemyksiin. (Alkula ym. 1994, 121, 140.) Kyselylomakkeen kysymysten ja väittämien tulee siis olla muotoiltu siten, että ne ovat sosiaalityöntekijälle ymmärrettäviä omasta arkikokemuksesta eikä niinkään teoriasta käsin. Tutkijana minun tehtäväni on löytää näille arkisille kokemuksille hyvät teoreettiset vastaavuudet.

Tutkimusaineisto antaa tutkimuskohteesta aina vain osittaisen kuvan, sillä tietojen kerääminen perustuu vain joihinkin tärkeiksi miellettyihin asioihin (Alkula ym. 1994). Kyselylomake kertoo paljon tekijästään ja tekijänsä ajatuksista, eikä ole niin objektiivinen kuin joskus ajatellaan. On tärkeää ymmärtää, etteivät luvut ole tietoa samassa mielessä, kuin silloin jos tiedolla tarkoitetaan ymmärrystä (*knowledge*). Kyselyaineiston mittari ei vielä itsessään kerro objektiivista faktatietoa, vaan on vasta analyysin ja ymmärryksen lähtökohta. Aineiston jalostuminen tiedoksi edellyttää havaittujen säännönmukaisuuksien tulkintaa. (Ylöstalo 2005, 110–116.) Keräämäni aineisto kuvaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksia minun valitsemallani kielellä ja suhteessa minun luomiini merkityksiin. Vastaaja ei välttämättä jaa näitä sanojen merkityksiä kanssani. Varsinaiset tutkimustulokset perustuvat siihen kuinka mielekkäitä teoreettisia tulkintoja onnistun näistä tekemään oman analyttisen ajatteluni avulla.

Kaikessa tutkimuksessa menetelmät ovat siis vain menetelmiä ja vasta ajattelu tuottaa tutkimuksen tulokset. Kun empiria kertoo subjektiivisista kokemuksista, teoria auttaa ymmärtämään näitä kokemuksia ja niiden merkityksiä. Tutkimusaineisto ei ole yhtä kuin tutkittava todellisuus. Käytän tilastollisia menetelmiä saadakseni otteen aineistostani, paljastaakseni yhteyksiä ja säännönmukaisuuksia asioiden välillä. Teen tilastollisten analyysimenetelmien avulla päätelmiä tutkimusaineistosta ja vasta niiden perusteella – teorian ja oman ajatteluni avulla – päätelmiä tutkittavasta todellisuudesta. Oleellista on, että erotan tulkintani tutkimusaineistosta ja tutkittavasta todellisuudesta. Tämä tarkoittaa empiiristen tulosten, teoreettisen analyysin ja vielä siitä pidemmälle menevän tuloksiin liittyvän pohdinnan erottamista toisistaan.

6.2 Kyselyaineiston analyysimenetelmät

Erilaisia tilastollisia analyysimenetelmiä on paljon ja yksi tutkimusprosessin vaihe on soveltuvien menetelmien valinta. Analyysimenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimuskysymysten lisäksi myös aineiston ja käytettävien muuttujien ominaisuudet, kuten mittautaso. Tämän tutkimuksen kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset ja näkemykset. Sosiaalityöntekijöiden ajatuksia yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä on tutkittu empiirisesti melko vähän, minkä vuoksi tutkimus on luonteeltaan pääosin kuvailevaa. Se eroaa sellaisen ilmiön tutkimisesta, josta on paljon valmiita aiempaan tutkimukseen perustuvia hypoteeseja testattavaksi ja jonka pyrkimyksenä on tehdä perusjoukkoa koskevia yleistyksiä. Aineiston analyysissä tarkastelen sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön liittyvien kokemusten ja näkemysten yleisyyttä sekä niiden yhteisvaihtelua. Lisäksi tarkastelen vastaajien taustatekijöiden yhteyttä näihin kokemuksiin ja näkemyksiin. Muuttujat ovat pääosin ei-numeerisia ja vastausvaihtoehdot lomakkeella ovat olleet Likert-asteikkoja. Myös suurin osa lopullisista mittareista on mittaustasoltaan korkeintaan järjestysasteikollisia. Aineiston olen analysoinut IBM SPSS Statistics 24 –tilasto-ohjelmistolla.

Aineiston käsittely jakautuu tässä tutkimuksessa kolmeen vaiheeseen: muuttujien tarkistukseen ja mittarien rakentamiseen, kuvailevaan analyysiin sekä lopuksi muuttujien yhteisvaihtelun analyysiin. Aineistoon tutustumisen ja muuttujien tarkistuksen olen aloittanut tarkastelemalla suoria jakaumia ja tekemällä tarvittavia korjauksia esimerkiksi selviin virhelyönteihin. Mittarien rakentamisen olen aloittanut suorien jakaumien tarkastelusta, jonka perusteella olen valinnut analyysiin mukaan tulevat muuttujat. Aineistoa on tiivistetty muodostamalla yksittäisistä muuttujista summamuuttujia. Osa summamuuttujista on muodostettu eksploratiivisen faktorianalyysin perusteella ja muiden summamuuttujien reliabiliteettia on arvioitu myös Cronbachin alfa-kertoimen perusteella. Aineiston kuvailussa käytetään suoria jakaumia kuvaavia taulukoita ja kuvioita sekä K-Means ryhmittelyanalyysiä. Ryhmittelyanalyysi kuvaa vastaajien jakautumista ryhmiin ja sen tuloksia käytetään myös muuttujana myöhemmissä yhteisvaihtelun analyysissä. Muuttujien välisiä yhteyksiä analysoidaan keskiarvovertailun ja ristiintaulukoinnin avulla. Analyysien tilastollista merkitsevyyttä tarkastellaan tilastollisten testien ja niistä saatavien p-arvojen perusteella. P-arvoja tarkastellaan ryhmittelyanalyysin, keskiarvovertailun ja ristiintaulukointien osalta.

Tässä tutkimuksessa aineiston tiivistämiseen käytetty faktorianalyysi¹ on tilastollinen menetelmä, jonka avulla selvitetään havaittujen muuttujien taustalla olevia ulottuvuuksia tai piileviä yhdenmukaisuuksia. Näitä taustalla olevia muuttujia kutsutaan piilomuuttujiksi tai latenteiksi muuttujiksi, sillä niitä ei voida havainnoida suoraan, vaan niistä saadaan tietoa epäsuorasti. Faktorianalyysin tarkoituksena on tehdä nämä piilossa olevat ulottuvuudet näkyviksi faktoreiksi. Tässä tutkimuksessa käytettävä eksploraatiivinen faktorianalyysi² on aineistolähtöinen menetelmä, jossa havaittujen muuttujien väliset riippuvuudet määräävät, millaisia faktoreita saadaan esille. Faktorianalyysin keskeisiä lukuja ovat faktorilataus, kommunaliteetti, ominaisarvo ja selitysaste. Faktorilataus kuvaa yksittäisen muuttujan ja faktorin välistä korrelaatiota. Muuttujan kommunaliteetti taas kertoo, kuinka suuri osa muuttujan vaihtelusta voidaan selittää faktoreilla. Ominaisarvo kuvaa faktorin voimakkuutta ja kertoo, kuinka vahvasti muuttujat ovat yhteydessä faktoriin. Selitysaste osoittaa, kuinka suuren osan muuttujien vaihtelusta faktori tai koko malli selittävät. (Alkula ym. 1994, 267–280; Vehkalahti 2008, 93–106; KvantiMOTV 2004.)

Faktorianalyysiin kuuluu useita vaiheita. Faktorien määrää ja sisältöä sekä mukana pidettävien muuttujien määrää arvioidaan rinnakkain. Usein kokeillaan useita vaihtoehtoisia malleja ennen lopullista mallia. Faktoreiden sisällön tulkitsemisen helpottamiseksi käytetään usein jotain rotaatiomenetelmää, jonka tarkoituksena on korostaa selkeintä tulkintasuuntaa. Tässä tutkimuksessa on käytetty Varimax-rotaatiota, joka on käytännössä eniten sovellettu rotaatiomenetelmä. Faktorianalyysin tuloksena saadaan yksi tai useampia faktoreita joiden tulkitseminen perustuu faktorilatauksiin. Faktorin kärkimuuttujat, eli korkeimmin faktorille latautuneet muuttujat kertovat faktorin sisällöstä. Piilevä muuttuja tai ulottuvuus tulee näkyväksi tarkastelemalla, mikä kärkimuuttujille on sisällöllisesti yhteistä. Siksi faktorien nimeäminen onkin yksi tulkinnan tärkeimpiä asioita. Jos faktoreita ei pysty nimeämään sisällöllisesti mielekkäällä tavalla, ei faktorianalyysin tulos yleensä ole käyttökelpoinen. (Alkula ym. 1994, 267–277; Vehkalahti 2008, 93–106.)

Analyysin kuluessa muuttujia voidaan jättää pois analyysistä heikon kommunaliteetin perusteella. Muuttujan poistaminen analyysistä on kuitenkin oltava aina perusteltua myös

¹ Faktorianalyysi on myös aineistoa kuvaileva menetelmä, mutta tässä sitä on käytetty lähinnä aineiston tiivistämiseen (ks. esim. Alkula ym. 1994, 267–280).

² Eksploraatiivisessa faktorianalyysissä tutkija ei periaatteessa ennalta tiedä, kuinka monta ja millaisia faktoreita on löydettävissä. Toinen faktorianalyysin tyyppi on konfirmatorinen, jossa teoria määrää ennalta faktorit ja faktorianalyysillä testataan, antaako aineisto tukea teoreettiselle mallille. (Alkula ym. 1994, 267–280.)

sisällöllisesti, sillä tuloksia voisi muuttujien valinnan avulla myös manipuloida. (Alkula ym. 1994, 275–277.)

Faktorianalyysin perusteella voidaan luoda uusia muuttujia joko jatkuviksi faktoripistemuuttujiksi tai alkuperäistä mittaustasoa vastaaviksi summamuuttujiksi (Vehkalahti 2008, 106–116). Tässä tutkimuksessa faktoreista on tehty summamuuttujia yhdistämällä kunkin faktorin kärkimuuttujat yhdeksi muuttujaksi. Useista yksittäisistä muuttujista on tehty summamuuttujia myös ilman faktorianalyysiä, jolloin summamuuttujan sisäistä reliabiliteettia tulee arvioida erillisellä menetelmällä. Käytetyin menetelmä tähän on Cronbachin alfakerroin, joka kuvaa useiden muuttujien välistä konsistenssia eli yhtenäisyyttä. (Metsämuuronen 2011, 75–77; Valli 2010, 124.) Cronbachin alfakerroin on kuitenkin menetelmänä melko karkea, sillä se ei esimerkiksi ota huomioon muuttujien mitaustarkkuuden vaihteluita. Rutiininomaisesti käytettynä se saattaa heikentää validiteettia mittarin reliabiliteetin kustannuksella. (Vehkalahti 2008, 120.) Tässä tutkimuksessa alfa-kerrointa käytetään suuntaa antavana arviointimenetelmänä summamuuttujien muuten perustuessa ensisijaisesti sisällölliseen yhtenäisyyteen.

Ryhmittelyanalyysi eli klusterianalyysi tai klusterointi on aineistoa kuvaileva menetelmä. Kun faktorianalyysi tarkastelee muuttujien samankaltaisuutta, ryhmittelyanalyysi tarkastelee tyypillisesti havaintojen samankaltaisuutta. (Nummenmaa 2011, 428.) Ryhmittelyanalyysin perustavoite on ryhmitellä mahdollisimman samankaltaiset havainnot samaan ryhmään keskenään (Metsämuuronen 2011, 876–877; Nummenmaa 2011, 428). Ryhmittelyanalyysistä on erilaisia tyyppejä, joissa ryhmittely tapahtuu eri periaatteilla, mutta kaikki perustuvat havaintojen välisten etäisyyksien mittaamiseen (Vehkalahti 2008, 158). Tässä tutkimuksessa käytetty K-Means ryhmittelyanalyysi jakaa havainnot ryhmiin eli klustereihin, joiden lukumäärä määritellään ennalta. Havainnot pyritään jakamaan ryhmiin siten, että ryhmät poikkeaisivat keskiarvoiltaan toisistaan mahdollisimman paljon. Klusterianalyysi on teoreettisesti huomattavasti vähemmän jäsentynyt kuin esimerkiksi faktorianalyysi eikä perustu tilastollisiin malleihin. Menetelmänä se on melko heuristinen ja ryhmien tarkempi hahmottaminen jää aina tutkijan tehtäväksi. (Nummenmaa 2011, 428, 432; Vehkalahti 2008, 151, 166.)

Kahden muuttujan välistä yhteyttä, eli keskinäistä riippuvuutta, tarkastellaan tässä tutkimuksessa keskiarvovertailulla ja ristiintaulukoinnilla. Ristiintaulukointi on yksi tärkeimmistä yhteiskuntatieteellisen kyselytutkimuksen perusmenetelmistä, jonka avulla voidaan

havainnollisesti nähdä kahden luokitellun muuttujan välillä mahdollisesti oleva yhteys. Kun ristiintaulukoinnilla tutkitaan jonkin muuttujan jakautumista toisen muuttujan luokissa, keskiarvovertailussa tarkastellaan jonkin muuttujan keskiarvoa toisen muuttujan luokissa. (Alkula ym.1994, 175–183; Vehkalahti 2008, 68; Metsämuuronen 2011, 357.)

Kun keskiarvovertailussa tai ristiintaulukoinnissa havaitaan eroja eri ryhmien välillä, tulos koskee vain otosta eli tutkittua aineistoa. Yleensä ollaan kuitenkin kiinnostuneita myös siitä, onko sama yhteys olemassa myös perusjoukossa. Tilastotieteellisesti kysymys on siitä, kuinka todennäköisesti yhteys on aineistossa pelkkää sattumaa eikä sitä ole perusjoukossa olemassa. Tätä todennäköisyyttä arvioidaan tilastollisilla testeillä. Ristiintaulukoinnin kohdalla osaryhmien välisten erojen yleistettävyyttä arvioidaan khiin neliö (χ^2) –riippumattomuustestillä, jossa otoksen todellisia frekvenssejä verrataan odotettuihin frekvensseihin eli lukuihin, jotka saataisiin, mikäli muuttujat olisivat toisistaan riippumattomia. Keskiarvovertailussa havaitun eron yleistettävyyttä arvioidaan riippumattomien otosten t-testillä, joka on yleisin keskiarvojen eron testausmenetelmä. (Metsämuuronen 2011, 358–359, 390–396; Alkula ym. 1994, 215–219; Nummenmaa 2011, 171–177.)

Sekä Khiin neliö –testisuurelle että t-testisuurelle SPSS –tilasto-ohjelmisto laskee va-pausasteet, jolloin saadaan p-arvo. Myös K-Means ryhmittelyanalyysin kullekin muuttujalle SPSS laskee p-arvon. (Metsämuuronen 2011, 360, 394–396, 422–423; Nummenmaa 2011, 432.) P-arvo kuvaa havaitun yhteyden todennäköisyyttä perusjoukossa ja sen perusteella tehdään päätelmiä siitä, onko tulos niin sanotusti tilastollisesti merkitsevä. Tarkemmin ilmaistuna p-arvo kertoo, kuinka suuri todennäköisyys on sille, että havaittu yhteys johtuu sattumasta, eikä sitä ole perusjoukossa. Mitä lähempänä p-arvo on nollaa, sitä varmemmin voidaan todeta yhteyden olevan myös perusjoukossa. Tilastollisen merkitsevyyden arviointi perustuu aina johonkin ennalta määritettyyn, sopimuksenvaraiseen merkitsevyytasoon. Tyypillisesti tasoja on kolme ja ne merkitään asteriksella, kuten myös tässä tutkimuksessa. P-arvon ollessa korkeintaan 0,001 tulos merkitään *** tarkoittaen tilastollisesti erittäin merkitsevää, korkeintaan 0,01 p-arvo merkitään ** tarkoittaen merkitsevää ja korkeintaan 0,05 p-arvo merkitään * tarkoittaen melkein merkitsevää yhteyttä. (Nummenmaa 2011, 290, 148–149.)

7 Tutkimuseettiset kysymykset

Tämän tutkimuksen tekemisessä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä ja ihmistieteisiin luettavien alojen tutkimuksen eettisiä periaatteita (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009; 2012). Tutkimukseen on haettu ja saatu tutkimusluvut Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus³, Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimelta⁴ sekä Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta⁵. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuva on voinut keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin vain, koska tiedot verkkolomakkeelle ovat tallentuneet vasta kun koko lomake on täytetty ja vastaaja on valinnut tallennuksen. Ennen kyselylomakkeen täytön aloittamista tutkimukseen osallistuvilta on pyydetty kirjallinen suostumus (Liite 2), jossa on yksilöity, mihin aineistoa voidaan käyttää. Riittävään informaatioon perustuvan suostumuksen varmistamiseksi osallistujat ovat saaneet suostumuksen antamisen yhteydessä ja saatekirjeessä (Liite 1), tietoa tutkimuksen tarkoituksesta sekä tutkijan yhteystiedot.

Tutkimusaineisto on säilytetty tämän tutkimuksen teon ajan suojattuna salasanalla, joka on vain tutkijan hallussa. Osallistujilta on kuitenkin pyydetty suostumus vastausten käyttämiseen yleisesti tutkimuksessa ja opetuksessa, jolloin aineisto voidaan säilyttää ja sitä voidaan käyttää myöhemminkin. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen aineisto tallennetaan Yhteiskunnalliseen tietovarastoon, josta se voidaan luovuttaa jatkokäyttöön opetus- ja tutkimustarkoituksiin. Ennen aineiston luovuttamista arkistoon olen kuitenkin muokannut aineistoa siten, ettei yksittäisiä henkilöitä tai liian pieniä ryhmiä, kuten yksittäisiä työyhteisöjä, ole sieltä tunnistettavissa. Näitä aineistolle tehtyjä anonymisointitoimenpiteitä ovat iän luokittelu ja jatkuvan ikämuuttujan poistaminen, vastaajan työpaikan luokittelu karkeammaksi työskentelyalaa mittaavaksi muuttujaksi sekä työskentelykuntamuuttujan poistaminen. Myös koulutusmuuttujassa kaikki harvinaisemmat vaihtoehdot on tiivistetty yhteen luokkaan.

Tällaisessa vastaajien työtä koskevassa kyselytutkimuksessa riski haitan aiheuttamiseen tutkittaville on aineiston keräämisen vaiheessa pieni, jolloin eettiset kysymykset liittyvät

³ 12.1.2017 annettu päätös tutkimuslupahakemuksesta HEL 2016-014193.

⁴ 23.12.2016 myönnetty tutkimuslupa.

⁵ 23.1.2017 annettu tutkimuslupapäätös VD/11267/13.00.00/2016.

aineiston säilyttämisen lisäksi erityisesti tutkimuksen raportointiin. Tässä tutkimuksessa aineisto kerätään nimettömästi, eivätkä vastaajien henkilötiedot ole tutkijankaan tiedossa. Vastaajat kuitenkin osallistuvat tutkimukseen ammatillisen roolinsa yksittäisinä edustajina ja tutkimusaihe koskettaa julkisia organisaatioita, jotka ovat yhteiskunnallisia toimijoita. On siis syytä huomioda, että pelkkä nimettömyys ei välttämättä estä tunnistamista niille, jotka tuntevat nämä organisaatiot hyvin. Monenlaista henkilökohtaista taustatietoa, kuten ikä, koulutus ja työpaikka, kerätään ja tulosten voidaan olettaa kiinnostavan esimerkiksi työnantajaa. Tällöin oleellista on raportointi siten, ettei liian pieniä ryhmiä yksilöidä ja huolellisuutta noudatetaan erityisesti silloin, kun useita muuttujia esitellään samanaikaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009; Alkula ym. 1994, 295–296.)

Koko tutkimusprosessin kuvaaminen avoimesti ja riittävän tarkasti on tärkeää, jotta tulosten luotettavuutta voidaan arvioida. Myös toimimattomat ratkaisut ja epäonnistuneet kokeilut on syytä selostaa silloin, kun kyse on tutkimuksen kannalta tärkeistä teemoista. Myös havaintojen ja tulkintojen erottaminen sekä yleistämismahdollisuuksien kriittinen arviointi on tärkeä osa kvantitatiivisen tutkimuksen raportoinnin etiikkaa. (Alkula ym. 1994, 296–298.) Mahdolliset kriittiset tulokset on esitettävä analyyttisesti, asenteellisuutta ja leimaavuutta välttäen ja tutkittavia ja tutkimuskohdetta kunnioittaen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009).

8 Tutkimuksen toteutus

8.1 Kyselylomakkeen rakentaminen

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty verkkolomakkeella. Kyselylomake on pääosin kvantitatiivinen, mutta myös muutamia avovastauksia kerättiin lähinnä lomakkeen arviointia varten sekä mahdollistamaan vastausten täydentämistä. Kyselylomake muodostuu kysymyksistä ja väittämistä, joista suurimman osan vastausvaihtoehdot ovat Likertasteikolla. Tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi lomaketta on testattu ennen varsinaista aineiston keruuta henkilöillä, jotka eivät kuulu tutkimuksen kohdejoukkoon. Testaus toteutettiin Facebookin ”Sosiaalityön uraverkosto” -ryhmän kautta, joka on suljettu ryhmä sosiaalityöntekijöille ja sosiaalityön opiskelijoille. Pilottikyselyn vastaajat olivat sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelivät joko muilla työnantajilla tai muilla tehtävämikkeillä kuin tutkimuksen kohdejoukko. Pilottikyselystä saadun palautteen perusteella kysely muokattiin lopulliseen muotoonsa (Liite 3.).

Kyselylomakkeen rakentamisen keskeinen osa on tutkimuksen teoreettisten käsitteiden huolellinen operationalisointi. Tämän tutkimuksen vaikeimmin operationalisoitava käsite on yhteiskunnallinen vaikuttamistyö. Myös tutkimuskysymyksissä esiintyvät sosiaalityöntekijän ja hänen työympäristönsä suhtautuminen vaikuttamistyöhön on operationalisoitava empiirisiksi muuttujiksi. Olen operationalisoinut käsitteitä miettimällä, millaisista osa-alueista käsitteet muodostuvat (ks. Alkula ym. 1994, 76; Vastamäki 2010, 138). Tämä on perustunut sekä teoreettiseen ymmärrykseeni, että omiin käytännön kokemuksiini sosiaalityöntekijöiden työhön liittyvästä arkikielestä. Näin olen päätenyt empiiriselle tasolle ja konkreettisempaan arkikieleen ja muodostanut indikaattoreita, joita käytän mittauksen välineinä (ks. Alkula ym. 1994, 76).

Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön käsite on tässä tutkielmassa operationalisoitu kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumiseksi, sosiaalisesti raportoinniksi, oman organisaation kehittämiseksi ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseksi. Yhteiskunnallisella vaikuttamistyöllä tarkoitetaan toimia, joita sosiaalityöntekijä toteuttaa osana työtään, ei vapaa-ajallaan. Tämän tutkimuksen toimintaympäristön ollessa kunnallinen sosiaalityö, yhteiskunnallisen vaikuttamistyön sisällön määrittelyssä korostuu kuntatason toiminta. Kunnallisen sosiaalipolitiikkaan osallistumisen osalta operationalisointi

perustuu erityisesti sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 7) rakenteellisen sosiaalityön määrittelmään ja Pohjolan (2011) jäsenyykseen strategiatyöstä rakenteellisen sosiaalityön osana. Sosiaalisen raportoinnin operationalisointi perustuu edellä mainitun sosiaalihuoltolain rakenteellisen sosiaalityön määritelmän lisäksi myös Pohjolan (2011) tietotyön kuvaukseen ja Taina Hussin (2005) sosiaalisen raportoinnin menetelmäkuvaukseen. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on operationalisoitu sen tavoitteiden kautta, jotka perustuvat sosiaalityön arvoihin nojaaviin ammattieettisiin ohjeisiin (Talentia 2017; IASSW & IFSW 2012).

Kunnalliseen sosiaalipoliittikkaan osallistuminen tarkoittaa kuntatasolla tehtävää palveluiden ja etuuksien kehittämistä, sosiaalipoliittisten toimenpiteiden suunnittelua, päätösten arviointia sekä sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntämistä kunnan kehittämisessä. Sosiaalinen raportointi tarkoittaa asiakastyöhön perustuvan tiedon välittämistä työnantajalle, poliittisille päättäjille ja suurelle yleisölle. Tietoa välitetään sekä sosiaalityön asiakkaiden tarpeista ja palveluiden vaikutuksista että havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista. Lomakkeella on erotettu sekä raportoinnin aiheet että kohteet. Oman organisaation kehittäminen tarkoittaa organisaation toimintakäytäntöihin vaikuttamista. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on jaoteltu tavoitteidensa perusteella kaikkein heikoimmassa asemassa olevien puolustamiseksi, moninaisuuden ja erilaisuuden arvostamiseksi sekä eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden osoittamiseksi ja haastamiseksi. Tarkoituksena on ollut rajata pois esimerkiksi ensisijaisesti ammattikunnan etuja ajava keskustelu.

Sosiaalityöntekijän suhtautuminen vaikuttamistyöhön on operationalisoitu edellä mainittujen osioiden tärkeänä pitämiseksi. Tärkeänä pitämisen lisäksi vaikuttamistyöhön suhtautuminen on operationalisoitu vaikuttamistyön kiinnostavana ja mielekkäänä pitämiseksi tai passiiviseksi ja pessimistiseksi asenteeksi vaikuttamistyön toteuttamiseen, kokeemukseksi omista taidoista ja varmuudesta vaikuttamistyöhön sekä näkemykseksi sosiaalityön poliittisesta luonteesta. Sosiaalityöntekijän toimintaympäristöllä tarkoitetaan vastaajan työyhteisöä, lähiesimiestä ja työskentelyorganisaatiota. Toimintaympäristön suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön muodostuu kannustavasta tai kielteisestä suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, yhteiskunnallisen vaikuttamistyön pitämisestä tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä, sosiaalityöntekijän yhteiskunnalli-

sen asiantuntemuksen arvostamisesta sekä vaientamisesta. Osa toimintaympäristön suhtautumista on yhteiskunnallisen vaikuttamistyön sisältöihin liittyvän asiantuntemuksen arvostus kunnassa. Se määrittyy eriarvoisuuden vähentämistä, sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisemistä ja ratkaisemista, asiakaskunnan tarpeita ja palvelujen vaikuttavuutta koskevan asiantuntemuksen ja tietämyksen arvostamiseksi sekä kiinnostukseksi esitettyjä ehdotuksia ja näkemyksiä kohtaan. Vaientaminen muodostuu vaikuttamisen rajoittamisesta ja pelon ilmapiiristä työssä. Pelon ilmapiiri tarkoittaa työyhteisössä ylläpidettyä käsitystä siitä, ettei vaikuttaminen ole sallittua ja että siitä voi seurata rangaistuksia tai muita ikävyöksiä (Tiitinen & Kauppi 2014).

8.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineisto on kerätty vuonna 2017 kyselylomakkeella pääkaupunkiseudun sosiaalityöntekijöiltä. Aineiston keräämiseen on käytetty e-lomake –verkkolomaketyökalua ja aineiston kerääminen on tapahtunut kokonaan sähköisesti. Aineistonkeruu toteutettiin 15.2.–22.6.2017 välisenä aikana. Kyseessä on poikkileikkausaineisto. Aineiston perusjoukon muodostavat kaikki Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden, Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimissa ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla sosiaalityöntekijä –nimikkeellä työskentelevät henkilöt. Aineiston keruun aikaan tähän perusjoukkoon kuului noin 844 henkilöä⁶. Kyseessä on kokonais-tutkimus, sillä tarkoituksena on ollut tavoittaa kaikki nämä henkilöt.

Verkkokyselyn linkki toimitettiin sähköpostitse saatekirjeen (Liite 1) kanssa yhteyshenkilöille, jotka olivat lupautuneet kyselyn välittäjiksi⁷. Yhteyshenkilöitä pyydettiin toimitamaan kysely kaikille sosiaalityöntekijä –nimikkeellä työskenteleville. Helsingin ja Vantaan osalta molemmissa kunnissa oli yksi yhteyshenkilö, joka välitti kyselyn kaikille johtaville sosiaalityöntekijöille, jotka jakoivat sen työntekijöilleen. Espoon kaupungilla yhteyshenkilöitä oli useita, erikseen kaikilta sosiaalityön aloilta (lastensuojelu, aikuis-sosiaalityö, vammaispalvelut, vanhus- ja sairaalapalvelut, maahanmuuttajapalvelut, mielen-terveys- ja päihdepalvelut sekä sosiaali- ja kriisipäivystys). Kyselylinkki toimitettiin

⁶ Tiedot sosiaalityöntekijöiden määristä on saatu aineistonkeruun yhteyshenkilöiltä kunnissa. Tiedot pitävät paikkansa laskentahetkellä alkuvuodesta 2017.

⁷ Yhteyshenkilöt olivat organisaatioissa sosiaalityön kehittämis- tai esimiestehtävissä toimivia henkilöitä.

yhteyshenkilöille sähköpostitse ensimmäisen kerran 15.2.2017. Muistutukset kyselyyn vastaamisesta lähetettiin 27.2.2017 ja 17.3.2017. Aineistonkeruun oli tarkoitus päättyä 31.3.2017. Tähän mennessä oli tullut 110 vastausta, minkä vuoksi kysely päätettiin uusia vielä 15.5.–22.6.2017. Uusintakierroksella vastauksia tuli 20 lisää, jolloin lopulliseksi vastausmääräksi muodostui 130 vastaajaa. Kyselyn vastausprosentti jäi siten heikoksi ollen noin 15 %.

Tutkimuksen luotettavuuden ja edustavuuden arviointia varten yhteyshenkilöiltä pyydettiin myös kuittausta siitä, mihin yksiköihin kysely oli mennyt sekä tietoa kuinka monta sosiaalityöntekijää kussakin yksikössä työskenteli. Osa yhteyshenkilöistä jätti kokonaan vastaamatta näihin kysymyksiin. Kahdeksasta yksiköstä ei tullut kyselyyn lainkaan vastauksia, minkä vuoksi varmuutta siitä, tavoittiko kysely näiden yksikköjen sosiaalityöntekijät, ei ole. Esimerkiksi vammaispalveluiden sekä sosiaali- ja kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijöiden vastaukset on saatu vain yhdestä kunnasta. On myös huomioitava, että työyksikkö ei välttämättä tarkoita työyhteisöä, esimerkiksi Helsingin lastensuojelun avo- huollon sosiaalityö on tässä laskettu yhdeksi yksiköksi, vaikka se muodostuu useasta eri alueellisesta yksiköstä ja pienemmästä tiimistä. Kaikkiaan vastaajia on kuitenkin 25 eri työyksiköstä, joten kyselyn voidaan arvioida tavoittaneen sosiaalityöntekijöitä laajasti eri työpaikoilta. Kaikki työyksiköt ja vastaajien määrät työyksiköittäin on esitelty liitetaulukossa 1.

8.3 Aineiston kuvaus ja arviointi

Kyselyyn vastanneista suurin osa työskenteli Helsingin kaupungilla. Espoon ja Vantaan kaupungeilla työskenteli kummassakin alle kuudennes vastaajista. Vastaajilta on kyselylomakkeella kysytty työpaikkaa ja vastaaja on valinnut sen organisaatorakenteen mukaisesti luettelosta⁸. Vastausten perustella vastaajat on luokittelu työskentelyalan mukaisesti luokkiin. Vajaa kolmannes vastaajista työskenteli aikuissosiaalityössä, lastensuojelussa hiukan alle neljännes. Vanhus- ja vammaispalveluissa sekä terveydenhuollon ja kuntoutuksen sosiaalityössä työskenteli lähes viidennes vastaajista. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa sekä asunnottomien palveluissa työskenteli vastaajista yhteensä 13 %. Loput

⁸ Kaksi vastaajaa on ilmoittanut lomakkeella ainoastaan työskentelykunnan ja jättänyt tarkemman työyksikön ilmoittamatta.

työskentelivät perheneuvolassa sekä sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Vastaajien taustatiedot on koottu taulukkoon 1.

On otettava huomioon, että eri kunnissa työskentelevien yksiselitteinen luokittelu työalueen perusteella on vaikeaa, sillä sosiaalityön organisointi on eri kunnissa erilaista. Tässä tutkimuksessa aikuissosiaalityöhön on luokiteltu myös maahanmuuttajien palveluissa (N=5), työllistymistä edistävissä palveluissa (N=1) ja Helsingin osalta lastensuojelun jälkihuollossa⁹ (N=1) työskentelevät vastaajat. Maahanmuuttajapalvelut on sisällytetty aikuissosiaalityöhön, jotta jaottelun vastaavuus perusjoukosta tiedossa oleviin lukuihin olisi mahdollisimman hyvä.¹⁰ Varsinaisesti aikuissosiaalityössä työskenteli siis 29 % vastaajista. Mielenterveys-, päihde- ja asunnottomien palvelut on luokiteltu yhdeksi ryhmäksi, sillä eri kuntien organisaatorakenteissa palveluita on nimetty ja yhdistetty siten, ettei erottelu ole mahdollista. Psykiatrisen sairaalan sosiaalityö kuuluu tässä mielenterveyspalveluihin, vaikka se voisi kuulua myös terveydenhuollon sosiaalityöhön. Myös vammaispalveluiden, vanhuspalveluiden ja terveydenhuollon erottelu on eri kuntien kohdalla erilaista, esimerkiksi terveyskeskussairaalan sosiaalityö voidaan määritellä kunnasta riippuen vanhus- tai terveyssosiaalityöksi ja vanhus- ja vammaissosiaalityö ovat joissain kunnissa yhdistettyjä.

Suurimmalla osalla vastaajista oli yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisterin koulutus, seuraavaksi yleisin oli yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden kandidaatti. Vastanneista 28 % oli valmistunut ennen vuotta 2000 ja puolet 2010-luvulla, joskin tämän suhteen puuttuvia tietoja oli melko paljon. Sosiaalityöntekijän pätevyys oli kolmella neljästä vastaajasta. Niistä vastaajista, joilla ei sosiaalityöntekijän kelpoisuutta ollut, suurin osa (88 %, N = 28) oli sosiaalityön perustutkinto-opiskelijoita. Kokonaisuudessaan opiskelijoita vastaajista oli reilu neljännes ja heistä yli 70 % oli sosiaalityön maisterivaiheen tutkinto-opiskelijoita. Työkokemusta sosiaalityöstä yhteensä oli lähes kolmanneksella vastaajista alle viisi vuotta. Yli kolmanneksella oli työkokemusta 5–15 vuotta ja vähintään 16 vuoden työkokemus oli vajaa kolmanneksella vastaajista.

⁹ Espoon ja Vantaan osalta ei ole tietoa, onko vastaajissa lastensuojelun jälkihuollossa työskenteleviä. Joko heitä ei vastaajissa ole, tai he ovat ilmoittaneet työskentelevänsä lastensuojelussa tai aikuissosiaalityössä. Helsingin kaupungin organisaatiossa lastensuojelun jälkihuolto kuuluu aikuissosiaalityöhön ja siksi yksittäinen vastaaja on tässä jaoteltu sen mukaisesti.

¹⁰ Suurin osa maahanmuuttajapalveluissa työskentelevistä työskenteli Helsingin kaupungilla, jonka organisaatorakenteessa maahanmuuttoyksikkö kuuluu aikuissosiaalityöhön.

Taulukko 1. Vastaajien taustatiedot

Vastaajien taustatiedot	N	%
Ikä vuonna 2017		
25-34 vuotta	34	27 %
35-44 vuotta	32	26 %
45-54 vuotta	29	23 %
55-67 vuotta	30	24 %
Yhteensä	125	100 %
Tieto puuttuu	5	
Sukupuoli		
Nainen	112	86 %
Mies	18	14 %
Yhteensä	130	100 %
Työkokemus sosiaalityöntekijänä yhteensä		
1 vuosi tai vähemmän	11	9 %
2-4 vuotta	31	24 %
5-9 vuotta	29	22 %
10-15 vuotta	17	13 %
16-20 vuotta	19	15 %
21 vuotta tai enemmän	23	18 %
Yhteensä	130	100 %
Sosiaalityön ala		
Aikuissosiaalityö	42	32 %
Lastensuojelu	30	23 %
Vanhus- ja vammaispalvelut sekä terveydenhuolto ja kuntoutus	23	18 %
Mielenterveys-, päihde- ja asunnottomien palvelut	17	13 %
Perheneuvola	12	9 %
Sosiaali- ja kriisipäivystys	4	3 %
Yhteensä	128	100 %
Tieto puuttuu	2	
Työsuhteen tyyppi		
Toistaiseksi voimassaoleva	93	72 %
Määräaikainen	37	29 %
Yhteensä	130	100 %
Koulutus		
Yhteiskunta- tai valtiotieteiden kandidaatti	25	20 %
Yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisteri	80	64 %
Yhteiskunta- tai valtiotieteiden lisensiaatti	1	1 %
Muu yhteiskunta- tai sosiaalialan tutkinto	7	10 %
Muu koulutus	12	6 %
Yhteensä	125	100 %
Tieto puuttuu	5	
Sosiaalityöntekijän pätevyys		
Ei	32	25 %
Kyllä	98	75 %
Yhteensä	130	100 %
Valmistumisvuosi (korkein tutkinto)		
1979 - 1989	21	18 %
1990 - 1999	12	10 %
2000 - 2009	27	23 %
2010 - 2017	59	50 %
Yhteensä	119	100 %
Tieto puuttuu	11	

Erityisesti heikon vastausprosentin (n. 15 %) vuoksi katoanalyysin tekeminen, eli aineiston edustavuuden arviointi suhteessa perusjoukkoon, on tärkeää. Taulukossa 2 verrataan aineistoa suhteessa joihinkin perusjoukosta tiedossa oleviin tai arvioituihin taustatekijöihin¹¹. Työskentelykunnan osalta aineisto näyttää vastaavan perusjoukkoa hyvin. Työskentelyalan perusteella lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat aineistossa aliedustettuja ja vastaavasti aikuissosiaalityö ja muut alat yliedustettuna. Pätevien sosiaalityöntekijöiden osuudesta ei ole saatavilla varmaa tietoa valtakunnallisesti, eikä myöskään paikallisesti kaikista tutkimuksen kohteena olevista kunnista, joten vertailu perustuu arvioon¹². Saatavissa olevien tietojen perusteella aineisto näyttää pätevyyden omaavien osuuden suhteen edustavalta.

Taulukko 2. Aineiston edustavuuden arviointi suhteessa perusjoukkoon.

	Perusjoukossa		Aineistossa	
	N	%	N	%
Työskentelykunta¹¹				
Helsinki	588	70 %	93	72 %
Espoo	128	15 %	19	15 %
Vantaa	128	15 %	18	14 %
Yhteensä	844	100 %	130	100 %
Sosiaalityön ala¹¹				
Lastensuojelu	336	40 %	30	23 %
Aikuissosiaalityö	208	25 %	42	32 %
Muut alat	300	36 %	56	44 %
Yhteensä	844	100 %	128	100 %
Sosiaalityöntekijöiden pätevyys¹²				
Pätevien osuus kaikista sosiaalityöntekijöistä	76–77 %		75 %	

Tietoa sukupuoli- ja ikäjakaumista ei ollut saatavissa perusjoukosta, minkä vuoksi tutkimusaineistoa on näiltä osin verrattu valtakunnallisiin tietoihin. Suomen virallisen tilaston (2015) mukaan kuntien palveluksessa oli vuonna 2014 koko Suomessa yhteensä 4306

¹¹ Tiedot sosiaalityöntekijöiden määristä työskentelyaloittain on saatu aineistonkeruun yhteyshenkilöiltä. Tiedot pitävät paikkansa laskentahetkellä alkuvuonna 2017. Todellisuudessa määrä on vaihdellut aineistonkeruun aikanakin mm. työntekijöiden vaihtuvuuden ja osa-aikaisten työsuhteiden vuoksi.

¹² Helsingin kaupungin yhteyshenkilöni tiedonannon mukaan kyselypyynnön lähettämisen aikaan perusjoukkoon kuuluvista 76 %:lla oli sosiaalityöntekijän pätevyys. Muiden kuntien osalta tietoa ei ollut saatavilla. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan ja pääkaupunkiseudun kuntien (2015) yhteisen kannanoton mukaan 2014–2015 Helsingin, Espoon ja Vantaan sosiaalityöntekijöistä kaikkiaan päteviä oli 77 %. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Posken (2013) selvityksen mukaan pääkaupunkiseudun sosiaalityöntekijöistä päteviä oli 77 % vuosina 2012–2013.

sosiaalityöntekijää, joista 92,5 % oli naisia ja sosiaalityöntekijöiden keski-ikä oli 45,6 vuotta. Tässä aineistossa vastaajien keski-ikä on 44 vuotta ja naisten osuus 86 %. Iän osalta aineisto näyttää vastaavan koko maan tilannetta melko hyvin. Miesten osuus vastaajissa on tässä tutkimuksessa suurempi kuin sosiaalityöntekijöiden keskuudessa valtakunnallisesti vuonna 2014. Pelkästään jo pienen aineiston ja voimakkaasti vinon sukupuolijakauman vuoksi sukupuolta ei käytetä tutkimuksessa muuttujana.

8.4 Analyysissä käytetyt muuttujat

8.4.1 Omaa suhtautumista vaikuttamistyöhön kuvaavat muuttujat

Vastaajan omaa suhtautumista vaikuttamistyöhön tarkastellaan sen perusteella, kuinka tärkeänä vastaaja pitää yhteiskunnallisen vaikuttamistyön eri osa-alueiden toteuttamista osana omaa työtään sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvien asenteiden, uskomusten ja kokemusten kautta. Kaikki nämä muuttujat ovat järjestysasteikollisia. Kyselylomakkeella (ks. Liite 3) muuttujia on mitattu 5-portaisella Likertin asteikolla, mutta analyysjä varten muuttujia on tiivistetty.

Vastaajien näkemyksiä yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeydestä selvitettiin kyselylomakkeessa 15-kohtaisella kysymyspatterilla, jossa oli eritelty erilaisia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyviä osa-alueita tai toimia. Viimeisenä kohtana oli kysymys, joka koski yhteiskunnallista vaikuttamistyötä yleisesti. Vastaajalta kysyttiin, ”Kuinka tärkeää omasta mielestäsi on tai olisi toteuttaa seuraavia tehtäviä osana nykyistä työtäsi?”. Vastaamista ohjeistettiin seuraavasti: ”Tässä osiossa pyydän sinua miettimään, kuinka tärkeinä pidät tiettyjä tehtäviä osana nykyistä työtäsi, riippumatta siitä, miten näitä tehtäviä tällä hetkellä mahdollisesti toteutat.” Vastausvaihtoehtoja oli viisi: ei lainkaan tärkeää, ei kovin tärkeää, jonkin verran tärkeää, tärkeää ja erittäin tärkeää.

Aineiston tiivistämiseksi yhteiskunnallisen vaikuttamistyön eri ulottuvuuksia tarkasteltiin eksploratiivisen faktorianalyysin avulla, jonka perusteella muodostettiin neljä yhteiskunnallisen vaikuttamistyön eri ulottuvuuksien tärkeyttä kuvaavaa summamuuttujaa. Lopulliseen neljän faktorin malliin (Taulukko 3) otettiin mukaan 13 muuttujaa kaikkien 15 yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön liittyvän tehtävän tärkeyttä mittaavan muuttujan

joukosta. Kahden muuttujan pois jättäminen¹³ ei vaikuttanut faktorien määrään tai niille latautuviin muuttujiin. Kaikkien muuttujien kommunaliteetit ovat yli 0,5 eli muuttujat sopivat malliin hyvin. Mallin selitysaste on yhteensä 75 %. Myös kolmen faktorin mallia testattiin, sillä neljännen faktorin ominaisarvo jäi melko pieneksi (0,806). Kolmen faktorin mallissa muuttujat ”Tiedon välittäminen työnantajalle asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista”, ”Asiakastyöstä kertyvän asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevan tiedon välittäminen työnantajalle” ja ”Pyrkiä vaikuttamaan oman organisaation toimintakäytäntöihin” eivät kuitenkaan latautuneet vahvasti millekään faktorille, mikä puoltaa neljännen faktorin olemassaoloa. Myös selitysosuus on neljännelläkin faktorilla kohtuullinen.

Neljän faktorin mallissa ensimmäinen faktori muodostuu kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumisesta, toinen yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisesta, kolmas sosiaalisesta raportoinnista ja kehittämisestä omassa työorganisaatiossa ja neljäs sosiaalisesta raportoinnista poliittisille päätöksentekijöille. Mallissa on mukana myös muuttuja, jossa vastaajalta on kysytty yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeyttä yleisesti. Se latautuu vahvimmin yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen faktorille, mutta melko hyvin myös kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumisen faktorille. Faktorianalyysin pohjalta muodostettiin summamuuttujat, jotka mittaavat kunkin ulottuvuuden tärkeyttä vastaajille. Summamuuttujat muodostettiin faktorien kärkimuuttujista, joiden faktorilataus tässä tapauksessa oli vähintään 0,6 kyseiselle faktorille.¹⁴ Summamuuttujilla on sama 5-luokkainen asteikko kuin alkuperäisillä muuttujilla.

¹³ ”Tiedon välittäminen suurelle yleisölle asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista” jätettiin pois analyysistä, sillä se ei latautunut selkeästi (alle 0,4 faktorilataukset) millekään faktorille. Sisällöllisesti muuttuja on myös vaikeaselkoinen. Toiseksi ”Keskusteleminen työyhteisössä sosiaalisista epäkohdista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista” jäi pois, sillä se latautui useammalle faktorille ja on myös sisällöllisesti selvästi erilainen muihin muuttujiin nähden, eikä sen mieltäminen yhteiskunnalliseksi vaikuttamistyöksi ole yksiselitteistä. Sisällöllisesti muista eroava muuttuja ”Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö yleisesti” on pidetty mukana analyysissä, sillä sen latautuminen eri faktoreille on sisällöllisesti kiinnostavaa.

¹⁴ ”Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeys yleisesti” on jätetty pois summamuuttujista, mutta on kiinnostavaa huomata, että se latautuu erityisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumisen faktoreille. Tämä voisi viitata siihen, että sosiaalityöntekijät mieltävät yhteiskunnallisen vaikuttamistyön erityisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumiseksi ja vähemmän sosiaalisiksi raportoinniksi. Koska faktorianalyysi itsessään pyrkii jakamaan faktorit siten, että muuttujat latautuisivat mahdollisimman vahvasti vain yhdelle faktorille, ei tästä tuloksesta kuitenkaan voi tehdä varsinaisia johtopäätöksiä.

Taulukko 3. Eksploraatiivinen faktorianalyysi: Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeys.

Rotatoitu faktorimatriisi (Varimax)	Faktori 1: Kunnallinen sosiaali- politiikka	Faktori 2: Yhteiskun- nallinen keskustelu	Faktori 3: Sos. raport. ja kehittäminen omassa org.	Faktori 4: Sosiaalinen raportointi politiikoille	Kommu- naliteetti
Osallistuminen palveluiden ja etuuksien kehittämiseen työskentelykunnassani	0,704	0,165	0,421	0,131	0,718
Osallistuminen uusien sosiaalipoliittisten toimintamallien visiointiin ja kehittämiseen työskentelykunnassani	0,884	0,206	0,157	0,233	0,902
Osallistuminen sosiaalipoliittisten toimenpite- ehdotusten esittämiseen työskentelykunnassani	0,818	0,236	0,169	0,265	0,824
Ottaa kantaa toteutettavan tai suunnitellun politiikan sosiaalisin vaikutuksiin ja oikeudenmukaisuuteen	0,62	0,288	0,303	0,193	0,596
Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten puohustamiseksi	0,193	0,889	0,265	0,163	0,925
Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen yhteiskunnan moninaisuuden arvostamisen ja erilaisuuden kunnioittamisen edistämiseksi	0,204	0,785	0,22	0,28	0,784
Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen eriarvoisuutta tuottavien ja sosiaalista hyvinvointia heikentävien rakenteiden esille tuomiseksi ja haastamiseksi	0,22	0,842	0,246	0,148	0,84
Tiedon välittäminen työnantajalle asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista	0,182	0,275	0,652	0,192	0,57
Asiakastyöstä kertyvän asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevan tiedon välittäminen työnantajalle	0,173	0,251	0,745	0,224	0,698
Pyrkiä vaikuttamaan oman organisaation toimintakäytäntöihin	0,359	0,18	0,648	0,102	0,592
Tiedon välittäminen poliitikoille asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista	0,347	0,241	0,273	0,669	0,701
Asiakastyöstä kertyvän asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevan tiedon välittäminen poliitikoille	0,308	0,339	0,253	0,852	0,999
Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö yleisesti	0,463	0,586	0,202	0,221	0,647
Ominaisarvo (Initial Eigenvalue)	7,363	1,431	1,102	0,806	
Selitysosuus (Rotation Sums of Squared Loadings)	23,69 %	23,15 %	16,00 %	12,50 %	
Kumulatiivinen selitysosuus (Rotation Sums of Squared Loadings)				75,35 %	

Muita yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön liittyviä asenteita, uskomuksia ja kokemuksia selvitettiin väittämien avulla. Väittämät mittasivat vastaajan käsitystä vaikuttamistyön kiinnostavuudesta ja mielekkyydestä, kokemusta omista taidoista ja varmuudesta sallitun vaikuttamisen suhteen, passiivista ja pessimististä suhtautumista sekä näkemystä sosiaalityön poliittisesta luonteesta. Kaikkiin väittämiin annettiin vastausvaihtoehtoja viisi: täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä

sekä täysin samaa mieltä. Ristiintaulukointeja varten kaikki muuttujat kuitenkin tiivistettiin kolmiluokkaisiksi siten, että muuttuja saa arvot ”eri mieltä”, ”ei samaa eikä eri mieltä” sekä ”samaa mieltä”.

Vastaajan näkemystä vaikuttamistyön kiinnostavuudesta ja mielekkyydestä mitattiin kolmella väittämällä, jotka olivat ”Oma haluni ja kiinnostukseni yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on vahva”, ”On liikaa vaadittu, että tekisin yhteiskunnallista vaikuttamistyötä vielä yksilökohtaisen asiakastyön lisäksi” sekä ”Yksilökohtainen asiakastyö on minulle mielekkäämpää kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen”. Vastaajan kokemusta omista taidoistaan ja varmuudestaan vaikuttamistyössä mitattiin väittämällä ”Minulla on paljon osaamista ja hyvät taidot yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen” ja ”Olen epävarma siitä, minkälainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sallittua työssäni”. Passiivista ja pessimististä suhtautumista vaikuttamistyöhön mitattiin väittämällä ”En ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, koska kukaan ei kysy niitä minulta” ja ”En usko, että voin vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, enkä sen vuoksi edes yritä”. Vastaajan suhtautumista yhteiskunnallisen vaikuttamistyön poliittiseen luonteeseen mitattiin väittämällä ”Mielestäni sosiaalityöntekijöiden tulisi pyrkiä pitäytymään neutraaleina poliittisissa kysymyksissä”.

8.4.2 Toimintaympäristön suhtautumista vaikuttamistyöhön kuvaavat muuttujat

Toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa työyhteisöä ja lähiesimiestä, työskentelyorganisaatiota sekä työskentelykuntaa. Vastaajan kokemusta toimintaympäristön suhtautumisesta tarkastellaan tässä tutkimuksessa erikseen työyhteisön, lähiesimiehen ja organisaation suhtautumisen sekä vaientamisen ilmapiirin kautta. Lisäksi tarkastellaan vastaajan kokemusta sosiaalityöntekijän yhteiskunnallisen asiantuntemuksen arvostuksesta työskentelykunnassa. Kaikkia näitä mitattiin väittämällä, joihin oli viisi vastausvaihtoehtoa: täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä sekä täysin samaa mieltä. Analyysivaiheessa kaikki muuttujat kuitenkin tiivistettiin ristiintaulukointeja varten kolmiluokkaisiksi siten, että muuttuja saa arvot ”eri mieltä”, ”ei samaa eikä eri mieltä” sekä ”samaa mieltä”.

Vastaajan kokemusta työyhteisön suhtautumisesta mitattiin seuraavien kahden väittämän avulla: ”Työyhteisössäni yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaa-

lityöntekijän työtä” ja ”Työyhteisössäni suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen”. Kokemusta lähiesimiehen suhtautumisesta mitattiin väittämällä ”Lähiesimieheni kannustaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen”. Kokemusta organisaation suhtautumisesta mitattiin seuraavien kahden väittämän avulla: ”Organisaatiossani kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen” sekä ”Organisaatiossani suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen”. Vaientamiseen liittyvistä väittämistä analyysissä käytetään kahta. Omakohtaista vaientamisen kokemusta mitattiin väittämällä ”Työnantajani edustajat ovat pyrkineet rajoittamaan yhteiskunnallista vaikuttamistani” ja vaientamiseen liittyvää pelon ilmapiiriä väittämällä ”Uskon että yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta voi seurata ikävyöksiä työpaikallani”.¹⁵

Taulukko 4. Kokemus sosiaalityöntekijän yhteiskunnallisen asiantuntemuksen arvostuksesta kunnassa -summamuuttujan muodostaminen.

Alkuperäiset väittämät:		Summamuuttuja:
”Yhteiskunnallista asiantuntemustani eriarvoisuuden vähentämisestä hyödynnetään kunnassa”	>>>	Kokemus sosiaalityöntekijän yhteiskunnallisen asiantuntemuksen arvostuksesta kunnassa
”Asiantuntemustani sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi hyödynnetään kunnan kehittämisessä”		
”Asiakastyöhön perustuvaa tietämystäni asiakaskunnan tarpeista ja palvelujen vaikuttavuudesta hyödynnetään kunnassa”		
”Esittämistäni toimenpide-ehdotuksista sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi ollaan kunnassa kiinnostuneita”		
”Näkemyksestäni asiakkaiden tarpeista ja kunnan palvelujen tarkoituksenmukaisuudesta ollaan kunnassa kiinnostuneita”		
Vastausvaihtoehdot: 1 = Täysin eri mieltä 5 = Täysin samaa mieltä		1 = Ei arvosteta 2 = Neutraali 3 = Arvostetaan

Kokemusta vastaajan yhteiskunnallisen asiantuntemuksen arvostuksesta työskentelykunnassa mitattiin viidellä väittämällä, joista muodostettiin summamuuttuja. Mittariin kuuluvat väittämät ja uuden muuttujan luokat on tiivistetty taulukkoon 4. Mittari muodostettiin viidestä väittämästä, joista ainoastaan yhdellä oli yksi puuttuva havainto. Cronbachin Alpha –reliabiliteettitestin tulos 0,919 tukee summamuuttujan rakentamista. Vastausvaihtoehdot on summamuuttujan muodostamisen jälkeen tiivistetty kolmeen luokkaan. Lopullinen mittari luokittelee vastaajan kokemuksen oman asiantuntemuksensa arvostuksesta työskentelykunnassa kolmeen luokkaan: ei arvosteta, neutraali ja arvostetaan.

¹⁵ Alkuperäisellä lomakkeella ollut kolmas vaientamiseen liittyvä väittämä ”Minulle on koitunut negatiivisia seurauksia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta työssäni” jätettiin validiteetin vuoksi pois analyysistä sillä sanamuodosta ei käy ilmi, että negatiiviset seuraukset olisivat koituneet työpaikalla.

8.4.3 Vaikuttamistyön mahdollisuuksia kuvaavat muuttujat

Vastaajien kokemusta mahdollisuuksista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen selvitettiin vastaavalla 15-kohtaisella kysymyspatterilla, kuin yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeyttä (ks. luku 8.4.1). Kysymyksissä oli samat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvät osa-alueet tai toimet. Kysymys oli muodossa ”Millaiset ovat mahdollisuutesi toteuttaa seuraavia asioita osana nykyistä työtäsi?”. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: erittäin huonot, melko huonot, ei hyvät eikä huonot, melko hyvät ja erittäin hyvät. Vastaamista ohjeistettiin vielä seuraavasti: ”Tässä osiossa pyydän sinua miettimään oman työsi käytännöllistä arkea. Toivon, että vastaat kysymyksiin rehellisesti sen mukaan, millaisiksi koet mahdollisuutesi toteuttaa tiettyjä tehtäviä nykyisessä työssäsi riippumatta siitä, miten asioiden mielestäsi pitäisi olla tai kuinka tärkeinä näitä tehtäviä pidät.”

Aineiston tiivistämiseksi myös koettuja mahdollisuuksia mittaavista muuttujista tehtiin summamuuttujia yhteiskunnallisen vaikuttamistyön osa-alueiden mukaisesti. Osa-alueita tarkasteltiin tätä varten eksploratiivisen faktorianalyysin avulla. Muuttujista muodostettiin neljä summamuuttujaa, jotka kuvaavat koettuja mahdollisuuksia toteuttaa kutakin yhteiskunnallisen vaikuttamistyön osa-aluetta. Lopulliseen neljän faktorin malliin (Taulukko 5) otettiin mukaan 12 muuttujaa. Aluksi mukana analyysissä olivat 13 vastaavaa muuttujaa, kuin yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeyttä koskevassa faktorianalyysissä. ”Mahdollisuudet ottaa kantaa toteutettavan tai suunnitellun politiikan sosiaalisiin vaikutuksiin ja oikeudenmukaisuuteen” jäi kuitenkin analyysistä pois, sillä sen kommunaliteetti jäi alle 0,3.¹⁶

Lopullisessa neljän faktorin mallissa kaikki muuttujat sopivat kommunaliteettien perusteella malliin hyvin. Mallin selitysaste on yhteensä yli 78 %. Myös kolmen faktorin mallia testattiin, sillä neljännen faktorin ominaisarvo jäi melko pieneksi (0,886). Kolmen faktorin mallissa muuttujat ”Tiedon välittäminen työnantajalle asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista” ja ”Asiakastyöstä kertyvän asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevan tiedon välittäminen työnantajalle” eivät kuitenkaan latautuneet vahvasti millekään faktorille, mikä puoltaa neljännen faktorin olemassaoloa. Myös ”Pyrkiä vaikuttamaan oman organisaation toimintakäytäntöihin” latautui kolmen faktorin

¹⁶ Muuttujan ollessa myös sisällöllisesti hiukan epätarkka (sanamuodosta ei käy ilmi missä tai kenelle otetaan kantaa), sen pois jättäminen vahvistaa mallia.

mallissa vain heikosti, mutta se myös latautui eri faktorille kuin kaksi muuta edellä mainittua neljännen faktorin kärkeimmuuttajaa. Neljän faktorin mallissa sen lataus on myös heikoin, minkä vuoksi sitä on tulkittava varauksella. Selitysosuus on kuitenkin neljänneksen faktorilla kohtuullinen.

Taulukko 5. Eksploratiivinen faktorianalyysi: Koetut mahdollisuudet yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön.

Rotatoitu faktorimatriisi (Varimax)	Faktori 1: Yhteiskunnallinen keskustelu	Faktori 2: Kunnallinen sosiaalipolitiikka	Faktori 3: Sosiaalinen raportointi työnantajalle	Faktori 4: Sosiaalinen raportointi poliitikoille	Kommunaliteetti
Mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten puolustamiseksi	0,946	0,166	0,094	0,125	0,947
Mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun yhteiskunnan moninaisuuden arvostamisen ja erilaisuuden kunnioittamisen edistämiseksi	0,89	0,171	0,093	0,101	0,839
Mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun eriarvoisuutta tuottavien ja sosiaalista hyvinvointia heikentävien rakenteiden esille tuomiseksi ja haastamiseksi	0,871	0,174	0,155	0,151	0,836
Mahdollisuudet osallistua palveluiden ja etuuksien kehittämiseen työskentelykunnassani	0,189	0,74	0,283	0,147	0,685
Mahdollisuudet osallistua uusien sosiaalipoliittisten toimintamallien visiointiin ja kehittämiseen työskentelykunnassani	0,243	0,878	0,211	0,248	0,935
Mahdollisuudet osallistua sosiaalipoliittisten toimenpide-ehdotusten esittämiseen työskentelykunnassani	0,216	0,768	0,196	0,216	0,722
Mahdollisuudet välittää työnantajalle tietoa asiakastyössä esille tulevista yhteiskunnallisista epäkohdista	0,198	0,221	0,706	0,347	0,707
Mahdollisuudet välittää työnantajalle asiakastyöstä kertyvää asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevaa tietoa	0,056	0,26	0,95	0,16	0,999
Mahdollisuudet vaikuttaa oman organisaation toimintakäytäntöihin	0,21	0,396	0,461	0,152	0,436
Mahdollisuudet välittää poliitikoille tietoa asiakastyössä esille tulevista yhteiskunnallisista epäkohdista	0,172	0,285	0,206	0,92	1
Mahdollisuudet välittää poliitikoille asiakastyöstä kertyvää asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevaa tietoa	0,244	0,249	0,336	0,747	0,792
Mahdollisuudet yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tekemiseen yleisesti	0,579	0,364	0,145	0,22	0,537
Ominaisarvo (Initial Eigenvalues)	6,259	1,9	1,059	0,886	
Selitysosuus (Rotation Sums of Squared Loadings)	25,81 %	21,20 %	16,62 %	15,00 %	
Kumulatiivinen selitysosuus (Rotation Sums of Squared Loadings)				78,63 %	

Neljän faktorin mallissa ensimmäinen faktori muodostuu yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisesta, toinen kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumisesta, kolmas sosiaalisesta raportoinnista työnantajalle ja neljäs sosiaalisesta raportoinnista päätöksentekijöille. Mallissa on mukana myös muuttuja, jossa vastaajalta on kysytty yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeyttä yleisesti ja se latautuu vahvimmin yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen faktorille, mutta melko hyvin myös kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumisen faktorille. Faktorit ovat siis yhdenmukaiset vaikuttamistyön tärkeyttä koskevan faktorianalyysin tulosten kanssa sillä erotuksella, että omaan organisaatioon vaikuttamista koskeva muuttuja soveltuu tässä malliin heikommin.

Faktorianalyysin pohjalta muodostettiin summamuuttujat, jotka mittaavat koettuja mahdollisuuksia toteuttaa kutakin vaikuttamistyön ulottuvuutta. Summamuuttujat muodostettiin faktorien kärkimuuttujista, eli niistä, jotka faktorilataus kyseiselle faktorille on vähintään 0,6. ”Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeys yleisesti” on siten jätetty pois summamuuttujista, mutta myös heikosti latautuva vaikuttaminen oman organisaation toimintakäytäntöihin jää pois summamuuttujista. Summamuuttujilla on sama 5-luokkainen asteikko kuin alkuperäisillä muuttujilla. Jatkoanalyysijä varten luotiin myös koettuja mahdollisuuksia yhteensä kuvaava karkea dikotominen muuttuja. Uusi muuttuja ”Koettuja mahdollisuuksia yhteiskunnallisen vaikuttamistyöhön” saa arvot kyllä ja ei. Kyllä-arvon saavat kaikki ne vastaajat, jotka ovat katsoneet mahdollisuutensa vähintään yhdellä neljästä yhteiskunnallisen vaikuttamistyön ulottuvuudella melko hyviksi tai erittäin hyviksi.

8.4.4 Vastaajien taustamuuttujat

Muut analyysissä käytetyt muuttujat ovat vastaajaa kuvaavia taustamuuttujia. Taustamuuttujina tässä tutkimuksessa käytetään vastaajan ikää, työkokemusta sosiaalityöntekijänä, sosiaalityöntekijän pätevyyttä sekä sosiaalityön alaa. Sukupuolta, opiskelua tai työskentelykuntaa ei ole käytetty taustamuuttujina, sillä osa luokista jää niin pieniksi, ettei tuloksilla ole merkitsevyyttä. Näiden muuttujien kohdalla ongelmana saattaisi olla myös vastaajien anonymiteetin vaarantuminen. Vastaajan ikä on laskettu ilmoitetun syntymävuoden perusteella ja luokiteltu neljään luokkaan: 25–34 vuotta, 35–44 vuotta, 45–54 vuotta ja 55–67 vuotta. Työkokemusta vastaajilta on kysytty 17-luokkaisena muuttujana, josta tässä käytetään kolmeen luokkaan tiivistettyä versiota: 3 vuotta tai vähemmän, 4–9 vuotta ja 10 vuotta tai enemmän. Sosiaalityöntekijän pätevyys on dikotominen muuttuja, joka saa arvot kyllä ja ei.

Kyselylomakkeella vastaajalta on kysytty työpaikkaa ja sen mukaisesti jaoteltu vastaajat sosiaalityön alan mukaisesti kolmeen luokkaan: lastensuojelussa, aikuissosiaalityössä ja muulla sosiaalityön alalla työskenteleviin. Tässä jaottelussa maahanmuuttajapalvelut (N = 5), työllistymistä edistävät palvelut (N = 1) sekä Helsingin osalta¹⁷ lastensuojelun jälkihuolto (N = 1) on luokiteltu aikuissosiaalityöhön kuuluvaksi. Luokkaan ”muut” kuuluvat esimerkiksi vammais- ja vanhuspalveluiden, terveydenhuollon, perheneuvolan, sosiaali- ja kriisipäivystyksen, mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä asunnottomien palveluiden piirissä tehtävä sosiaalityö. Taustamuuttujien jakaumat ja muuttujien edustavuus suhteessa perusjoukkoon on esitelty aiemmin aineiston kuvauksen yhteydessä (luku 8.3).

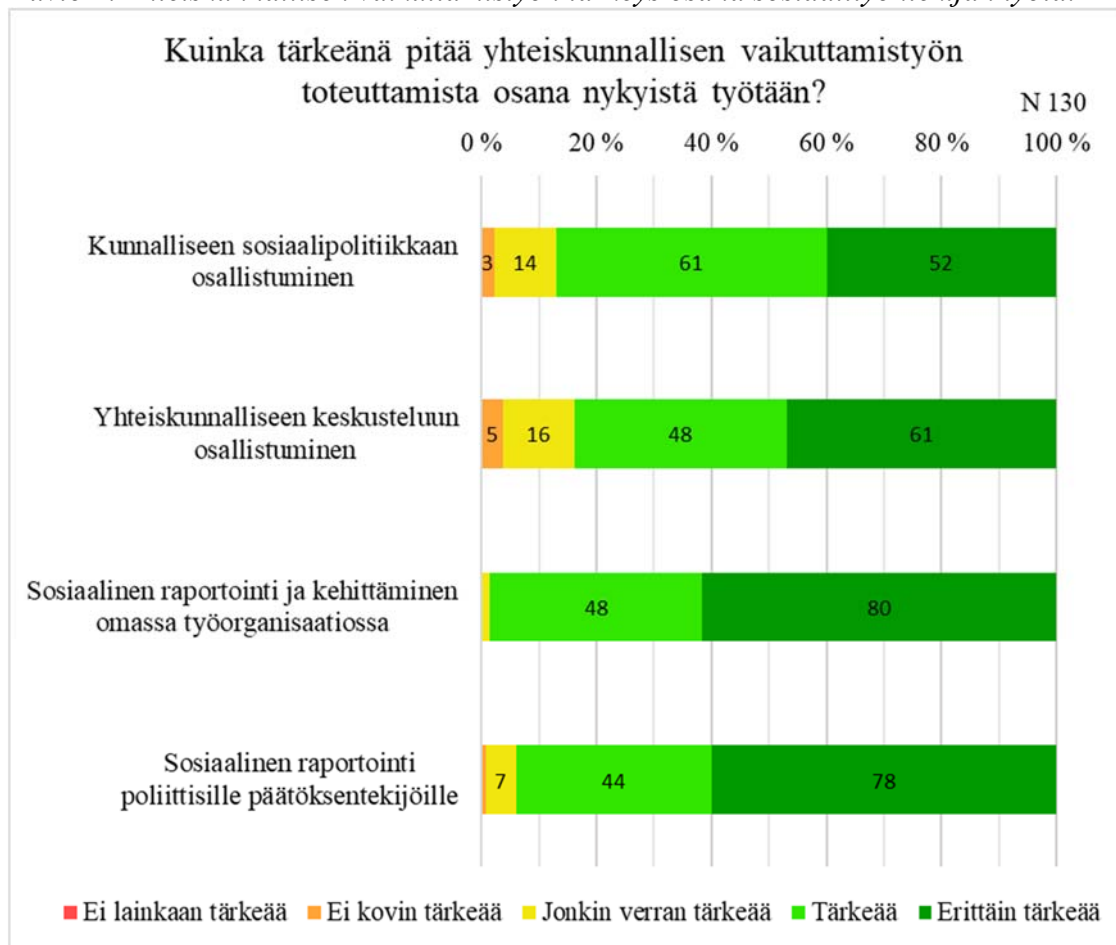
¹⁷ Espoon ja Vantaan osalta ei ole tietoa, onko vastaajissa lastensuojelun jälkihuollossa työskenteleviä. Joko heitä ei vastaajissa ole, tai he ovat ilmoittaneet työskentelevänsä lastensuojelussa tai aikuissosiaalityössä. Helsingin kaupungin organisaatiossa lastensuojelun jälkihuolto kuuluu aikuissosiaalityöhön ja siksi yksittäinen vastaaja on tässä jaoteltu sen mukaisesti.

9 Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö osana sosiaalityöntekijän työtä

9.1 Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen vaikuttamistyöhön

Yleisesti ottaen vastaajat pitävät yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä ja ovat siitä melko yksimielisiä (Kuvio 1). Sosiaalista raportointia ja oman organisaation kehittämistä pitää tärkeänä tai erittäin tärkeänä selvästi suurin osa vastaajista, vain muutaman vastaajan pitäessä näitä korkeintaan jonkin verran tärkeinä. Sekä kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan että yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumistakin pitää tärkeänä tai erittäin tärkeänä useampi kuin neljä viidestä vastaajasta. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista pitää korkeintaan jonkin verran tärkeänä noin yksi seitsemästä vastaajasta, kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumista joka kahdeksas. On huomattava, että vastausvaihtoehtona oli myös ”ei lainkaan tärkeää”, mutta yhteenkään kysymykseen ei tullut yhtäkään sellaista vastausta. Hajonnan ollessa vähäistä myöskään vastaajan taustamuuttujilla ei ole merkitseviä yhteyksiä muuttujiin.

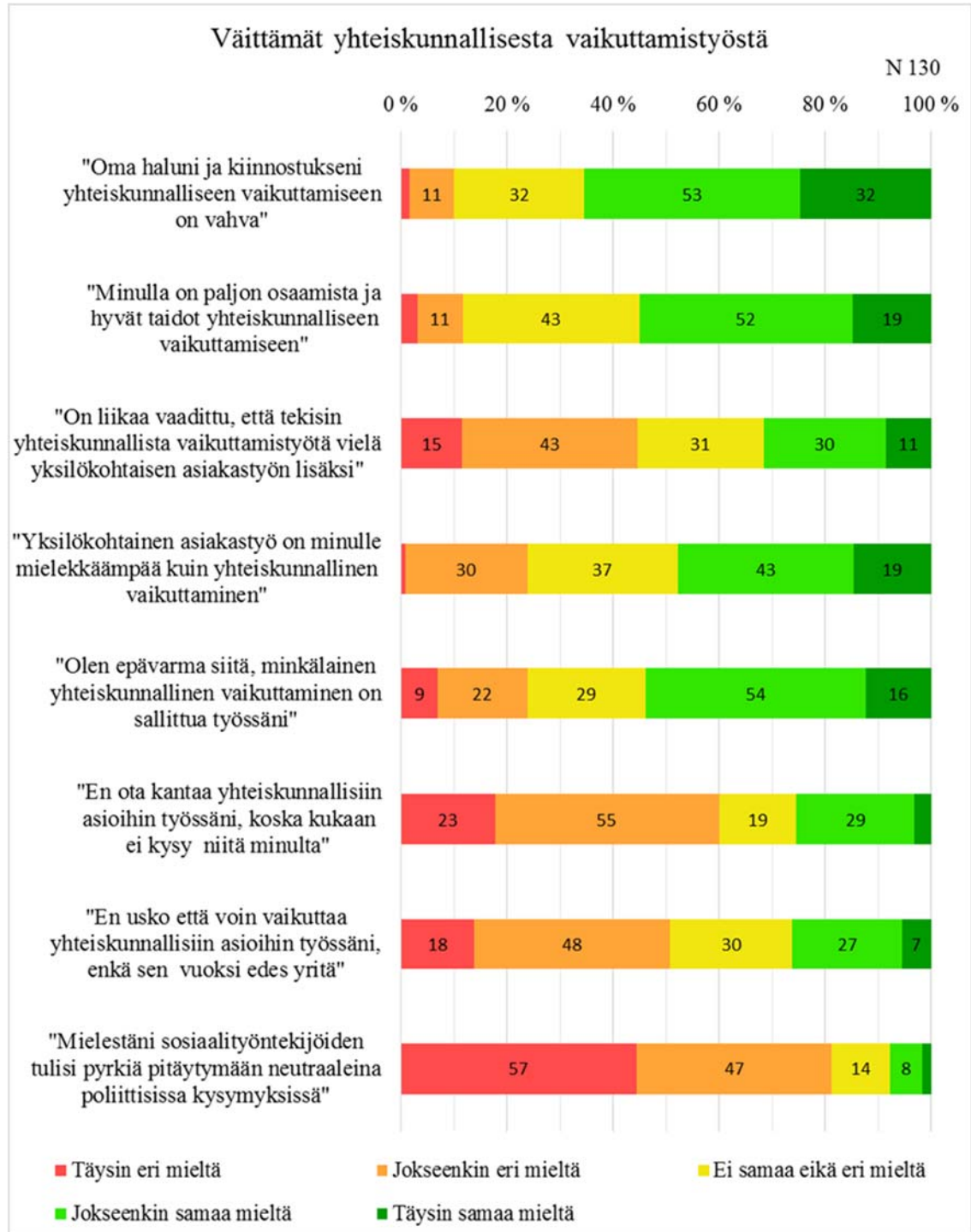
Kuvio 1. Yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeys osana sosiaalityöntekijän työtä.

Tarkasteltaessa sosiaalityöntekijöiden suhtautumista yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseen yksimielisyys kuitenkin vähenee (Kuvio 2). Useampi kuin kolme viidestä vastaajasta on kiinnostunut ja halukas yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja yli puolet katsoo myös osaamisensa siihen hyväksi. Samaan aikaan kuitenkin joka kolmas kokee yhteiskunnallisen vaikuttamistyön vaatimuksen liian kovana, ja lähes puolet vastaajista pitää yksilökohtaista asiakastyötä vaikuttamistyötä mielekkäämpänä tehtävänä. Epävarmuutta sallitusta vaikuttamisesta työssään kokee useampi kuin joka toinen vastaaja. Joka neljännen vastaajan suhtautuminen on passiivista: he ovat sitä mieltä, etteivät ota työssään kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, koska kukaan ei kysy niitä. Eri mieltä tämän väittämän kanssa on kolme viidestä vastaajasta. Joka neljäs vastaaja suhtautuu vaikuttamistyöhön pessimistisesti ollen sitä mieltä, ettei edes yritä vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin työssään, koska kokee vaikutusmahdollisuutensa niin heikoiksi. Eri mieltä tästä on kuitenkin joka toinen vastaaja. Suhtautuminen yhteiskunnallisen vaikuttamistyön poliittisuuteen on kuitenkin yksimielistä. Vain harvempi kuin joka kymmenes on sitä mieltä, ettei sosiaalityöntekijöiden pitäisi ottaa kantaa poliittisiin asioihin.

Sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen yhteyksiä heidän taustamuuttujiinsa tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla. Ristiintaulukointia varten vastaukset tiivistettiin kolmeen luokkaan. Tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä suhtautumiseen ei ole vastaajan iällä, työkokemuksella, sosiaalityöntekijän pätevyydellä eikä sosiaalityön alalla. Kuitenkin pätevyyden ja sosiaalityön alan yhteydet muutamien muuttujiin ovat hyvin lähellä tässä tutkielmassa käytettyä alinta merkitsevyystasoa, p-arvojen ollessa $<0,06$. Niistä vastaajista, joilla ei ole sosiaalityöntekijän pätevyyttä, epävarmuutta sallitun vaikuttamistyön suhteen kokee 72 %, kun pätevistä sosiaalityöntekijöistä näin kokee 48 %. Vaikuttamistyötä pidetään liikaa vaadittuna useammin lastensuojelussa (50 %) kuin aikuissosiaalityössä (18 %) ja muissa tehtävissä (32 %).

Kuvio 2. Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön.

Vastaajien suhtautumista tutkitaan vielä K-means ryhmittelyanalyysin avulla, jossa vastaajat ryhmitellään kolmeen ryhmään sen perusteella, miten he suhtautuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön. Analyysiin otettiin mukaan seitsemän edellä mainituista kahdeksasta muuttujasta. Väittämä ”Mielestäni sosiaalityöntekijöiden tulisi pyrkiä pitäyty-

mään neutraaleina poliittisissa kysymyksissä” jätettiin analyysistä pois vähäisen hajonnan vuoksi. Muuttujan pois jättäminen ei muuttanut ryhmien sisällöllistä tulkintaa tai niiden välisiä eroja. K-Means ryhmittelyanalyysin tulokset ovat taulukossa 6, josta nähdään kunkin ryhmän keskiarvo kullekin muuttujalle. Asteikko on sama viisiportainen Likert-asteikko kuin alkuperäisissä muuttujissa. Ryhmät eroavat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi kaikkien paitsi yhden muuttujan kohdalla. Sallitusta vaikuttamisesta koetun epävarmuuden suhteen ryhmien väliset erot ovat melko pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Tulos tulee kuitenkin lähelle tilastollisesti melkein merkitsevän rajaa p-arvon ollessa 0,059 ja muuttuja on siksi pidetty mukana analyysissa.

Taulukko 6. K-Means ryhmittelyanalyysi sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön.

K-Means ryhmittelyanalyysi	Ryhmä 1: Passiiviset pessimistit	Ryhmä 2: Kiinnostuneet ja aktiiviset	Ryhmä 3: Yksilötyöhön suuntautuneet
Oma haluni ja kiinnostukseni yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on vahva***	3,778	4,355	2,613
Minulla on paljon osaamista ja hyvät taidot yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen***	3,667	3,919	2,677
On liikaa vaadittu, että tekisin yhteiskunnallista vaikuttamistyötä vielä yksilökohtaisen asiakastyön lisäksi***	3,028	2,177	3,968
Yksilökohtainen asiakastyö on minulle mielekkäämpää kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen***	3,778	2,790	4,129
En ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, koska kukaan ei kysy niitä minulta***	3,361	1,823	2,903
En usko että voin vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, enkä sen vuoksi edes yritä***	3,861	1,871	2,903
Olen epävarma siitä, minkälainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sallittua työssäni	3,722	3,258	3,129
Vastaaajia ryhmässä	N36 (28 %)	N 62 (48 %)	N 31 (24 %)
Muuttujien asteikot: 1 (täysin eri mieltä) - 5 (täysin samaa mieltä)			
Tilastollinen merkitsevyys: ***p <0,001 **p<0,01 *p<0,05			

Ryhmät nimettiin vaikuttamistyöhön suhtautumisen perusteella passiivisten pessimistien ryhmäksi, kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmäksi sekä yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmäksi. Nimeäminen perustuu keskeisiin eroihin ryhmäkeskiarvoissa. Passiivisten

pessimistien ryhmään kuuluvat vastaajat ovat kyllä keskimäärin jokseenkin kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, mutta keskeinen ero muihin ryhmiin on pessimistien suhtautuminen vaikuttamistyöhön ja vähäisempi aktiivisuus. Tähän ryhmään kuuluvat vastaajat ovat keskimäärin muita useammin sitä mieltä, ettei vaikuttamista kannata edes yrittää, ja etteivät he kerro näkemyksiään, koska kukaan ei niitä kysy. Tähän ryhmään kuuluu hiukan yli neljännes vastaajista.

Kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmälle leimallista on vahva halu ja kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Pessimististä ja passiivista suhtautumista tässä ryhmässä on keskimäärin huomattavasti vähemmän kuin muissa ryhmissä, ja tähän ryhmään kuuluvat pitävät harvemmin vaikuttamistyötä liikaa vaadittuna tai vähemmän mielekkäänä yksilötyöhön verrattuna. Tähän ryhmään kuuluvat arvioivat myös yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvät taitonsa hyviksi muita ryhmiä useammin. Kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään kuuluu melkein puolet kaikista vastaajista.

Kolmannen eli yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmän erottaa muista ryhmistä vähäisempi kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja yksilökohtaisen asiakastyön pitäminen vaikuttamistyötä mielekkäämpänä. Tähän ryhmään kuuluvat arvioivat myös vaikuttamiseen liittyvän osaamisensa keskimäärin muita heikommaksi ja kokevat useammin vaikuttamistyön olevan liikaa vaadittu. Yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmään kuuluu vajaa neljännes kaikista vastaajista.

Vastaajien jakautumista edellä mainittuihin ryhmiin tarkastellaan vielä ristiintaulukoinnilla. Vastaajan työkokemuksella on tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys vastaajan suhtautumiseen vaikuttamistyöhön (Liitetaulukko 2.). Korkeintaan 3 vuotta sosiaalityöntekijänä työskennelleistä vastaajista selvästi suurempi osa (71 %) kuuluu kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään, kuin 4–9 vuotta (45 %) tai vähintään 10 vuotta (38 %) työkokemusta omaavista. Ero kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään näkyy erityisesti verrattuna yksilötyöhön suuntautuneisiin. Vain joka kymmenes niistä, joilla työkokemusta on korkeintaan 3 vuotta, sijoittuu yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmään, kun vähintään 10 vuotta työkokemusta omaavista joka kolmas sijoittuu tähän ryhmään. Vastaajan iällä tai sosiaalityöntekijän pätevyydellä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ryhmään kuulumiseen, mutta tulokset eivät ole myöskään ristiriidassa työkokemuksen ja ryhmään kuulumisen välillä havaitun yhteyden kanssa. Aikuissosiaalityössä työskentelevistä suurempi osa (65 %) kuuluu kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään kuin lastensuojelussa (43 %)

tai muilla sosiaalityön aloilla (39 %) työskentelevistä. Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,076$).

Tulosten perusteella vastaajista valtaosa pitää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä. Kiinnostuneita ja halukkaita vaikuttamistyön toteuttamiseen on vastaajista useampi kuin kolme viidestä, mutta samalla lähes puolet pitää yksilökohtaista asiakastyötä mielekkäämpänä. K-Means -ryhmittelyanalyysin perusteella lähes puolet vastaajista sijoittuu kiinnostuneesti ja aktiivisesti suhtautuvien ryhmään, hiukan yli neljännes passiivisesti ja pessimistisesti suhtautuvien ja loput eli vajaa neljännes yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmään. Vähemmän työkokemusta omaavat vastaajat kuuluvat ristiintaulukoinnin perusteella kokeneempia kollegoitaan useammin kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään.

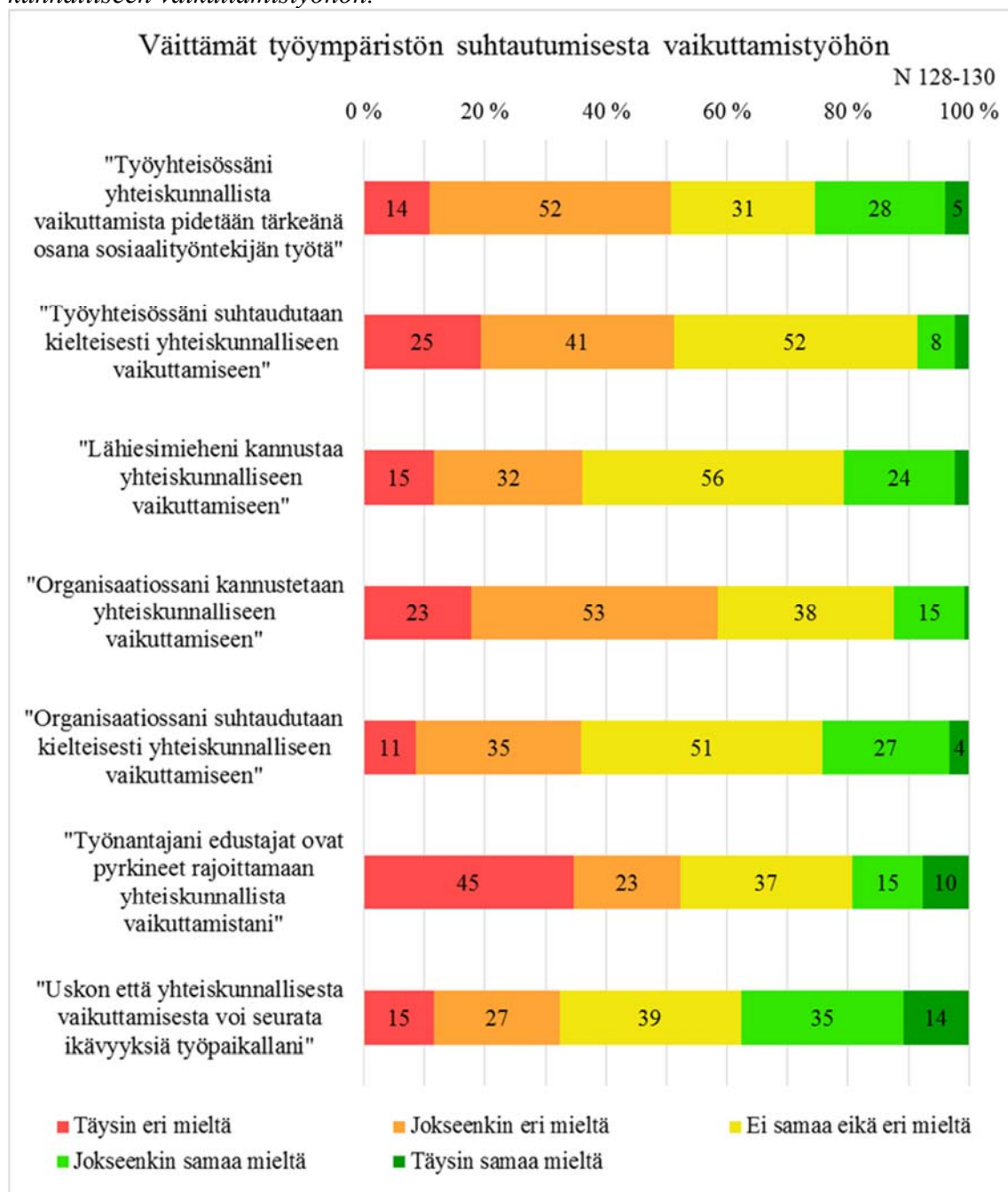
9.2 Sosiaalityöntekijöiden kokemukset toimintaympäristöjen suhtautumisesta vaikuttamistyöhön

Vastaajat eivät koe toimintaympäristöjensä suhtautuvan yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön yleisesti ottaen erityisen positiivisesti (Kuvio 3). Toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa työyhteisöä ja lähiesimiestä, työskentelyorganisaatiota sekä työskentelykuntaa. Vain joka neljäs vastaaja katsoo, että omassa työyhteisössä yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä. Puolet vastaajista on väittämän kanssa ainakin jokseenkin eri mieltä. Harvemman kuin joka kymmenennen vastaajan työyhteisö suhtautuu vaikuttamistyöhön kielteisesti, mutta melkein joka neljännen mielestä organisaation suhtautuminen on kielteistä. Yli puolet vastaajista on täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että organisaatiossa kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja vain joka kymmenes edes jokseenkin samaa mieltä.

Lähiesimiehen suhtautumista vaikuttamistyöhön oli ilmeisesti jossain määrin vaikea arvioida. Kaksi viidestä vastaajasta ei ole väittämän ”Lähiesimieheni kannustaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen” kanssa samaa eikä eri mieltä. Noin joka kolmas on kuitenkin väittämästä vähintään jokseenkin eri mieltä. Useilla vastaajilla on kokemusta myös vaientamisesta ja siihen liittyvästä pelon ilmapiiristä. Työnantaja on pyrkinyt rajoittamaan lähes joka viidennen vastaajan vaikuttamista, mutta hieman yli puolet vastaajista on tästä väittämästä eri mieltä. Lähes kaksi viidestä vastaajasta kuitenkin uskoo, että vaikuttamisesta voisi seurata työpaikalla ikävyvyyksiä. Kun tarkastellaan vastaajien kokemusta

sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnallisen asiantuntemuksen arvostuksesta omassa työskentelykunnassa, kuva on synkkä. Seitsemän kymmenestä vastaajasta on sitä mieltä, ettei heidän yhteiskunnallista asiantuntemustaan arvosteta kunnassa (Liitetaulukko 3).

Kuvio 3. Sosiaalityöntekijöiden kokemukset toimintaympäristön suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön.

Ristiintaulukoinnin perusteella vastaajan työkokemuksella on yhteys siihen, millaiseksi vastaaja arvioi työyhteisön suhtautumisen vaikuttamistyöhön. Niistä vastaajista, joilla on työkokemusta sosiaalityöstä korkeintaan 3 vuotta lähes puolet on sitä mieltä, että omassa työyhteisössä yhteiskunnallista vaikuttamistyötä pidetään tärkeänä, kun vähintään 10 vuotta työkokemusta omaavista tätä mieltä on vain joka viides. Tulos on tilastollisesti merkitsevä. (Liitetaulukko 4.) Työkokemus on yhteydessä myös vastaajan kokemuksiin vaientamiseen liittyvästä pelon ilmapiiristä. Eniten työkokemusta omaavista 46 % uskoo, että vaikuttamistyöllä olisi ikäviä seurauksia, kun vähiten työkokemusta omaavista näin uskoo 36 %. Puolet kokemattomimmista on eri mieltä tästä uskomuksesta, kun kokeneimmista eri mieltä on noin neljännes. Tämä yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä. (Liitetaulukko 5.) Omakohtaisiin kokemuksiin vaientamisesta työkokemuksella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ($p = 0,252$), mutta ristiintaulukoinnin perusteella yhteys kuitenkin on ja se on samansuuntainen kuin yhteys koettuun pelon ilmapiiriin. Pidempään työskennelleillä kokemuksia vaientamisesta on useammin kuin vähemmän työkokemusta omaavilla.

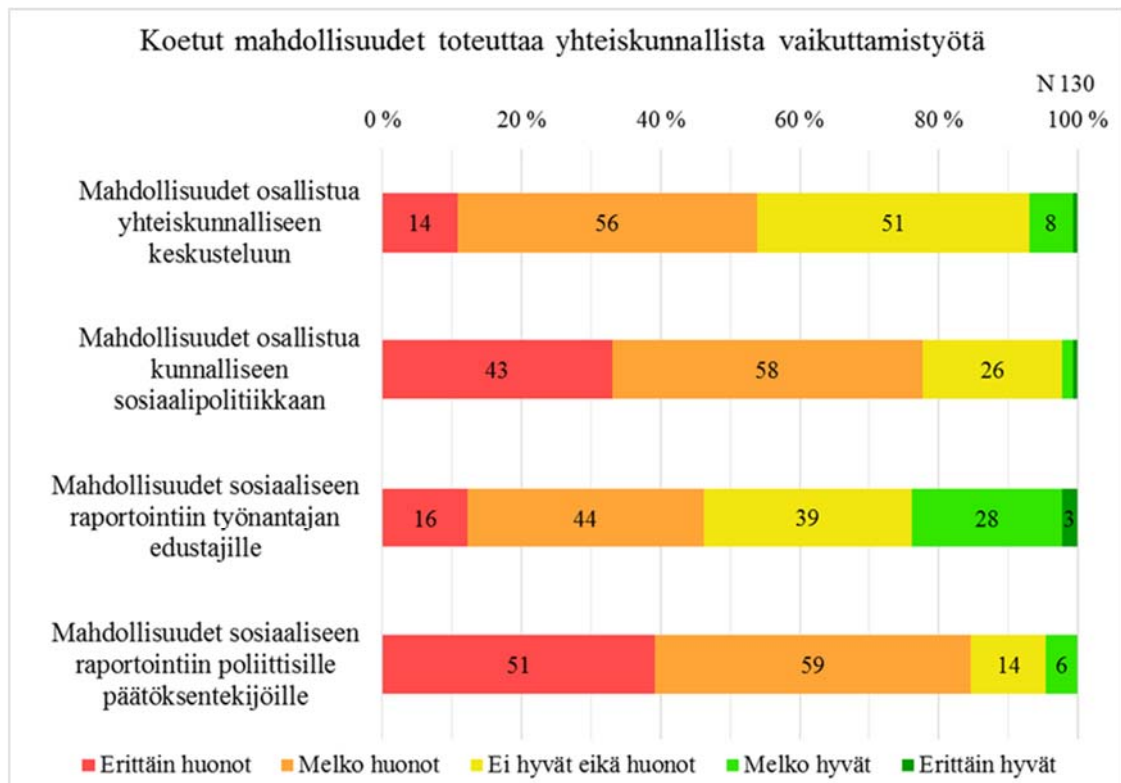
Muilla taustamuuttujilla eli vastaajan iällä, sosiaalityöntekijän pätevyydellä tai sosiaalityön alalla ei ole ristiintaulukoinnin perusteella tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä vastaajan kokemuksiin toimintaympäristön suhtautumisesta. Vastaajan iällä näyttäisi kuitenkin olevan sekä kokemuksiin työyhteisön suhtautumisesta ($p = 0,307$) että pelon ilmapiiristä ($p = 0,351$) samansuuntainen yhteys kuin työkokemuksella. Myös sosiaalityöntekijän pätevyys näyttäisi olevan yhteydessä siihen, kokeeko vastaaja työyhteisössään pidettävän yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä ($p = 0,184$). Pätevistä 21 % on väittämstä samaa mieltä kun taas niistä, joilla sosiaalityöntekijän pätevyyttä ei ole, samaa mieltä on 38 %. Lastensuojelussa työskentelevät näyttävät kokevan pelon ilmiä useammin kuin muilla sosiaalityön aloilla työskentelevät ($p = 0,171$).

Tulosten perusteella moni vastaaja siis kokee työympäristönsä suhtautuvan vaikuttamistyöhön ainakin jokseenkin negatiivisesti. Puolet vastaajista kokee, ettei vaikuttamistyötä pidetä omassa työyhteisössä tärkeänä ja vain harva pitää organisaationsa suhtautumista myönteisenä. Vähemmän työkokemusta omaavat arvioivat työyhteisönsä suhtautumisen myönteisemmäksi kuin kokeneemmat kollegansa. Noin 70 % vastaajista on sitä mieltä, ettei työskentelykunnassa arvosteta heidän yhteiskunnallista asiantuntemustaan.

9.3 Sosiaalityöntekijöiden koetut mahdollisuudet tehdä vaikuttamistyötä

Yleisesti ottaen vastaajat kokevat mahdollisuutensa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseen heikoiksi. Jakaumat on esitetty kuviossa 4. Yli puolet vastaajista kokee mahdollisuutensa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun melko huonoiksi tai erittäin huonoiksi. Melko huonot tai erittäin huonot mahdollisuudet kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan osallistumiseen on lähes neljällä viidestä. Kaikkein vähiten mahdollisuuksia koetaan olevan sosiaaliseen raportointiin poliittisille päätöksentekijöille, johon useampi kuin neljä viidestä kokee mahdollisuutensa melko huonoiksi tai erittäin huonoiksi. Yleisimmin mahdollisuuksia on sosiaaliseen raportointiin oman työnantajan edustajille, johon lähes joka neljäs katsoo mahdollisuutensa vähintään melko hyviksi. Silti useampi kuin kaksi viidestä katsoo nämäkin mahdollisuudet melko huonoiksi tai erittäin huonoiksi.

Kuvio 4. Sosiaalityöntekijöiden kokemukset mahdollisuuksistaan toteuttaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä.

Vähäisen hajonnan vuoksi jatkoanalyysissä tarkastellaan koettuja mahdollisuuksia yleisesti, osa-alueita erittelemättä, dikotomisena muuttujana. Koettuja mahdollisuuksia vai-

kuttamistyöhön katsotaan olevan niillä vastaajilla, jotka kokivat mahdollisuutensa vähintään melko hyviksi vähintään yhteen vaikuttamistyön osa-alueeseen. Näin määriteltynä hiukan yli neljännes vastaajista (27 %, N = 35) kokee yhteiskunnallisen vaikuttamistyön olevan konkreettisesti mahdollista osana omaa työtä. Vastaajien selvä enemmistö kokee siis mahdollisuutensa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseen heikoiksi.

Ristiintaulukoinnin perusteella vastaajan taustamuuttujilla ei ole tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä koettuihin mahdollisuuksiin. Sosiaalityöntekijän pätevyyden omaavilla näyttäisi kuitenkin tässä aineistossa olevan hiukan useammin koettuja mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön (29 %) kuin niillä sosiaalityöntekijöillä, joilta pätevyys puuttuu (22 %) ($p = 0,502$). Samoin aikuissosiaalityössä työskentelevillä näyttäisi mahdollisuuksia olevan enemmän muihin sosiaalityön aloihin verrattuna ($p = 0,338$).

9.4 Sosiaalityöntekijöiden ja heidän työympäristöjensä suhtautumisen sekä koettujen mahdollisuuksien väliset yhteydet

Tässä luvussa tarkastellaan edellä tarkasteltujen muuttujien välisiä yhteyksiä. Ensin tutkitaan, minkälaisia yhteyksiä koetuilla mahdollisuuksilla on siihen, miten vastaaja itse suhtautuu vaikuttamistyöhön. Sen jälkeen tutkitaan koettujen mahdollisuuksien yhteyttä vastaajan kokemukseen siitä, miten toimintaympäristö vaikuttamistyöhön suhtautuu. Näitä yhteyksiä tarkastellaan ensin keskiarvovertailun perusteella, minkä jälkeen tulkintaa tarkennetaan ristiintaulukoimalla. Lopuksi tutkitaan oman ja toimintaympäristön suhtautumisen välisiä yhteyksiä ristiintaulukoiden.

Keskiarvovertailun perusteella sekä muutamilla sosiaalityöntekijän omaa suhtautumista mittaavilla muuttujilla että työympäristön suhtautumiseen liittyvillä muuttujilla on yhteys koettuihin mahdollisuuksiin. Keskiarvovertailussa verrataan toisiinsa niitä vastaajia, jotka kokevat, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön niihin vastaajiin, joilla koettuja mahdollisuuksia ei ole. Keskiarvovertailun tulokset nähdään kuviosta 5. Näyttää siltä, että niillä vastaajilla, jotka kokevat työympäristönsä suhtautuvan kielteisesti vaikuttamistyöhön on hiukan heikommin mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön kuin niillä, joiden kokemus työympäristön suhtautumisesta on positiivisempi. Vastaajan pessimistinen ja passiivinen suhtautuminen, kokemus siitä, että vaikuttamistyö on liikaa vaadittu sekä koettu epävarmuus sallitusta vaikuttamisesta ovat myös yhteydessä vähäisemmäksi

koettuihin mahdollisuuksiin. Kuviossa 5 ovat mukana vain ne muuttujat, joiden kohdalla ryhmien välinen ero on vähintään melkein tilastollisesti merkitsevä. Muilla vastaajan omaa suhtautumista mittaavilla muuttujilla (kiinnostus ja osaaminen vaikuttamiseen, yksilötyön pitäminen mielekkäämpänä) ja koettua toimintaympäristön suhtautumista kuvaavilla muuttujilla (työyhteisön kielteisyys, lähiesimiehen ja organisaation kannustavuus) ei ole keskiarvovertailun perusteella tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä koettuihin mahdollisuuksiin.

Kuvio 5. Sosiaalityöntekijän oma suhtautuminen ja kokemus työympäristön suhtautumisesta vaikuttamistyöhön koettujen mahdollisuuksien mukaan. Keskiarvovertailu, riippumattomien otosten t-testi.

Myös ristiintaulukoinnin perusteella vastaajan omalla suhtautumisella on yhteyksiä koettuihin mahdollisuuksiin tehdä vaikuttamistyötä. Kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmässä mahdollisuuksia koetaan olevan hiukan useammin (36 %) kuin yksilötyöhön suuntautuneiden (23 %) tai passiivisesti ja pessimistisesti suhtautuvien (17 %) ryhmissä. Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. (Liitetaulukko 6.) Tilastollisesti vähintään melkein merkitsevä yhteys koettuihin mahdollisuuksiin näyttää kuitenkin olevan koetulla epävarmuudella sekä passiivisella suhtautumisella vaikuttamistyöhön. Ne vastaajat, jotka kokevat epävarmuutta sallitusta vaikuttamisesta, pitävät useammin mahdollisuuksiaan huonoina kuin ne, jotka eivät koe epävarmuutta (Taulukko 7). Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä. Ne vastaajat, jotka ovat sitä mieltä, etteivät ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, koska kukaan ei niitä kysy, kokevat myös mahdollisuutensa huonoiksi useammin (94%) kuin väittämästä eri mieltä olevat vastaajat (64%). Tulos on tilastollisesti merkitsevä. (Liitetaulukko 7.)

Taulukko 7. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön sen mukaan, kokeeko epävarmuutta sallitusta vaikuttamisesta omassa työssään.

			"Olen epävarma siitä, minkälainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sallittua työssäni"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettuja mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	17	21	57	95
		%	55 %	72 %	81 %	73 %
	Kyllä	N	14	8	13	35
		%	45 %	28 %	19 %	27 %
	Yhteensä	N	31	29	70	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 7,729 \quad df = 2 \quad p = 0,021^*$						

Vaikuttamistyötä tärkeänä pitävällä työyhteisöllä sekä organisaation positiivisella suhtautumisella on yhteys koettuihin mahdollisuuksiin myös ristiintaulukoinnin perusteella. Ne vastaajat, jotka kokevat työyhteisössään arvostettavan vaikuttamistyötä, kokevat useammin (39 %) myös omaavansa mahdollisuuksia vaikuttamistyön toteuttamiseen kuin ne, jotka ovat väittämästä eri mieltä (17 %). Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä. (Liitetaulukko 8.)

Organisaation suhtautumiseen liittyvistä muuttujista yhteys on sekä kannustavaksi että kielteiseksi koetulla suhtautumisella sekä vaihtamisen kokemuksilla ja pelon ilmapiirillä. Organisaation kannustavuuden kohdalla väittämästä samaa mieltä olevien ryhmä on

hyvin pieni (N = 16), mutta tulos on silti tilastollisesti melkein merkitsevä. Organisaatioon kannustavana pitävistä koettuina mahdollisuuksia on lähes kolmanneksella, kun kannustavuudesta eri mieltä olevista mahdollisuuksia on harvemmalla kuin joka viidennellä. (Liitetaulukko 9.) Organisaation suhtautumista kielteisinä pitävistä vain muutamalla on koettuina mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön, kun eri mieltä väittämästä olevista mahdollisuuksia on useammalla kuin kahdella viidestä. Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä. (Liitetaulukko 10.) Vaientamista kokeneista vastaajista joka viidennellä on koettuina mahdollisuuksia vaikuttamistyön toteuttamiseen. Niistä, jotka eivät itse ole kohdanneet vaientamista mahdollisuuksia on kahdella viidestä. Tulos on tilastollisesti merkitsevä. (Liitetaulukko 11.) Vielä voimakkaampi vaikutus näyttää olevan koetulla pelon ilmapiirillä. (Taulukko 8.) Niistä vastaajista, jotka uskovat ikäviin seurauksiin, vain seitsemän (14 %) kokee, että vaikuttamistyöhön on mahdollisuuksia. Niistä, jotka eivät usko ikäviin seurauksiin mahdollisuuksia on useammalla kuin kahdella viidestä. Myös tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 8. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön koetun pelon ilmapiirin mukaan.

			"Uskon että yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta voi seurata ikävyvyyksiä työpaikallani"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettuja mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	24	29	42	95
		%	57 %	74 %	86 %	73 %
	Kyllä	N	18	10	7	35
		%	43 %	26 %	14 %	27 %
	Yhteensä	N	42	39	49	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 9,43 \quad df = 2 \quad p = 0,009^{**}$						

Lähiesimiehen kannustavuus ja työyhteisön kielteinen suhtautuminen eivät ole ristiintaulukoinnin perusteella tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä koettuihin mahdollisuuksiin. Tulokset eivät kuitenkaan ole myöskään ristiriitaisia suhteessa edellä esiteltyihin merkitseviin yhteyksiin. Niistä vastaajista, jotka pitävät lähiesimiestään kannustavana, useammalla kuin kahdella viidestä on koettuina mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön. Niillä, jotka ovat väittämästä eri mieltä, mahdollisuuksia on vain yhdellä viidestä ($p = 0,068$). Työyhteisön kielteisyyden kohdalla eri mieltä olevista vastaajista joka kolmannella on mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön, kun muista vastaajista mahdollisuuksia on harvemmalla kuin joka viidennellä ($p = 0,183$).

Vastaajien kokemus siitä, miten toimintaympäristö suhtautuu vaikuttamistyöhön, on yhteydessä myös vastaajan omaan suhtautumiseen. Ristiintaulukoinnin perusteella työyhteisön ja organisaation suhtautuminen sekä koettu pelon ilmapiiri ovat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä siihen, mihin ryhmään vastaaja oman suhtautumisensa perustella sijoittuu. Kiinnostuneet ja aktiiviset kokevat muita useammin työyhteisössään arvostettavan vaikuttamistyötä, passiiviset pessimistit harvemmin. Yksilötyöhön suuntautuneista kaksi viidestä ei ole asiasta samaa eikä eri mieltä. Tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä. (Taulukko 9.) Varsinaista kielteistä suhtautumista työyhteisöjen taholta vastaajat eivät ylipäänsä juurikaan koe. Erot ryhmien välillä näkyvät kuitenkin siten, että kun kiinnostuneista ja aktiivisista sekä yksilötyöhön suuntautuneista yli 60 % on väitteestä eri mieltä, passiivisista pessimisteistä 64 % vastaa ”ei samaa eikä eri mieltä”. Tulos on tilastollisesti merkitsevä. (Liitetaulukko 12.)

Taulukko 9. Sosiaalityöntekijän kokemus työyhteisön suhtautumisesta vaikuttamistyöhön sosiaalityöntekijän oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön				
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä	
"Työyhteisössäni yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä"	Eri mieltä	N	24	31	10	65	
		%	67 %	50 %	32 %	50 %	
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	9	9	13	31	
		%	25 %	15 %	42 %	24 %	
	Samaa mieltä	N	3	22	8	33	
		%	8 %	36 %	26 %	26 %	
	Yhteensä	N	36	62	31	129	
		%	100 %	100 %	100 %	100 %	
	$\chi^2 = 16.966 \quad df = 4 \quad p = 0.002^{**}$						

Vastaajan oman suhtautumisen yhteys kokemukseen organisaation kannustavasta ja kielteisestä suhtautumisesta on esitetty taulukoissa 10 ja 11. Molemmat tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Organisaation kannustavuudesta yleisimmin eri mieltä ja organisaation kielteisyydestä yleisimmin samaa mieltä ovat passiivisten pessimistien ryhmään kuuluvat vastaajat. Kiinnostuneet ja aktiiviset ovat yksilötyöhön suuntautuneita useammin eri mieltä organisaation kannustavuudesta, mutta myös kielteisyydestä. Kuten edellä työyhteisön positiivista suhtautumista, myös organisaation kannustavuutta koskien yksilötyöhön suuntautuneet ovat muita useammin valinneet vaihtoehdon ”ei samaa eikä eri mieltä”.

Taulukko 10. Sosiaalityöntekijän kokemus organisaation kannustavasta suhtautumisesta vaikuttamistyöhön sosiaalityöntekijän oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
"Organisaatiossani kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"	Eri mieltä	N	30	34	12	76
		%	83 %	55 %	39 %	59 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	4	19	14	37
		%	11 %	31 %	45 %	29 %
	Samaa mieltä	N	2	9	5	16
		%	6 %	15 %	16 %	12 %
	Yhteensä	N	36	62	31	129
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 14.791 \quad df = 4 \quad p = 0.005^{**}$						

Taulukko 11. Sosiaalityöntekijän kokemus organisaation kielteisestä suhtautumisesta vaikuttamistyöhön sosiaalityöntekijän oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
"Organisaatiossani suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"	Eri mieltä	N	4	29	13	46
		%	11 %	48 %	42 %	36 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	18	21	11	50
		%	51 %	34 %	36 %	39 %
	Samaa mieltä	N	13	11	7	31
		%	37 %	18 %	23 %	24 %
	Yhteensä	N	35	61	31	127
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 13,551$ $df = 4$ $p = 0,009^{**}$

Vaientamiseen liittyvän pelon ilmapiiriin yhteys omaan suhtautumiseen nähdään taulukosta 12. Ryhmien välillä on eroa sen mukaan, uskovatko vastaajat vaikuttamistyöstä seuraavan ikävyöksiä työpaikalla. Eniten vaikuttamistyöstä uskovat seuraavan ikävyöksiä passiivisten pessimistien ryhmään ja vähiten kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään kuuluvat. Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä. Oman suhtautumisen yhteys varsinaisiin omakohtaisiin vaientamisen kokemuksiin ei ole tilastollisesti merkitsevä. Kuitenkin myös nämä kokemukset ovat yleisempiä passiivisten pessimistien (31 %) ryhmässä kuin muissa ryhmissä (13–16 %). (Liitetaulukko 13.)

Taulukko 12. Kokemus pelon ilmapiiristä sosiaalityöntekijän oman vaikuttamistyöhön suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
"Uskon että yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta voi seurata ikävyysikä työpaikallani"	Eri mieltä	N	5	27	10	42
		%	14 %	44 %	32 %	33 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	10	19	10	39
		%	28 %	31 %	32 %	30 %
	Samaa mieltä	N	21	16	11	48
		%	58 %	26 %	36 %	37 %
	Yhteensä	N	36	62	31	129
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
χ ² = 12,781 df = 4 p = 0,012*						

Myös lähiesimiehen kannustavuudella ja vaihtamisen kokemuksilla näyttäisi ristiintaulukoinnin perusteella olevan yhteyksiä vastaajan omaan suhtautumiseen, mutta ne eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Tulokset eivät kuitenkaan ole ristiriidassa edellä esitettyjen organisaation suhtautumista koskevien tilastollisesti merkitsevien tulosten kanssa. Kiinnostuneet ja aktiiviset arvioivat lähiesimiehensä kannustavaksi muihin ryhmiin kuuluvia useammin. (Liitetaulukko 14.)

Edellä on tarkasteltu eri tekijöiden yhteisvaihtelua keskiarvoanalyysin ja ristiintaulukointien avulla. Tulosten perusteella vastaajan kokemus toimintaympäristönsä suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön on yhteydessä sekä koettuihin mahdollisuuksiin toteuttaa vaikuttamistyötä että siihen, miten vastaaja itse suhtautuu vaikuttamistyöhön. Mahdollisuuksien puute on yhteydessä sosiaalityöntekijän omaan passiiviseen suhtautumiseen sekä toimintaympäristön kielteiseen suhtautumiseen. Vastaajan oma suhtautuminen vaikuttamistyöhön on yhteydessä kokemuksiin sekä työyhteisön suhtautumisesta että pelon ilmapiiristä.

9.5 Tulosten yhteenveto

Valtaosa kyselyyn vastanneista pitää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä. Vastaajista 75 % pitää tärkeänä kaikkia neljää vaikuttamistyön osa-aluetta ja vähintään yhtä osa-aluetta tärkeänä pitää 99 % vastaajista. Valtaosa sosiaalityöntekijöistä on sitä mieltä että sosiaalinen raportointi sekä omassa organisaatiossa että poliittisille päätöksentekijöille on

tärkeää. Tiedon välittäminen asiakkaiden tarpeista ja palveluiden vaikutuksista sekä asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista on osa omaan organisaatioon suuntautuvaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä. Päättöksetekijöille tiedon välittämisen lisäksi myös laajempi kunnallisen sosiaalipolitiikan kehittäminen katsotaan tärkeäksi myös osana sosiaalityöntekijän työtä. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämistä ja eriarvoisuuden vastustamista on suurimman osan mielestä tärkeä toteuttaa myös yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumalla.

Vastaajien suhtautuminen vaikuttamistyön toteuttamiseen kuitenkin vaihtelee ja vastaajat voidaan suhtautumisensa perusteella jaotella kiinnostuneisiin ja aktiivisiin, passiivisiin pessimisteihin sekä yksilötyöhön suuntautuneisiin. Kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään kuuluu lähes puolet vastaajista. He pitävät muita harvemmin vaikuttamistyötä liikaa vaadittuna tai vähemmän mielekkäänä yksilötyöhön verrattuna ja ovat eniten kiinnostuneita ja halukkaita vaikuttamistyön toteuttamiseen. Passiivisten pessimistien ryhmään kuuluu hiukan yli neljännes vastaajista. He ovat muita useammin sitä mieltä, ettei vaikuttamista kannata edes yrittää, ja etteivät he kerro näkemyksiään, koska kukaan ei niitä kysy. Yksilötyöhön suuntautuneiden ryhmään kuuluu vajaa neljännes vastaajista. Yksilötyöhön suuntautuneet ovat muita vähemmän kiinnostuneita vaikuttamisesta, kokevat sen useammin liikaa vaadituksi ja pitävät yksilökohtaista asiakastyötä mielekkäämpänä.

Yleisesti vastaajat kokevat mahdollisuutensa vaikuttamistyön toteuttamiseen huonoiksi. Vastaajista ainakin joka toisella tai jopa kolmella neljästä mahdollisuudet yhteiskunnallisen vaikuttamistyön toteuttamiseen ovat kokonaisuudessaan huonot¹⁸. Hyvinä mahdollisuuksiaan pitää korkeintaan noin neljännes, mutta tämäkään ei koske kaikkia vaikuttamistyön osa-alueita¹⁹. Erityisesti mahdollisuudet sosiaaliseen raportointiin poliittisille päättöksetekijöille koetaan huonoiksi, vaikka sitä pidetään tärkeänä.

¹⁸ Neljän eri osa-alueen keskiarvon perusteella 53 %:lla on melko huonot tai erittäin huonot mahdollisuudet. Jos katsotaan yksittäisiä vaikuttamistyön osa-alueita, mahdollisuudet tiedon välittämiseen poliittisille päättöksetekijöille ovat huonot 85 %:lla. Vähintään melko hyvät mahdollisuudet edes yhteen osa-alueeseen puuttuu 73 %:lta.

¹⁹ Neljän eri osa-alueen keskiarvon perusteella 5 %:lla on melko hyvät tai erittäin hyvät mahdollisuudet. Jos katsotaan yksittäisiä vaikuttamistyön osa-alueita, mahdollisuudet sosiaaliseen raportointiin työnantajan edustajille ovat hyvät 24 %:lla. Vähintään melko hyvät mahdollisuudet edes yhteen osa-alueeseen on 27 %:lla.

Myös toimintaympäristön suhtautuminen vaikuttamistyöhön on monen vastaajan kokemuksen mukaan jokseenkin negatiivinen. Puolet vastaajista kokee, ettei vaikuttamistyötä pidetä tärkeänä heidän omassa työyhteisössään, vaikka suoranaisesti kielteiseksi työyhteisön suhtautumisen arvioi vain harva. Organisaatiotaan kannustavana pitää vain harva ja neljännes kokee organisaationsa suhtautumisen kielteiseksi. Myöskään vaientamisen kokemukset ja pelon ilmapiiri eivät ole varsinaisesti harvinaisia. Vaientamista työnantajan taholta on kokenut joka viides ja lähes kaksi viidestä uskoo, että vaikuttamisesta voisi seurata työpaikalla ikävyyksiä. Vastaajista 70 prosenttia kokee, ettei heidän yhteiskunnallista asiantuntemustaan arvosteta omassa työskentelykunnassa. He kokevat, ettei kunnassa olla kiinnostuneita heidän tiedostaan ja näkemyksistään. Myöskään sosiaalityöntekijöiden asiantuntemusta eriarvoisuuden vähentämisestä sekä sosiaalisten ongelmien lievittämisestä ja ehkäisystä ei heidän mukaansa hyödynnetä.

Sekä kokemus mahdollisuudesta toteuttaa vaikuttamistyötä että vastaajan oma suhtautuminen vaikuttamistyöhön ovat yhteydessä kokemukseen siitä, miten toimintaympäristössä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suhtaudutaan. Kokemus mahdollisuuksien puutteesta on yhteydessä organisaation kielteiseen suhtautumiseen, vaientamisen kokemuksiin ja vaientamiseen liittyvään pelon ilmapiiriin. Myös epävarmuus sallitusta vaikuttamisesta ja passiivinen suhtautuminen vaikuttamiseen ovat yhteydessä mahdollisuuksien puutteeseen. Koettuja mahdollisuuksia on harvemmin niillä vastaajilla, jotka ovat sitä mieltä, etteivät työssään ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, koska kukaan ei niitä kysy. Hyviksi koetut mahdollisuudet ovat yhteydessä kokemukseen työyhteisön vaikuttamistyötä arvostavasta ja organisaation kannustavasta suhtautumisesta.

Kiinnostuneesti ja aktiivisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön suhtautuvat sosiaalityöntekijät kokevat muita useammin työyhteisössään arvostettavan vaikuttamistyötä. Organisaationsa suhtautumista he arvioivat kielteiseksi muita harvemmin, mutta kannustavaksi eivät hekään usein. He uskovat muita harvemmin vaikuttamistyöstä seuraavan ikävyyksiä työpaikalla. Passiivisten pessimistien ryhmään luokitellut vastaajat kokevat muita harvemmin, että heidän työyhteisöissään arvostettaisiin vaikuttamistyötä. He pitävät organisaationsa suhtautumista muita harvemmin kannustavana ja useammin kielteisenä. Vaikuttamistyöstä seuraaviin ikävyyksiin työpaikalla he uskovat muita ryhmiä enemmän. Myös omakohtaiset vaientamisen kokemukset ovat passiivisilla pessimis-

teillä yleisempiä, mutta tämä yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä. Yksilötyöhön suuntautuneet ovat muita useammin valinneet toimintaympäristön suhtautumista kuvaaviin väittämiin vastausvaihtoehdon ”ei samaa eikä eri mieltä”. Vaikuttamistyön ikäviin seurauksiin he uskovat useammin kuin kiinnostuneet ja aktiiviset, mutta harvemmin kuin passiiviset pessimistit.

Myös työkokemuksella on mielenkiintoinen yhteys niin omaan suhtautumiseen, kuin siihen, millaiseksi työympäristön suhtautuminen koetaan. Korkeintaan kolme vuotta sosiaalityöntekijänä työskennelleistä vastaajista kuuluu kiinnostuneiden ja aktiivisten ryhmään selvästi suurempi osa (71 %) kuin 4–9 vuotta (45 %) tai vähintään 10 vuotta (38 %) työkokemusta omaavista. He ovat myös pidempään työskennelleitä useammin sitä mieltä, että omassa työyhteisössä yhteiskunnallista vaikuttamistyötä pidetään tärkeänä. Ne vastaajat, joilla työkokemusta on vähintään 10 vuotta, uskovat sen sijaan useammin, että vaikuttamisesta seuraisi ikävyyyksiä työpaikalla. Myös omakohtaisia vaiementamisen kokemuksia näyttää vähiten työkokemusta omaavilla olevan vähemmän kuin muilla, joskaan tämä tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä.

10 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijöiden kokemukset yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeydestä ja mahdollisuuksista sen toteuttamiseen näyttävät olevan räikeässä ristiriidassa keskenään. Merkittävä osa pääkaupunkiseudun sosiaalityöntekijöistä pitää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä ja on kiinnostunut ja halukas toteuttamaan vaikuttamistyötä²⁰. Silti enemmistö vastaajista kokee mahdollisuutensa toteuttaa vaikuttamistyötä melko huonoiksi. Tämä tulos on yhdenmukainen Kemppaisen ym. (1998, 84–92) vuonna 1994 kerättyyn aineistoon perustuvan tutkimuksen kanssa. Heidän tutkimuksessaan noin kolmannes sosiaalityöntekijöistä piti sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää tärkeänä, mutta vaikuttamistyön toteutuminen jäi sosiaalityöntekijöiden omassa työssä vaatimattomaksi. Myös yhdysvaltalais tutkimuksessa, jossa tutkittiin toivotun ja toteutuvan työn eroja, puolet sosiaalityöntekijöistä halusi toteuttaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä enemmän kuin he sitä todellisuudessa tekivät (Koeske ym. 2005).

Eniten mahdollisuuksia tämän tutkimuksen perusteella koetaan olevan sosiaaliseen raportointiin työnantajan edustajille, johon vähintään melko hyviksi mahdollisuutensa arvioi melkein joka neljäs. Mahdollisuudet sosiaaliseen raportointiin poliittisille päätöksentekijöille koetaan jo huomattavasti vähäisemmiksi. Näyttää siis siltä, että koetut mahdollisuudet heikkenevät kauemmaksi välittömästä toimintaympäristöstä siirryttäessä. Myös Synnöve Karvinen-Niikoski ym. (2005) ja Anita Sipilä (2011) ovat tutkimuksissaan todenneet sosiaalityöntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien rajoittuvan lähinnä omaan työn tekemisen tapaan ja laatuun. Mahdollisuudet oman työyhteisön ulkopuolelle suuntautuvaan vaikuttamiseen, kuten tiedon tuottamiseen ja sen välittämiseen ovat sosiaalityöntekijöillä Sipilän (mt.) mukaan heikot. Sosiaalityöntekijät ovat myös sosiaalisen raportoinnin hankkeissa epäilleet, tuleeko tuotettu tieto lopulta hyödynnetyksi kuntatasolla vai katoaako se organisaation sisälle (Lyly 2016, 44; Suhonen 2012, 63–64). Laura Tiitisen ja Marianne Silénin (2016) mukaan joskus sosiaalialan työntekijöitä jopa kielletään kertomasta toimintaan liittyvistä epäkohdista organisaation johdolle tai poliittisille päättäjille.

²⁰ Vaikka onkin syytä olettaa vaikuttamistyöstä kiinnostuneiden olevan tässä aineistossa jonkin verran yliedustettuina, voidaan todeta, että näitä sosiaalityöntekijöitä on olemassa merkittävä joukko.

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksiin heikoista mahdollisuuksista näyttävät olevan yhteydessä erityisesti vaientamiseen liittyvä pelon ilmapiiri työpaikalla sekä sosiaalityöntekijän kokema epävarmuus siitä, minkälainen vaikuttaminen omassa työssä on sallittua. Myös passiivinen ja pessimistinen suhtautuminen vaikuttamistyöhön ovat yhteydessä heikoiksi koettuihin vaikuttamistyön mahdollisuuksiin. Näiden lisäksi myös kokemus siitä, ettei omassa työyhteisössä pidetä vaikuttamistyötä tärkeänä sekä kokemus organisaation kielteisestä suhtautumisesta vaikuttamistyöhön ovat yhteydessä kokemukseen huonoista mahdollisuuksista. Kaikki nämä kokemukset liittyvät jollain tavalla toisiinsa. Passiivinen ja pessimistinen suhtautuminen vaikuttamistyöhön on yhteydessä kokemuksiin toimintaympäristön kielteisestä suhtautumisesta vaikuttamistyöhön ja erityisesti pelon ilmapiiristä. Ei ole syytä olettaa, että näillä tekijöillä olisi yksiselitteinen yhteys siten, että toiset näistä kokemuksista ja näkemyksistä olisivat syitä ja toiset seurauksia. Sosiaalityöntekijän kokemus yhteiskunnallisen vaikuttamistyön mahdollisuuksista syntyy siinä toimintaympäristössä, jossa sosiaalityöntekijä tekee työtään. Myös sosiaalityöntekijän henkilökohtainen suhtautuminen vaikuttamistyöhön luultavasti syntyy suhteessa toimintaympäristöön, mutta myös muilla tekijöillä – joita ei tämän tutkimuksen puitteissa ole selvitetty – on siihen vaikutusta.

Organisaatiokulttuuri määrittää osaltaan sitä, edistääkö organisaatio käytännössä vaikuttamistyön toteuttamista (Gal & Weiss-Gal 2015). Edgar H. Scheinin (1987) mukaan organisaatiokulttuurin syvin taso on tiedostamattomat, itsestään selviltä näyttävät perusoletukset ja uskomukset, jotka määrittelevät organisaation ymmärrystä itsestään ja ympäristöstään. Organisaatiokulttuuri ja organisaatioarvot kertovat, miten organisaatiossa tulisi käyttäytyä ja millaisin asentein toimia (Viinamäki 2008, 22; Jaskyte 2010; Gal & Weiss-Gal 2015). Organisaatiokulttuuri määrittelee siis oleellisesti myös sosiaalityöntekijän toimintaa ja ajattelua, ja sillä on siten osansa myös sosiaalityöntekijöiden suhtautumisessa yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön (Gal & Weiss-Gal 2015). Jos esimerkiksi epäkohtiin puuttumista ei organisaatiossa mielletä sosiaalityön ammatilliseen vastuuseen kuuluvaksi tehtäväksi, se tulkitaan helposti työnantajaan kohdistuvan lojaliteetin puutteeksi (Kananoja 1997, 34).

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella moni sosiaalityöntekijä kokee toimintaympäristönsä suhtautumisen vaikuttamistyöhön melko kielteiseksi. Vain joka neljäs on sitä mieltä, että yhteiskunnallista vaikuttamistyötä pidetään omassa työyhteisössä tärkeänä

osana sosiaalityöntekijän työtä. Enemmistö kokee, ettei kunnassa olla kiinnostuneita heidän tiedostaan ja näkemyksistään eikä heidän yhteiskunnallista asiantuntemustaan hyödynnetä. Myös Sipilän (2011, 144–145) tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät kokevat, ettei heidän tiedostaan olla kunnissa kiinnostuneita. Erityisen vakavia tuloksia ovat sosiaalityöntekijöiden kokemukset vaientamisesta ja pelon ilmapiiristä. Se, että useampi kuin joka kolmas (38 %) uskoo tärkeänä pitämänsä vaikuttamisen johtavan ikävyysiin työpaikalla, kertoo uhkaavasta ilmapiiristä. Lähes joka viides on kokenut vaientamista omalla kohdallaan, kun työnantajan edustaja on pyrkinyt rajoittamaan vaikuttamista. Joka toinen sosiaalityöntekijä on epävarma siitä, minkälainen vaikuttamistyö on omassa työssä sallittua.

Tiitinen & Kauppi (2014) kuvaavat tutkimuksessaan pelon ilmapiiriä, joka estää sosiaalityöntekijöitä osallistumasta julkiseen keskusteluun. Pelon ilmapiiriin kuuluu käsitys siitä, että julkinen viestintä ei ole sallittua ja siitä voidaan rangaista. Pelon ilmapiiriä ylläpidetään epämääräisillä tai olemattomilla organisaation viestintäohjeilla, mutta myös työntekijöiden toimesta. Kollegat saattavat ylläpitää sosiaalialan perinteistä hiljaisuuden kulttuuria kehottamalla hiljenemään ja varoittelemalla seurauksista. Tämän voisi olettaa heijastuvan myös yksittäisen sosiaalityöntekijän asennoitumiseen. Jos koko toimintakulttuuria leimaa hiljaisuudessa pitäytyminen, on myös johdonmukaista pitää yksilökohtaista työtä vaikuttamistyötä mielekkäämpänä.

Pelon ilmapiiri vahvistaa itseään epävarmuuden kautta. Kun ei ole tiedossa, mikä on sallittua ja mistä voi seurata rangaistus, kollegoiden kokemusten merkitys korostuu. Näin vaientaminen toteutuu koko yhteisössä, vaikka varsinaisena kohteena olisi yksittäinen toimija. (Tiitinen & Kauppi 2014.) Saman ilmiön Tiitinen ja Silén (2016) ovat kyselynä toteutetussa tutkimuksessa havainneet liittyvän myös työssä havaittuihin epäkohtiin puuttumiseen. Sosiaalialan työntekijät eivät tutkimuksen mukaan jättäneet puuttumatta epäkohtiin siksi että heitä olisi suoranaisesti kielletty, vaan siksi, että he pelkäsivät hankalan työntekijän mainetta tai esimiesten ja kollegojen negatiivista suhtautumista. Se, että tässäkin tutkimuksessa uskomus ikävistä seurauksista on yleisempi kuin omakohtaiset vaikuttamistyön rajoittamisen kokemukset, voisi siis kertoa juuri pelon ilmapiirin voimasta. Uhkaavassa ilmapiirissä epävarmuus johtaa vaikenemiseen ja ylläpitää sitä. Tieto

muiden kokemista seurauksista saa vaikenemaan jo ennalta. Tästä näkökulmasta myöskään passiivinen tai pessimistinen suhtautuminen vaikuttamiseen ei ole kovinkaan yllättävä.

Työkokemuksen yhteys sosiaalityöntekijöiden suhtautumiseen ja kokemuksiin on mielenkiintoinen. Uransa alkuvaiheessa olevat sosiaalityöntekijät vaikuttavat suhtautuvan vaikuttamistyöhön jossain määrin kiinnostuneemmin ja aktiivisemmin kuin kokeneemmat kollegansa. Myös Koesken ym. (2005) tutkimuksessa ne sosiaalityöntekijät, joilla oli vain vähän työkokemusta, halusivat toteuttaa sosiaalista asianajoa kokeneempia kollegoitaan enemmän. Tämän tutkimuksen perusteella vähemmän työkokemusta omaavat sosiaalityöntekijät kokevat myös työyhteisöjensä suhtautumisen positiivisemmaksi ja kokevat vähemmän pelon ilmapiiriä työpaikallaan. Kokeneemmille työntekijöille on ehtinyt kertyä hiukan enemmän omakohtaisia kokemuksia vaientamisesta, jonka myötä mahdollinen passiivisempi ja pessimistisempi suhtautuminen vaikuttamistyöhön on toki järkeenkäypä. Ero ei kuitenkaan ole suuri tai voi selittää suhtautumiseroja kokonaan.²¹ Työkokemukseen liittyvissä eroissa saattaa olla kyse myös uuden sosiaalityöntekijäsukupolven erilaisesta ammatti-identiteetistä.

Eri aikoina sosiaalityöntekijän tehtävissä aloittaneet ovat saaneet erilaisen koulutuksen²² ja tulleet työelämään erilaisiin toimintaympäristöihin. Sosiaalityön ammatillinen asema, tietoperusta ja itseymmärrys ovat muuttuneet lähivuosikymmeninä merkittävästi ja siten voisi ajatella, että uuden sosiaalityöntekijäsukupolven ammatti-identiteetti on oleellisel-lakin tavalla toisenlainen. Sosiaalityön koulutuksen asema on vahvistunut ja viimeisimpänä muutoksena tuore laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (2015/817) rajoittaa koulutusta vailla olevien oikeutta harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia ja korostaa ammattilaisen henkilökohtaista vastuuta toiminnastaan. Lain voi siten ajatella mahdollistavan sosiaalityölle uudenlaisen aseman. Se vahvistaa käsitystä sosiaalityöstä autonomisena ammattina, jolla on oma tietoperustansa ja ammattietiikkansa ja joka on olemassa myös ilman sosiaalihuoltojärjestelmää. Tilanne on uskoakseni toinen kuin kolmekymmentä

²¹ Pidemmän työkokemuksen yhteys pelon ilmapiiriin on tilastollisesti merkitsevä ja passiivisen ja vähäisempään kiinnostukseen ja aktiivisuuteen melkein merkitsevä. Yhteys työkokemuksen ja vaientamiskokemusten välillä sen sijaan ei ole tilastollisesti merkitsevä.

²² Tässä tutkimuksessa 43 % niistä joilla on vähintään 10 vuotta työkokemusta on valmistunut ennen vuotta 1994, jolloin sosiaalityö itsenäistyi omaksi oppiaineekseen. Korkeintaan kolme vuotta työskennelleistä suurin osa (84 %) oli vastavalmistuneita (2016–2017) tai vielä opiskelijoita. Näiden vastaajaryhmien välillä lienee siis eroa myös siinä, minkälaiseen ammatti-identiteettiin heitä on koulutuksen aikana sosiaalistettu.

vuotta sitten, jolloin Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistiossa (1985, 53) todettiin, etteivät sosiaalityöntekijät aina itsekään näe omaa asiantuntemustaan ja erityistä tietoaan. Tämä tuskin on tilanne enää uuden sosiaalityöntekijäsukupolven kohdalla, joille esimerkiksi maisterintutkinto ja sen myötä oman asiantuntijuuden arvostaminen ovat jo itsestään selviä asioita.

Sosiaalityöntekijöiden ammatillisen aseman koheneminen voisi vaikuttaa siten, että nuoremman sosiaalityöntekijäsukupolven ammatti-identiteettiä eivät enää määritä virkamiesasema ja järjestelmäkeskeisyys yhtä paljon kuin ennen. Juuri suomalaisen sosiaalityön järjestelmäkeskeisen perinteen on aiemmin ajateltu heikentävän sosiaalityöntekijöiden kriittistä orientaatiota (esim. Kivipelto 2004). Järjestelmäkeskeisyys konkretisoi viranomaisroolina, joka usein haittaa asiakkaiden osallisuutta ja johtaa pahimmillaan asiakkaiden kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin (Närhi, Kokkonen & Matthies 2014; Metteri 2012).

Sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamistehtävän yhteydessä tuleekin pohdittavaksi myös sosiaalityön lojaalisuus suhteessa hallintoon (Jokiranta 1988). Sosiaalityöntekijä näkee työssään usein juuri palvelujärjestelmään ja sosiaalityöhön itseensä liittyviä ongelmia. Pyrkiessään vaikuttamaan kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan ja palveluihin, tulee kunnan palveluissa työskentelevä sosiaalityöntekijä usein kohdistaneeksi kritiikin omaan työnantajansa. Sosiaalityön ammattieettisiin periaatteisiin sisältyy vaatimus tuoda esille suunnitellun ja toteutetun politiikan vaikutuksia erityisesti heikoimmassa asemassa olevien elämäntilanteisiin. Periaatteen toteuttaminen saattaa olla ristiriidassa työnantajaan kohdistuvan lojaliteetin kanssa erityisesti silloin, jos sitä ei mielletä sosiaalityön ammatilliseen vastuuseen kuuluvaksi tehtäväksi. (Ks. Kananoja 1997, 33–34.) Jos lojaliteettiritiriita ei tunnu vahvemman ammatti-identiteetin myötä enää yhtä voimakkaalta, voi myös pelon ilmapiiriä olla helpompi vastustaa.

11 Tutkimuksen arviointi

Kyselytutkimuksen tulosten luotettavuus rakentuu tutkimuksen eri vaiheissa, aina lomakkeen rakentamisesta, aineiston keräämisen, katoanalyysin ja mittarien rakentamisen kautta analyysiin. Kaikki nämä vaiheet määrittävät osaltaan sitä, miten saatuja tuloksia voidaan tulkita ja minkälaisia johtopäätöksiä niistä voidaan tehdä. Keskeinen virhelähde kyselytutkimuksessa on tietysti itse kyselylomake. Ongelmia kyselylomakkeen kysymyksissä ovat esimerkiksi epämääräisyys tai monitulkintaisuus sekä johdattelevuus. (Valli 2010, 103–104). Voisi sanoa, että yhteiskunnallinen vaikuttamistyö on aiheena epämääräinen ja monitulkintainen ja siksi myös erittäin vaikeasti mitattava. Juuri kysymysten muodostaminen lomakkeelle olikin mielestäni yksi vaikeimmista – ja opettavaisimmista – vaiheista tässä tutkimuksessa.

Lopulta voikin pohtia, oliko kyselytutkimus paras tapa lähestyä niin vaikeasti määriteltävää aihetta. Voi kysyä, onko aiheesta mahdollista saada mitattavaa tietoa vasta, kun ymmärrys vaikuttamistyöstä on laajemmin jaettua ja aiheesta voidaan puhua vielä konkreettisemmalla tasolla. Syynä menetelmävalintaan olivat alun perin erityisesti suuremman vastaajajoukon sekä vahvemman anonymiteetin mahdollistaminen haastattelututkimukseen verrattuna. Kun on kyse omaan työhön liittyvistä asenteista, rehellisyys kyselylomakkeella voi olla helpompaa kuin kollegojen kanssa keskustellessa. Kvantitatiivinen tutkimus myös mahdollistaa sellaistenkin yhteyksien havaitsemisen, joita vastaaja itse ei omassa ajattelussaan tunnista. Mielestäni myös onnistuin yhteiskunnallisen vaikuttamistyön operationalisoinnissa lopulta kohtuullisesti. Siksi kvantitatiivinen kyselytutkimus oli jälkikäteen arvioituna mielestäni melko onnistunut ratkaisu. Ainakin oman oppimisprosessini kannalta menetelmävalinta oli oikea, sillä se on vienyt myös mielenkiintoisiin tieteenfilosofisiin pohdintoihin mittaamisen ja tietämisen vaikeudesta.

Muun muassa aiheen käsitteellisen hankaluuden vuoksi pilottikyselyn tekeminen ennen varsinaista aineistonkeruuta olikin erityisen tärkeää ja auttoi kehittämään kysymyksiä ymmärrettävämmiksi. Myös lomakkeen avokysymykset toimivat apuna luotettavuuden arvioinnissa. Avovastauksia ei tässä tutkimuksessa analysoitu, mutta olen tarkastellut niitä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin näkökulmasta. Avovastauksissa ei tullut esille sellaisia tekijöitä, jotka olisivat antaneet aihetta epäillä mittarien luotettavuutta. Jälkikäteen arvioiden kyselylomake oli kuitenkin omasta mielestäni turhan pitkä ja paremmalla suunnittelulla olisi voinut jättää monta ylimääräistä kysymystä kysymättä.

Osa kysymyksistä oli myös hiukan vaikeaselkoisia tai monitulkintaisia. Aineistoon tutustumisen ja mittarien rakentamisen aikana iso osa muuttujista jäikin pois. Luotettavuutta lisää se, että samaa asiaa mitataan useammalla eri kysymyksellä (Vastamäki 2010, 138). Tässä tutkimuksessa esimerkiksi organisaation suhtautumista arvioivia kysymyksiä oli useita, mutta suoraan lähiesimieheen liittyviä ainoastaan yksi. Lähiesimiehen suhtautumista mittaavaan kysymykseen oli merkittävä osa vastannut ”ei samaa eikä eri mieltä” jolloin päätelmien tekeminen tästä on käytännössä mahdotonta. Sen sijaan organisaatiota koskevista useista väittämistä saadaan yhdessä muodostettua kuva, joka mahdollistaa myös johtopäätösten tekemisen.

Kyselylomakkeen tekemisen jälkeen seuraava luotettavuutta määrittävä vaihe on aineiston keräämisen onnistuminen. Tämän tutkimusaineiston suurin puute on merkittävä vastauskato, joka heikentää tulosten yleistettävyyttä perusjoukkoon. Katoanalyysin perusteella aineisto on kuitenkin kohtuullisen edustava eli kato näyttää monelta osin satunnaiselta. Analyysissä käytetyistä taustamuuttujista ainoastaan se, millä sosiaalityön alalla vastaaja työskentelee, on katoanalyysin perusteella epäedustava muuttuja. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ollessa aineistossa aliedustettuina on sosiaalityön alan ja muiden muuttujien välisiä yhteyksiä tulkittava erityisen varoen. Myös työkokemuksen merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon, että se on yhteydessä työskentelyalaan. Tässä aineistossa aikuissosiaalityössä on enemmän nuoria, opiskelijoita, epäpäteviä, kokemattomia ja määräaikaissä työsuhteissa työskenteleviä. Muualla kuin lastensuojelussa tai aikuisosiaalityössä taas on enemmän iäkkäämpiä ja vakituisissa työsuhteissa työskenteleviä. Tietoa siitä, koskeeko tämä ero myös perusjoukkoa, ei ole. Työskentelyalan merkitys jää siis tässä tutkimuksessa epäselväksi, sillä luotettavia johtopäätöksiä siitä ei voida tehdä.

Syytä vastauskatoon voi vain arvailla, sillä katoanalyysiä heikentää se, ettei ole varmuutta siitä, onko kysely tavoittanut koko perusjoukon. Aineiston keruuta olisi ehkä voinut tehostaa henkilökohtaisemmalla kontaktilla vastaajiin, esimerkiksi siten että pyyntö kyselyyn vastaamisesta olisi tullut suoraan tutkijalta vastaajalle. Se olisi kuitenkin tarkoittanut myös toisenlaista aineistonkeruun reittiä ja siten myös perusjoukkoa. Halusin perusjoukkoon nimenomaisesti kaikki sosiaalityöntekijät, enkä vain vaikkapa ammattiliiton jäseniä²³ tai sosiaalisessa mediassa aktiivisia sosiaalityöntekijöitä, kuten pilottikyselyssä.

²³ Esimerkiksi Jessica A. Ritterin (2008) tutkimuksen mukaan yhdysvaltalaiset sosiaalityöntekijät, jotka kuuluvat ammattiliittoon (NASW) ovat poliittisesti aktiivisempi kuin he, jotka eivät kuulu.

Jälkikäteen arvioituna lyhempi kyselylomake olisi saattanut parantaa vastausprosenttia, joskaan avovastauksiin ei sisältynyt lainkaan kyselylomaketta koskevia kriittisiä kommentteja. Myös kunnissa olevien yhteyshenkilöideni kiinnostus tutkimusta kohtaan vaihteli ja se luultavasti vaikutti myös siihen, kuinka aktiivisesti vastauspyyntöä välitettiin eteenpäin. Tämän tutkielman tekemisen myötä olenkin oppinut erityisesti aineiston keräämisen vaikeuksista ja siitä, kuinka monta vaihetta ja huomioitavaa asiaa on näennäisesti yksinkertaisessakin aineistonkeruussa.

Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on selvittää, ovatko sosiaalityöntekijät kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä ja pitävätkö he sitä tärkeänä. Johtopäätöksiä tehdessä on erityisen tärkeää muistaa, että yksi eniten vastaukseen vaikuttavista tekijöistä on tutkimuksen aihe ja sen kiinnostavuus (Alkula ym. 1994, 139). Innokkaammin vastaavat ne, joille aihe on tärkeä ja mielekäs (Valli 2010, 105–106). Kyselyn tärkeys ja mielekkyys pitää osoittaa vastaajalle jo ennen kysymyksiä (emt.) ja tähän olen pyrkinyt saatekirjeen muotoilussa (Liite 1). Saatekirjeen muotoilussa kiinnitin erityistä huomiota juuri tähän tyypilliseen vinoumaan ja pyrin tekemään kyselyn kiinnostavaksi erityisesti niille, jotka eivät suhtaudu yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön innokkaasti. Siltikin on syytä olettaa, että tähän kyselyyn ovat vastanneet todennäköisemmin ne, jotka ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstä ja aineisto on jossain määrin vinoutunut siten, että yliedustettuina ovat aiheesta kiinnostuneet. Tämä tulee ottaa huomioon tuloksia tulkitessa. Tulosta siitä, kuinka suuri osuus vastaajista pitää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä kiinnostavana ja tärkeänä, ei voi suoraan yleistää perusjoukkoon. Tulosta voi kuitenkin tulkita jonkinlaisena karkeampana viitteenä siitä, mitä pääkaupunkiseudun sosiaalityöntekijöiden keskuudessa ajatellaan. Sen sijaan ne tulokset, jotka kertovat vaikuttamistyöstä kiinnostuneiden ajatuksista ja kokemuksista ovat ehkä paremmin yleistettävissä.

Havaintojen vähäisen määrän lisäksi monissa muuttujissa myös hajonta on pientä. Esimerkiksi luotettavien kuntakohtaisten vertailujen tekeminen sekä sukupuolen vaikutuksen arviointi on tämän aineiston perusteella mahdotonta, vaikka vino jakauma näiden muuttujien kohdalla vastaakin perusjoukkoa. Tämän vuoksi kuntaorganisaatioiden mahdollisesta erilaisuudesta ei tämän tutkimuksen puitteissa valitettavasti saada tietoa. Pieni hajonta pakottaa myös tekemään joistain mittareista hyvin karkeita. Esimerkiksi koettuja mahdollisuuksia mittaavan dikotomisen muuttujan luokka ”kyllä” sisältää varmasti hyvin

erilaisia kokemuksia mahdollisuuksista. Pieni aineisto ja vähäinen hajonta tarkoittavat myös sitä, että kolmansien tekijöiden elaborointi ei ole tässä tutkimuksessa ollut mahdollista. Tämän vuoksi eri muuttujien välisiä yhteyksiä on tulkittava varoen. On selvää, että kokemukset mahdollisuuksista ja toimintaympäristön suhtautumisesta ovat monimutkaisessa yhteydessä toisiinsa ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumiseen. Kaikkiin näihin vaikuttavat varmasti myös monet sellaiset tekijät, joita ei tässä ole lainkaan tutkittu. Johtopäätöksiä tehdessäni olen erityisesti pyrkinyt huomioimaan useat eri yhteydet samanaikaisesti. Samalla, kun tarkastelen yhtä ristiintaulukointia, kiinnitän huomiota myös siihen, etteivät muut tulokset ole ristiriidassa sen kanssa. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että työkokemuksen merkitystä arvioidessa otetaan huomioon myös vastaajan iän ja sosiaalityöntekijän pätevyyden yhteydet tarkasteltavaan muuttujaan.

Koska tässä tutkimuksessa tulkitaan muuttujien yhteisvaihtelua, on tärkeää erottaa toisistaan korrelaatio ja kausaliteetti. Tulokset osoittavat yhteyksiä eli kahden muuttujan välistä korrelaatiota. Ne eivät kuitenkaan pääosin kerro mitään syy-seuraussuhteista eli kausaliteetista. Empiirisesti uskottava kausaaliselitys vaatii joko sen mekanismin osoittamista, jonka välityksellä vaikutus tapahtuu tai ajallisen yhteyden osoittamista esimerkiksi pitkätaikutkimuksella. (Alkula ym. 1994, 167; Vastamäki 2010, 128–129.) Toinen keskeinen tekijä tulosten tulkinnan kannalta on se, että tässä tutkimuksessa tutkitaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia. Tulokset eivät siis kerro absoluuttisista mahdollisuuksista tai toimintaympäristöjen suhtautumisesta vaikuttamistyöhön, vaan siitä, miten sosiaalityöntekijät nämä kokevat.

Oppimisprosessina tämän tutkielman tekeminen on ollut antoisa. Alun perin koko menetelmävalinta perustui haluuni oppia kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien käyttöä, sillä opintojen aikana ne tuntuivat vaikeilta, mutta herättivät uteliaisuuteni. Tämän tutkielman myötä kvantitatiivinen tutkimus ei tunnu enää liian vaikealta, mutta ehkä entistäkin mielenkiintoisemmalta. Se, että samaan aikaan tutkielman teon kanssa olen rakentanut myös omaa ammatti-identiteettiäni sosiaalityöntekijänä, on ollut tutkielman aiheen kannalta sekä vaikeus että vahvuus. Tutkielman tekeminen on antanut välineitä ammatilliseen kasvuun, mutta ammatti-identiteettiin liittyvien pohdintojen läpi käyminen samanaikaisesti tutkielman tekemisen kanssa on tehnyt tutkimuskohteesta etäälle asettumisen ja objektiivisuuden haastavammaksi.

12 Pohdinta

Suomalaisen sosiaalityön toimintaympäristö on muutoksessa ja se haastaa sosiaalityöntekijöitä. Monet suuret muutokset, kuten sote-uudistus ja työttömyysturvan aktiivimalli, vaikuttavat sosiaalityön ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ydinalueisiin. Myös esimerkiksi perustuloon ja sosiaaliturvan vastikkeellisuuteen liittyvät yhteiskunnalliset keskustelut ovat tämän ajan suuria sosiaalipoliittisia kysymyksiä. Näidenkin taustalla näkyvä eriarvoisuuden kasvu ja polarisaatiokehitys ovat ajankohtaisia yhteiskunnallisia ongelmia, jotka koskettavat erityisesti sosiaalityötä. Sosiaalityöntekijät ovat arjen työssään näköalapaikalla moniin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja niiden inhimillisiin seurauksiin. Se sekä velvoittaa sosiaalityöntekijät puuttumaan näkemäänsä että antaa hyvän pohjan ratkaisujen etsimiselle. Sosiaalityöntekijöillä on sekä kokemusta, näkemystä että asiantuntemusta, joita tarvitaan inhimillisten hyvinvointipoliittisten ratkaisujen ja sosiaalisen kestävyuden luomiseen. Sosiaalityöntekijöiden osaamista ja asiantuntemusta ei ole varaa heittää hukkaan. Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijät kuitenkin kokevat mahdollisuutensa yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön edelleen huonoiksi, vaikka pitävät vaikuttamistyötä tärkeänä.

1990-luvun lamasta lähtien hyvinvointipalveluiden ja etuuksien leikkaukset ovat vakiintuneet suomalaiseen politiikkaan, kun valtiontalouden menokurista on tullut politiikan keskeinen tavoite. Sosiaalipolitiikkaa ohjaavat ensisijaisesti taloudelliset arvot, joille sosiaaliset oikeudet on alistettu. (Kantola & Kananen 2017.) Myös kunnissa sosiaalipoliittinen huomio kiinnitetään ensisijaisesti taloudesta selviämiseen, kun tulopohja pienee ja palvelumenot kasvavat (Palola & Parpo 2011). Sosiaalinen kestävyys edellyttää kuitenkin ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa investoimista (Pohjola 2011, 220). Samalla myös hyvinvointipalvelujen markkinoistuminen heikentää ehkäisevän työn asemaa, kun puhunta keskittyy palvelutuotantoon ja standardituotteisiin (Kananoja 2011, 198–199). Pahimmillaan sosiaalityöntekijän työpanos kuluu loppuun ylikuormitetussa asiakastyössä ja akuutteihin kriisitilanteisiin vastaamisessa, eikä rakenteisiin vaikuttavalle sosiaalityölle löydy tilaa (Pohjola 2011). Rakenteellisen sosiaalityön kirjaaminen sosiaalihuoltolakiin on herättänyt innostusta ja suuria odotuksia, mutta vasta aika näyttää, tuleeko se todella muuttamaan sosiaalityön käytäntöjä.

Uskon, että sosiaalityöntekijöiden kokemassa toimintaympäristöjensä kielteisessä suhtautumisessa on pitkälti kyse toimintakulttuurista, jossa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä ei mielletä sosiaalityön ammatilliseen vastuuseen kuuluvaksi tehtäväksi. Tästä ajattelutavasta seuraa, että vaikuttamispyrkimykset tulkitaan helposti työnantajaan kohdistuvan lojaliteetin puutteeksi (Kananoja 1997, 34). Pyrkiessään vaikuttamaan kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan ja palveluihin, tulee sosiaalityöntekijä usein kohdistaneeksi kritiikin hyvinvointipalvelujärjestelmään ja erityisesti kuntaan. Usein kunnan palvelut ovat se kohta, joissa myös syvemmät yhteiskunnalliset epäkohdat tulevat konkreettisesti näkyväksi sosiaalityöntekijälle. Kun sosiaalityöntekijät ovat viime vuosina nostaneet erityisesti lastensuojelun eettisiä ongelmia julkiseen keskusteluun, kunnat ovat osallistuneet siihen lähinnä vastapuolena, lojaliteettia peräänkuuluttavina työnantajina (vrt. Kananoja 1988) tai epäkohtien vähättelijöinä.

Vaihtoehtoinen tulkinta olisi nähdä sosiaalityöntekijät työhönsä sitoutuneina ammattilaisina, jotka haluavat hoitaa asioita paremmin. Kunnan tehtävät ja sosiaalityön missio ovat kuitenkin perustaltaan hyvin yhteensopivia. Kunnan tehtävä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä (Kuntalaki 2015/410) ja siten kunta on luonteeltaan yhteisvastuun organisaatio (Kananoja 2011, 189). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 § 7) antaa legitimitetin yhteiskunnalliselle vaikuttamistyölle eikä rajaa sosiaalityötä ainoastaan yksilötyöksi (Tiitinen & Kauppi 2014, 139). Myös hyvinvointivaltion pyrkimys tasarvoon hierarkkisen yhteiskuntarakenteen sijaan edellyttää, että hyvinvointivaltion toimijat itse ottavat kantaa järjestelmän tuottamiin epäkohtiin, joita väistämättä kohdataan (Luhmann 1995 ref. Metteri 2012, 188). Katutason byrokraatteina sosiaalityöntekijät ovat kunnallisen sosiaalipolitiikan keskeisiä toteuttajia ja toimeenpanijoita (ks. Lipsky 2010), mutta vielä puuttuu se, että sosiaalityöntekijät hyväksytään kuntaorganisaatioiden käytännöissä kumppaneiksi myös politiikan suunnitteluun ja arviointiin. (vrt. Kananoja 1988). Vähintään tämä tarkoittaisi sosiaalityöntekijöiden näkökulman kysymistä ja huomioon ottamista silloin, kun puhutaan sosiaalityön tekemiselle ja sosiaalityön asiakkaille keskeisistä ratkaisuista.

Näyttää siltä, ettei yhteiskunnallista vaikuttamistyötä nähdä kunnallisissa sosiaalihuollon organisaatioissa vielä kovin selvästi sosiaalityöntekijän tehtävänä. Kyse lienee myös suomalaisen sosiaalityön vahvasta järjestelmäkeskeisestä perinteestä, jossa sosiaalityöntekijä on ensisijaisesti kontrollia käyttävä viranomainen. Vaikka puheiden tasolla juuri kukaan

tuskin näkee asiaa aivan näin, järjestelmäkeskeisyys on luultavasti niin voimakkaasti sisäänrakennettu kaikkiin sosiaalihuollon perinteisiin käytäntöihin ja järjestämistapoihin, ettei se muutu helposti. Vaikuttamistyön mahdollisuuksia olisikin syytä tutkia ainakin organisaatorakenteiden, organisaatiokulttuurin ja johtamisen kysymyksenä. Yksi tämän tutkimuskyselyn vastaaja esittikin avovastauksessaan, että olisi mielenkiintoista kuulla, miten johtajat vastaisivat samoihin kysymyksiin. Myös vertaileva tutkimus eri organisaatioissa ja sosiaalityön eri sektoreilla voisi tuoda mielenkiintoista lisätietoa organisaatiokulttuurin ja alan toimintakulttuurin merkityksestä. Tämä tutkimus antaa viitteitä siitä, että yhteiskunnallisen vaikuttamistyön asema olisi erilainen eri sosiaalityön sektoreilla, mutta johtopäätösten tekeminen edellyttäisi lisätutkimusta tästä näkökulmasta.

Suomalaisessa sosiaalipoliittisessa ympäristössä lähes kaikille lienee selvää, että sosiaalisia ongelmia kannattaa syihin puuttumalla ehkäistä ennalta, sillä erityisesti pitkittyessään monet ongelmat tulevat erittäin kalliiksi ja vaikeasti ratkaistaviksi. Ongelmien ennalta ehkäisylle on siis selvä taloudellinen peruste. Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät periaatteet ovat kuitenkin ennen kaikkea moraaliperiaatteita. Hyvinvointivaltiossa oikeudenmukaisuus on sekä sosiaalipolitiikan oikeutus, sen toimeenpanon kriteeri että kehityksen selittäjä. Vaikka samoihin rooleihin kelpaavat myös taloudellisuusargumentit, ei sosiaalipolitiikkaa voida selittää pelkästään niillä eikä oikeudenmukaisuutta palauttaa taloustieteen kollektiiviseen rationaalisuuteen. (Yeung, Saari & Lagerspetz 2007.) Sosiaalityön eettisenä tehtävänä on toimia vastavoimana ekonomistiselle puheelle pitämällä esillä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon näkökulmaa (Jokinen, Juhila & Raitakari 2003; Pohjola 2011). Huolenpitoa ei voida perustella vain taloudellisin syin vaan kyseessä on aina myös ihmisen oikeus arvokkaaseen ja mielekkääseen elämään. Tämän oikeuden toteutumisen varmistamisessa sosiaalityöllä on tärkeä tehtävä. (Metteri 2012, 202.)

Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen perustuvaa yhteiskunnallista vaikuttamistehtävää yritetään kuitenkin toteuttaa yhteiskunnassa, joka korostaa taloudellista tehokkuutta ja yksilön vastuuta omista ongelmistaan. Ekonomisoitumisen myötä taloudenhoito ja tehokkuus ovat keskeinen osa poliittista hallintaa ja todellisuus määrittyy taloudellisin käsittein. Talouden monitulkintaisuus ja sen ennustamisen ongelmallisuus ja epävarmuus unohtuvat ja talous alkaa tuottaa tosiasioiden. Yhteiskunnalliset kysymykset ymmärretään poliittisen sijaan käytännöllisinä taloudellisuuden ja tehokkuuden ongelmina, joihin on

löydettävä käytännöllisiä ja tehokkaita ratkaisuja. Poliitiikka ei ole arvovalintoja, vaan taloudellisten tosiasioiden tunnustamiseen perustuvia järkiratkaisuja, jotka toimivat talouspoliittiseen puhetapaan vihkiytyneiden ehdoilla. (Kantola 2002, 280–295.) Tehtävä on siis vähintäänkin haastava.

Sosiaalityöntekijän mahdollisuutta toteuttaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tulee mielestäni tarkastella erityisesti eettisenä kysymyksenä. Jokaisen sosiaalityöntekijän ammattieettinen velvollisuus on puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin, vastustaa epäoikeudenmukaista politiikkaa, puolustaa ihmisoikeuksia ja edistää yhteisvastuuta (Talentia 2017). Sosiaalityöntekijän tulee puolustaa näitä eettisiä periaatteita myös silloin, kun organisaation toiminta on niiden kanssa ristiriidassa. Julkiseen vaikuttamiseen ja epäkohtiin puuttumiseen liittyvä kohtuuton henkilökohtainen riski voi kuitenkin tehdä tehtävästä erittäin epäkiitollisen (Tiitinen & Kauppi 2014; Tiitinen & Silén 2016). Siksi esitän, että vaikuttamistyö on otettava yhteisölliseksi tehtäväksi kaikkien sosiaalityöntekijöiden kesken. Sen lisäksi on luotava yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen pyrkivä yhteys myös sosiaalityön asiakkaisiin ja niihin vaikeissa tilanteissa eläviin ihmisiin, joita nykyinen tilanne sortaa. Tämän tutkimuksen keskeinen sanoma on, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sosiaalityössä erittäin vaikea, mutta yhteiskunnallisesti tärkeä ja moraalisesti välttämätön tehtävä. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat tämän tehtävän toteuttamiseksi rohkeutta ja vahvaa sitoutumista sekä tukea toisiltaan ja toimintaympäristöiltään.

Lähteet

- Aalto, Maija (2016) ”Parisataa lasta ei ole kenenkään vastuulla” – lastensuojelun työntekijät tekivät kantelun omasta työpaikastaan Vantaalla. Helsingin Sanomat verkkojulkaisu 11.4.2016. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002895584.html> Viitattu 15.12.2017.
- Aalto, Maija (2017) ”Omiin muihin pissijöitä” – lastensuojelusta vastaava johtaja soimaa alaisiaan, mutta Vantaa lupaa silti muutoksia kaupungin toimintaan. Helsingin Sanomat verkkojulkaisu 2.1.2017. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005029793.html> Viitattu 15.12.2017.
- Abramovitz, Mimi (1998) Social Work and Social Reform: An Arena of Struggle. *Social Work* 43 (6), 512–526.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Anis, Merja (2012) Poimintoja sosiaalihuoltolain uudistuksesta. *Janus* 20 (3), 213–215.
- Archer, Margaret (1995) *Realist social theory: The morphogenetic approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baltzar, Susanna (2013) Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityössä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201312302870>
- Bhaskar, Roy (1986) *Scientific Realism and Human Emancipation*. Lontoo: Verso.
- Carniol, Ben (1992) Structural social work: Maurice Moreau's challenge to social work practice. *Journal of Progressive Human Services* 3 (1), 1–20.
- Eskola, Marjatta (1981) Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalityön kuva. Teoksessa Urpo Kuotola, Marjatta Eskola, Armas Nieminen, Briitta Koskiahho, Georg Walls, Hanne Laitinen & Pentti Kolari (toim.) *Sosiaalihuollon näköaloja*. Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A Vol. 127. Tampere: Tampereen yliopisto, 23–52.
- Figueira-McDonough, Josefina (1993) Policy practice: The neglected side of social work intervention. *Social Work* 38 (2), 179–188.
- Fook, Jan (2016) *Social Work. A Critical Approach to Practice*. 3. painos. Los Angeles: Sage.
- Gal, John & Weiss-Gal, Idit (2014) Policy practice in social work: an introduction. Teoksessa John Gal & Idit Weiss-Gal (toim.) *Social workers affecting social policy: An international perspective on policy practice*. Policy Press, 1–16.
- Gal, John & Weiss-Gal, Idit (2015) The ‘why’ and the ‘how’ of policy practice: An eight-country comparison. *British Journal of Social Work* 45 (4), 1083–1101.
- Giddens, Anthony (1984) *The constitution of society: outline of the theory of structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Hamilton, David & Fauri, David (2001) Social Workers’ Political Participation: Strengthening the Political Confidence of Social Work Students. *Journal of Social Work Education* 37 (2), 321–332.
- Hawkins, Linette & Fook, Jan & Ryan, Martin (2001) Social workers' use of the language of social justice. *British Journal of Social Work* 31 (1), 1–13.
- HE 164/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164.pdf>

- Heikkilä, Matti (1983) Rakenteellinen ja yhteisökohtainen sosiaalityö. Sosiaalinen Aikakauskirja 77 (1), 20–23.
- Heikkilä, Matti (1988) Rakenteellinen sosiaalityö. Teoksessa Aulikki Kananoja (toim.) Sosiaalityön vuosikirja 87–88. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto, 63–70.
- Heikkilä, Matti (1993) Köyhän vai koko kansan asialla? Teoksessa Pertti Haapala (toim.) Hyvinvointivaltio ja historian oikut. Tampere: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 111–127.
- Heikkilä, Tarja (2008) Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Heinonen, Jari (2015) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 37–63.
- Heiskala, Risto (2000) Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Helsingin kaupunki (2017) Sosiaalinen raportointi.
<https://www.hel.fi/sote/fi/palaute/sosiaalinen-raportointi/> Viitattu 9.12.2017.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hussi, Taina (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana: Menetelmäkuvaus ja käytännönkokemukset. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 4/2005. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca/Heikki Waris – instituutti.
- IASSW & IFSW, International Association of Schools of Social Work & International Federation of Social Workers (2012) Statement of ethical principles.
<http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principles/> Päivitetty 3.3.2012.
- Jansson, Bruce S. (1984) Theory and practice of social welfare policy: Analysis, processes, and current issues. Belmont: Wadsworth.
- Jaskyte, Kristina (2010) An Exploratory Examination of Correlates of Organizational Culture. Administration in Social Work 34 (5), 423–441.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2003) Sosiaalityötä ”menestystarinoiden” tuolla puolen? Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: SoPhi, 149–169.
- Jokiranta Harri (1988) Rakenteellinen sosiaalityö ja sosiaalityön ammattikäytäntö. Teoksessa Kananoja, Aulikki (toim.) Sosiaalityön vuosikirja 87–88. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto, 71–78.
- Jousimaa, Kaarina (1987) Näkökulma suomalaiseen yhteiskuntaan: Köyhäinhoitolehti–Huoltaja–Sosiaaliturva 1912–1987. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Kairala, Maarit & Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa Noora Tuohino, Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim.) Sosiaalityön käytäntöopetus liikkeessä. SOSNET Julkaisuja 5. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, 36–55.

- Kaleva verkkolehti (2017) Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun tilanne on kestämaton: "Olemme seuranneet rakenteellista lasten ja nuorten heitteillejättöä". Julkaistu 20.11.2017. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/sosiaalityontekijoiden-mukaan-lastensuojelun-tilanne-on-kestamaton-olemme-seuranneet-rakenteellista-lasten-ja-nuorten-heitteillejattoa/776766/> Viitattu 15.12.2017.
- Kananoja, Aulikki (1987) Metodistin näkökulma rakenteellisen sosiaalityön tietopohjaan ja prosesseihin. Teoksessa Sosiaalialan asiantuntijatyöryhmä: Seitsemän esseetä sosiaalityöstä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 16/1987. Helsinki: Sosiaalihallitus, 12–35.
- Kananoja, Aulikki (1988) Subjects of discussion in Finnish social work. Teoksessa Aulikki Kananoja (toim.) Sosiaalityön vuosikirja 87–88. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto, 7–9.
- Kananoja, Aulikki (1997) Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti. Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Raportteja 211. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997:8. Helsinki: Stakes.
- Kananoja, Aulikki (2010) Sosiaalinen raportointi. Esitys Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen seminaarissa ”Tarve- ja kansalaislähtöinen johtaminen” 9.9.2010. <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/lappi/sosiaalityo/johtamisen-kehittamisrakenne/kananoja2-johtaminen092010.pdf>
- Kananoja, Aulikki (2011) Sosiaalisesti kestävä kehitys kunnallisessa sosiaalipolitiikassa. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 187–206.
- Kananoja, Aulikki (2017) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma, 173–198.
- Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri (2008) Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (2011) Sosiaalityön käsikirja. 3. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma.
- Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka (2017) Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisötyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma, 156–169.
- Kantola, Anu (2002) Markkinakuri ja managerivalta: poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä. Helsinki: Loki-kirjat.
- Kantola, Anu & Kananen, Johannes (2017) Johdanto: Suomen malli. Teoksessa Johannes Kananen (toim.) Kilpailuvaltion kyädissä. Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus. Helsinki: Gaudeamus, 7–29.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Salonen, Jari & Meltti, Tero & Yliruka, Laura & Tapola-Haapala, Maria & Björkenheim, Johanna (2005) Konstikas sosiaalityö 2003: Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuudennäkymät. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:28. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kempainen, Tarja & Koskinen, Simo & Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti (1998) Sosiaalityö epävarmuuden oloissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 28. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

- Kivipelto, Minna (2004) Sosiaalityön ammattilaisten yhteiskunnalliset orientaatiot ja työn kehittämisen haasteet. *Janus* 12 (4), 342–358.
- Kivistö, Mari & Päykkönen Kirsi (2017) eSosiaalityön maisterikoulutus – sosiaalityön osaamista digitalisoituvassa maailmassa. Teoksessa Petra Malin, Kirsi Nousiainen & Maria Tapola-Haapala (toim.) *Sosiaalityö digitalisoituvassa maailmassa. Tutkiva sosiaalityö -julkaisusarja*. Helsinki: Talentia-lehti ja Sosiaalityön tutkimuksen seura, 89–104.
- Koeske, Gary F. & Lichtenwalter, Sara & Koeske, Randi D. (2005) Social Workers' Current and Desired Involvement in Various Practice Activities. *Administration in Social Work* 29 (2), 63–84.
- Koskensalo-Kleemola, Heini (2016) Päätösten vaikutusten ennakoarviointi. Esitys Pääkaupunkiseudun Praksiksen oppimisverkostossa 13.5.2016.
http://www.socca.fi/files/5452/Paatosten_vaikutusten_ennakoarviointi_Vantaalla_Heini_Koskensalo-Kleemola_13.5.2016.pdf
- Koskinen, Simo (2003) Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-kustannus, 206–236.
- Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10 päivänä huhtikuuta 2015.
- Kuusela, Pekka (2006) Rakenne, toimijuus ja realistinen yhteiskuntateoria. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalityöissä*. Kuopio: Unipress, 77–108.
- KvantiMOTV (2004) Faktorianalyysi. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto: Kvantitatiivisten menetelmien tietovarasto KvantiMOTV.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/faktori/faktori.html> Päivitetty 2.7.2004.
- Laakso, Simo (2016) "Tuoda esiin niit asiat täält kentält ja koittaa muuttaa jotain" – Teemahaastattelu sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön käsityksistä ja käytännön sovelluksista. *Sosiaalityön käytäntötutkimus*, Helsingin yliopisto.
http://www.socca.fi/files/5385/Laakso_kaytantotutkimus2016_Teemahaastattelu_stt_rakenteellisen_sostyon_kasityksista_ja_kaytannon_sovelluksista.pdf
- Laitinen, Arto (2013) Mihin kysymyksiin oikeudenmukaisuusteoriat vastaavat? Teoksessa Johanna Hurtig, Anna Nikupeteri & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Oikeudenmukaisuus sosiaalityössä. Tutkiva sosiaalityö -julkaisusarja*. Helsinki: Talentia-lehti ja Sosiaalityön tutkimuksen seura, 5–10.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817. Annettu Helsingissä 26 päivänä kesäkuuta 2015.
- Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. 30-vuotisjuhlavuoden painos. New York: Russel Sage Foundation.
- Lyly, Auri (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. *Sosiaali- ja terveysviraston tutkimuksia ja raportteja* 2/2016. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.
- Matthies, Aila-Leena (1990) *Kapinasta muutoksen malliksi. Vaihtoehtoinen sosiaalityö Suomessa*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Matthies, Aila-Leena (1993) *Epävirallinen ja virallinen sosiaalityön modernisaatiossa*. Teoksessa Riitta Granfelt, Harri Jokiranta, Synnöve Karvinen, Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.) *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 99–130.

- Metsämuuronen, Jari (2011) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos. E-kirjan 1. painos. Helsinki: International Methelp.
- Metteri, Anna (2012) Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1778. Tampere: Tampere University Press.
- Miettinen, Taina (2000) Sosiaalityön raportointi: kohti vuorovaikutteista raportointia. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Morgaine, Karen (2014) Conceptualizing social justice in social work: Are social workers “too bogged down in the trees?”. *Journal of Social Justice* 4, 1–17.
- Mullaly, Bob (2007) The new structural social work. 3. painos. Oxford: Oxford University Press.
- Murray, Kate M. & Hick, Steven F. (2013) Structural social work. Teoksessa Mel Gray & Stephen A. Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. 2. painos. Lontoo: Sage, 110–125.
- Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylä: SoPhi.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 524. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Mäntysaari, Mikko (2006) Tarkentuva tieto sosiaalityössä. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. Kuopio: Unipress, 137–162.
- Möttönen, Sakari & Kettunen, Pekka (2014) Sosiaalipalvelut kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden murroksessa. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 109–124.
- NASW, National Association of Social Workers (2017) Code of ethics of the National Association of Social Workers.
https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=ms_ArtLqzeI%3d&portalid=0 Viitattu 1.3.2018.
- Nilsen, Johan (2016) Rakenteellinen sosiaalityö Satakunnassa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201604141418>
- Nummenmaa, Lauri (2011) Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät. 3. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2014) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. *Janus* 22 (3), 227–244.
- Näätänen, Ari-Matti & Londén, Pia & Peltosalmi, Juha (2017) Sosiaalibarometri 2017. Helsinki: Soste Suomen sosiaali- ja terveys ry, 36–40.
- Palola, Elina & Parpo, Antti (2011) Kunnallista sopeutumisen sosiaalipolitiikkaa. Teoksessa Elina Palola & Vappu Karjalainen (toim.) *Sosiaalipolitiikka – Hukassa vai uuden jäljillä?* Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 47–78.
- Pekkarinen, Elina (2015) Positiomalli rakenteellisen sosiaalityön tukena. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. 2. painos. Kuopio: Unipress, 214–233.

- Pekkarinen, Elina & Tapola-Haapala, Maria (2009) Kriittinen realismi sosiaalityössä – tiedontuotannosta emansipaatioon. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 183–205.
- Piirainen, Timo & Saari, Juho (2002) Johdanto. Teoksessa Timo Piirainen & Juho Saari (toim.) Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö? Helsinki: Gaudeamus, 9–25.
- Piirainen, Veikko (1974) Vaivaishoidosta sosiaaliturvaan. Sosiaalihuollon ja sen työntekijäjärjestön historiaa Suomen itsenäisyyden ajalta. Hämeenlinna: Karisto.
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske (2013) Sosiaalityöntekijöiden valtakunnallinen tilanne 2012–2013 Sosiaalialan osaamiskeskusten selvitysten mukaan 16.4.2013.
http://www.sosiaalikallega.fi/uutiset/poske/sosiaalityontekijatilanne_osket_kevat2013
- Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207–224.
- Pohjola, Anneli (2015) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 16–36.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2015a) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 9–13.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2015b) Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 281–294.
- Pulma, Panu (1987) Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Lapsuuden yhteiskunnallistuminen ja lastensuojelun kehitys Suomessa. Teoksessa Panu Pulma & Oiva Turpeinen (1987) Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 9–266.
- Puurunen, Piia & Suonio, Mari (2014) Rakenteellista sosiaalityötä vai sosiaalityötä rakenteissa? Kirja-arvio: Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Janus 22 (3), 314–316.
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Kauniaisten kaupunki, Vantaan kaupunki (2015) Kannanotto sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen vahvistamisesta 13.2.2015.
http://www.socca.fi/files/4286/Kannanotto_Helsingin_yliopistolle_sosiaalityon_koulutuksen_ja_tutkimuksen_vahvistamisesta_13.2.2015.pdf
- Pösö, Hanna (2016) Evauksen hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä. Esitys Pääkaupunkiseudun Praksiksen oppimisverkostossa 13.5.2016.
http://www.socca.fi/files/5454/Evauksen_hyodyntaminen_palvelujen_kehittamisessa_Vantaalla_Hanna_Posso_13.5.2016.pdf
- Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio (1985) Työryhmämuistio 1985 : 34. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1998) Mistä ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa on kysymys? Käsitteellistä ja historiallista tarkastelua. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia 90. Helsinki: Stakes.
- Raunio, Kyösti (2000) Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.

- Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Rautajoki, Arto & Krook, Päivi & Pasto, Maarit & Ojapuska, Lotta & Romppala, Jenni (2014) Rakenteellinen sosiaalityö Väli-Suomessa. SOS II -hankkeen raportti. http://www.sonetbotnia.fi/tiedostopankki/660/Rakenteellinen_sosiaalityo_Vali_Suomessa_2014.pdf
- Rawls, John (1988) Oikeudenmukaisuusteoria. Suom. Tuomas Nevanlinna & Terho Pursiainen. Porvoo: WSOY. Alkuperäisteos 1971.
- Reisch, Michael (2002) Defining social justice in a socially unjust world. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* 83 (4), 343–354.
- Ritter, Jessica A. (2008) A national study predicting licensed social workers' levels of political participation: the role of resources, psychological engagement, and recruitment networks. *Social Work* 53 (4), 347–357.
- Rome, Sunny Harris & Hoechstetter, Susan (2010) Social work and civic engagement: The political participation of professional social workers. *Journal of Sociology & Social Welfare* 37 (3), 107–129.
- Rose, Stephen M. (2003) Sosiaalityön missio. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-kustannus, 193–205.
- Satka, Mirja (1994) Sosiaalinen työ peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka & Kyösti Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu ja sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 261–339.
- Satka, Mirja & Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (2003) Vaikuttamisen vaihtuvat tulkinnat. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: SoPhi, 7–29.
- Schein, Edgar H. (1987) Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Suom. Ritva Liljamo & Asko Miettinen. Espoo: Weilin & Göös. Alkuperäisteos 1985.
- Sen, Amartya (2010) *The idea of justice*. Lontoo: Penguin.
- Seppänen, Marjaana (2015) Rakenteellisen sosiaalityön aika: sosiaalisen raportoinnin uusi tuleminen. Esitys Pääkaupunkiseudun praksiksen oppimisverkostossa 25.5.2015. http://www.socca.fi/files/4624/Rakenteellisen_sosiaalityon_aika_sosiaalisen_raportoinnin_uusi_tuleminen_Marjaana_Seppanen_25.5.2015.pdf
- Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Akateeminen väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 28. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Sipilä, Jorma (1983) Rakenteellinen sosiaalityö. *Sosiaaliturva* 71 (17), 906–909.
- Sipilä, Jorma (1989) *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki: Tammi.
- Soini, Sonja & Hurskainen, Juuli (2017) Sosiaalinen media lastensuojelutyössä. Teoksessa Petra Malin, Kirsi Nousiainen & Maria Tapola-Haapala (toim.) *Sosiaalityö digitalisoituvassa maailmassa. Tutkiva sosiaalityö -julkaisusarja*. Helsinki: Talentia-lehti ja Sosiaalityön tutkimuksen seura, 71–79.
- Sosiaalihuoltolaki 710/1984. Annettu Helsingissä 17. päivänä syyskuuta 1982.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30 päivänä joulukuuta 2014.

- Sosiaalityön koulutuskomitean mietintö (1972) Komiteamietintö 1972 : A7. Helsinki: Valtioneuvosto.
- STM (2018) Selvitys lastensuojelutyön kuormittavuudesta käynnistynyt. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 2/2018. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-lastensuojelutyon-kuormittavuudesta-kaynnistynyt. Julkaistu 10.1.2018.
- Suhonen Niina (2012) Sosiaalinen raportointi sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen välineenä. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22557>
- Suomen virallinen tilasto (2015) Sosiaali- ja terveystietojen henkilöstö. Verkkojulkaisu. Helsinki: Terveystietojen ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.stat.fi/til/sthlo/yht.html> Viitattu 23.3.2018.
- Talentia (2017) Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen lautakunta.
- Tapola-Haapala, Maria (2014) Social Work Education and Political Action. Teoksessa Timo Harrikari, Pirkko-Liisa Rauhalo & Elina Virokannas (toim.) Social Change and Social Work: The Changing Societal Conditions of Social Work in Time and Place. Farnham: Ashgate, 67–85.
- Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa – sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. Oikeus 43 (2), 125–146.
- Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2015) Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 2. painos. Kuopio: Unipress, 191–212.
- Tiitinen, Laura & Silén Marianne (2016) Sosiaalialan epäkohdat ja niiden käsittely – kyselyraportti. <http://www.luc.fi/loader.aspx?id=2641402d-5a35-4f8c-84b0-88c107f5eb1e>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Valli, Raine (2010) Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 103–127.
- Vastamäki, Jaana (2010) Kyselylomaketutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 128–140.
- Vehkalahti, Kimmo (2008) Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

- Viinamäki, Olli-Pekka (2008) Julkisen sektorin arvoympäristön kompleksisuus. Tutkimus julkisten organisaatioiden arvojen, johtamisteorioiden ja arvojohtajuuden erityisyydestä. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia 283, Hallintotiede 35. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Viirakorpi, Paavo (1990) Rakenteellisen sosiaalityön pakko ja mahdollisuudet. Sosiaalishallituksen julkaisuja 17/1990. Helsinki: Sosiaalishallitus.
- Wakefield, Jerome C. (1988) Psychotherapy, distributive justice, and social work: Part 1: Distributive justice as a conceptual framework for social work. *The Social Service Review* 62 (2), 187–210.
- Weiss, Idit (2003) Social work students and social change: On the link between views on poverty, social work goals and policy practice. *International Journal of Social Welfare* 12 (2), 132–141.
- Weiss-Gal, Idit (2017) Social workers' policy engagement: A review of the literature. *International Journal of Social Welfare* 26 (3), 285–298.
- Weiss-Gal, Idit & Gal, John (2008) Social Workers and Policy-Practice: The Role of Social and Professional Values. *Journal of Social Service Research* 34 (4), 15–27.
- Yeung, Anne Birgitta & Saari, Juho & Lagerspetz, Eerik (2007) Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Juho Saari & Anne Birgitta Yeung (toim.) *Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Gaudeamus, 9–30.
- Ylöstalo, Pekka (2005) Sitä saa mitä kysyy - Pohdintoja soveltavan empiirisen sosiaalitutkimuksen asemasta nykyaikaisessa työorganisaatiossa. Teoksessa Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.) *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 103–122.

Liitteet

Liite 1 Saatekirje.....	1
Liite 2. Suostumuslomake.....	2
Liite 3. Kyselylomake.....	3
Liitetaulukot.....	14

Sosiaalityöntekijä, vastaa yhteiskunnallista vaikuttamista koskevaan kyselyyn!

Sosiaalityöntekijä, näetkö työssäsi yhteiskunnallisia epäkohtia? Mitä ajattelet niistä ja niihin vaikuttamisesta osana omaa työtäsi? Millaiset ovat mahdollisuutesi vaikuttaa?

Yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttavan sosiaalityön tarve on voimakkaasti esillä ja sosiaalityöltä vaaditaan entistä vahvempaa yhteiskunnallista roolia. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa rakenteelliseen sosiaalityöhön ja sen mahdollisuuksiin kohdistetaan suuria odotuksia. Käynnissä oleva yhteiskunnallinen murros asettaa sosiaalityölle uudenlaisia vaatimuksia.

Teen sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa, jonka tarkoituksena on tutkia erilaisissa tehtävissä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja sen mahdollisuuksista nykyisessä työssään. Tutkimus on lähtöisin omasta kiinnostuksestani tietää, miten sosiaalityöntekijät todella omassa arkisessa työssään nämä asiat näkevät ja kokevat.

Pyydän sinua vastaamaan anonyymiin tutkimuskyselyyn ja kertomaan siten kokemuksiasi ja näkemyksiäsi. Kyselyyn vastaaminen vie vain 15 minuuttia, mutta jokainen vastaus on arvokas ja merkittävä osa tutkimuksen aineistoa! Voit vastata kyselyyn, jos työskentelet Helsingin, Espoon tai Vantaan kaupungilla nimikkeellä sosiaalityöntekijä (koulutuksestasi riippumatta). Kiitos vaivannäöstäsi!

Linkki kyselyyn: <https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/77431/lomake.html>

Vastausaikaa on perjantaihin 3.3.2017 asti.

Lisätietoa tutkimuksesta saat ottamalla yhteyttä allekirjoittaneeseen.

Jenni Simola

[*yhteystiedot*]

Suostumus osallistumisesta tutkimukseen

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Vastaajilta ei kerätä henkilötietoja, mutta tietoja työpaikasta ja työpisteestä kysytään. Nämä tiedot ovat vain tutkijan käytössä ja tiedot raportoidaan tutkimuksessa erittäin huolellisesti siten, etteivät yksittäiset työntekijät, työyhteisöt tai työpisteet ole tunnistettavissa.

Tutkimuksen teossa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimukselle on saatu tutkimusluvut Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirastolta, Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimelta sekä Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta.

Kerätty aineisto anonymisoidaan tutkijan toimesta heti tutkimuksen teon jälkeen siten, etteivät yksittäiset vastaajat tai työyhteisöt ole tunnistettavissa. Sen jälkeen aineistoa voidaan luovuttaa opetus- ja tutkimustarkoituksiin myös muille, kuin aineiston nyt keräävälle tutkijalle.

Lisätietoa tutkimuksesta saat tutkimuksen tekijältä:

Jenni Simola, [*yhteystiedot*]

☐ Olen lukenut ja ymmärtänyt ylläolevat tiedot tutkimuksesta ja annan suostumukseni siihen, että seuraavassa osiossa antamani tietoja saa käyttää opetus- ja tutkimustarkoituksiin.

Kysely pääkaupunkiseudun kuntien sosiaalityöntekijöille 2017

Vastaamalla autat tuomaan sosiaalityöntekijöiden äänen mukaan keskusteluun!

1. Kuinka tärkeitä sinulle ovat seuraavat periaatteet?

	Ei lainkaan tärkeä	Ei kovin tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä	Erittäin tärkeä
Syrjinnän vastustaminen yhteiskunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteiskunnan käytössä olevien resurssien tasapuolinen ja oikeudenmukainen jakautuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Erityinen huolehtiminen heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumisesta	☐	☐	☐	☐	☐
Epäoikeudenmukaisen politiikan ja toimintatapojen vastustaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden vähentäminen yhteiskunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Erilaisuuden kunnioittaminen ja yhteiskunnan moninaisuuden tunnustaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Erilaisuuden arvostaminen ja monikulttuurisuuden näkeminen rikkautena	☐	☐	☐	☐	☐
Kaikkein heikoimmassakin asemassa olevien ihmisten oikeus yhteiskunnalliseen osallistumiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Jokaisen inhimillisistä perustarpeista huolehtiminen ihmisen teoista riippumatta	☐	☐	☐	☐	☐
Positiivinen diskriminaatio vähemmistöjen ja heikommassa asemassa olevien ihmisten hyväksi	☐	☐	☐	☐	☐

2. Kuinka usein kohtaat työssäsi seuraavan laisia tilanteita?

	En koskaan	Harvoin	Joskus	Melko usein	Jatkuvasti
Joudun työskentelemään tavalla, joka on ristiriidassa ammattieettisten periaatteideni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Minua pyydetään työskentelemään tavalla, joka on ristiriidassa ammattieettisten periaatteideni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on vaikea hyväksyä oman organisaationi toimintatapoja tai politiikkaa	☐	☐	☐	☐	☐
Joudun noudattamaan sellaisia toimintakäytäntöjä, jotka lisäävät sosiaalista ja taloudellista eriarvoisuutta	☐	☐	☐	☐	☐

Oman organisaationi toimintatavat tai politiikka ovat sosiaalisesti epäoikeudenmukaisia	☐	☐	☐	☐	☐
Havaitsen yhteiskunnallisia epäkohtia, jotka vaikeuttavat asiakkaideni tilanteita	☐	☐	☐	☐	☐
Havaitsen oman organisaationi toimintatavoissa sellaisia epäkohtia, jotka vaikeuttavat asiakkaideni tilanteita	☐	☐	☐	☐	☐

	En koskaan	Harvoin	Joskus	Melko usein	Jatkuvasti
Tunnen itseni innostuneeksi työstäni ja viihdyn töissä	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen itseni uupuneeksi tai henkisesti väsyneeksi työssäni	☐	☐	☐	☐	☐
Työmääräni tuntuu liialliselta	☐	☐	☐	☐	☐
En voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin	☐	☐	☐	☐	☐

3. Millaiset ovat mahdollisuutesi toteuttaa seuraavia asioita osana nykyistä työtäsi?

Tässä osiossa pyydän sinua miettimään oman työsi käytännöllistä arkea. Toivon, että vastaat kysymyksiin rehellisesti sen mukaan, millaisiksi koet mahdollisuutesi toteuttaa tiettyjä tehtäviä nykyisessä työssäsi riippumatta siitä, miten asioiden mielestäsi pitäisi olla tai kuinka tärkeinä näitä tehtäviä pidät.

Mahdollisuudet välittää asiakastyöstä kertyvää asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevaa tietoa

	Erittäin huonot	Melko huonot	Ei hyvät eikä huonot	Melko hyvät	Erittäin hyvät
poliittisille päätöksentekijöille	☐	☐	☐	☐	☐
työnantajani edustajille	☐	☐	☐	☐	☐

Mahdollisuudet välittää tietoa asiakastyössä esille tulevista yhteiskunnallisista epäkohdista

	Erittäin huonot	Melko huonot	Ei hyvät eikä huonot	Melko hyvät	Erittäin hyvät
poliittisille päätöksentekijöille	☐	☐	☐	☐	☐
työnantajani edustajille	☐	☐	☐	☐	☐
suurelle yleisölle	☐	☐	☐	☐	☐

Mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun

	Erittäin huonot	Melko huonot	Ei hyvät eikä huonot	Melko hyvät	Erittäin hyvät
kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten puolustamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
yhteiskunnan moninaisuuden arvostamisen ja erilaisuuden kunnioittamisen edistämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
eriarvoisuutta tuottavien ja sosiaalista hyvinvointia heikentävien rakenteiden esille tuomiseksi ja haastamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐

Mahdollisuudet osallistua työskentelykunnassani

	Erittäin huonot	Melko huonot	Ei hyvät eikä huonot	Melko hyvät	Erittäin hyvät
palveluiden ja etuuksien kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
uusien sosiaalipoliittisten toimintamallien visiointiin ja kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
sosiaalipoliittisten toimenpiteiden esittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐

Mahdollisuudet

	Erittäin huonot	Melko huonot	Ei hyvät eikä huonot	Melko hyvät	Erittäin hyvät
vaikuttaa oman organisaation toimintakäytäntöihin	☐	☐	☐	☐	☐
ottaa kantaa toteutettavan tai suunnitellun politiikan sosiaaliin vaikutuksiin ja oikeudenmukaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
keskustella työyhteisön kanssa sosiaalisista epäkohdista ja niiden yhteiskunnallisista ratkaisumahdollisuuksista	☐	☐	☐	☐	☐
yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tekemiseen yleisesti	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kuinka tärkeää omasta mielestäsi on tai olisi toteuttaa seuraavia tehtäviä osana nykyistä työtäsi?

Tässä osiossa pyydän sinua miettimään, kuinka tärkeinä pidät tiettyjä tehtäviä osana nykyistä työtäsi, riippumatta siitä, miten näitä tehtäviä tällä hetkellä mahdollisesti toteutat.

Asiakastyöstä kertyvän asiakkaiden tarpeita ja palveluiden vaikutuksia koskevan tiedon välittäminen

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Tärkeää	Erittäin tärkeää
poliittisille päätöksentekijöille	☐	☐	☐	☐	☐
työnantajani edustajille	☐	☐	☐	☐	☐

Tiedon välittäminen asiakastyössä havaituista yhteiskunnallisista epäkohdista

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Tärkeää	Erittäin tärkeää
poliittisille päätöksentekijöille	☐	☐	☐	☐	☐
työnantajani edustajille	☐	☐	☐	☐	☐
suurelle yleisölle	☐	☐	☐	☐	☐

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Tärkeää	Erittäin tärkeää
kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten puolustamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
yhteiskunnan moninaisuuden arvostamisen ja erilaisuuden kunnioittamisen edistämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
eriarvoisuutta tuottavien ja sosiaalista hyvinvointia heikentävien rakenteiden esille tuomiseksi ja haastamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐

Osallistuminen työskentelykunnassani

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Tärkeää	Erittäin tärkeää
palveluiden ja etuuksien kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
uusien sosiaalipoliittisten toimintamallien visiointiin ja kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
sosiaalipoliittisten toimenpide-ehdotusten esittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka tärkeää omasta mielestäsi on tai olisi osana omaa työtäsi

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Tärkeää	Erittäin tärkeää
pyrkii vaikuttamaan oman organisaation toimintakäytäntöihin	☐	☐	☐	☐	☐
ottaa kantaa toteutettavan tai suunnitellun politiikan sosiaaliin vaikutuksiin ja oikeudenmukaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
keskustella työyhteisössä sosiaalisista epäkohdista ja niiden yhteiskunnallisista ratkaisumahdollisuuksista	☐	☐	☐	☐	☐
yhteiskunnallinen vaikuttamistyö yleisesti	☐	☐	☐	☐	☐

5. Mitkä seuraavista päämääristä ovat mielestäsi niitä, joihin sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttaminen tulisi ensisijaisesti kohdistaa?

Valitse seuraavista 3 päämäärää, joihin sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttaminen tulisi ensisijaisesti kohdistaa

- ☐ Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tilanteiden ja mahdollisuuksien parantaminen
- ☐ Sosiaalityön toiminnan laajentaminen kaikkeen sosiaaliseen hyvinvointiin pelkkien vaikeimpien ongelmien sijaan
- ☐ Yksilöiden ja perheiden ongelmien ehkäiseminen ennalta
- ☐ Sosiaalialan palveluiden kehittäminen paremmin asiakkaiden tarpeita vastaaviksi
- ☐ Kansalaisten parempi mukaan ottaminen sosiaalista hyvinvointia koskevaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- ☐ Sosiaalityön asiakkaiden oikeusturvan parantaminen sosiaalipalveluissa
- ☐ Sosiaalityöntekijöiden ammattikunnan aseman ja arvostuksen vahvistaminen
- ☐ Sosiaaliturvan väärinkäytösten tunnistaminen ja estäminen
- ☐ Yleisen hyvinvoinnin lisääminen yhteiskunnassa

Jokin muu sosiaalityön yhteiskunnallisen vaikuttamisen päämäärä, jota pidät erityisen tärkeänä:

6. Valitse sopivin vastausvaihtoehto seuraaviin työtäsi koskeviin väittämiin

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Työssäni on hyvät resurssit ja työmääräni on sopiva	☐	☐	☐	☐	☐
Työyhteisössäni yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä	☐	☐	☐	☐	☐
Työyhteisössäni suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Organisaatiossani suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Organisaatiossani kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Lähiesimieheni kannustaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelemme usein kollegojeni kanssa yhteiskunnallisista epäkohdista	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelemme usein kollegojeni kanssa rakenteellisten ongelmien ratkaisumahdollisuuksista	☐	☐	☐	☐	☐
Olen epävarma siitä, minkälainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sallittua työssäni	☐	☐	☐	☐	☐
Minulle on koitunut negatiivisia seurauksia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta työssäni	☐	☐	☐	☐	☐
Uskon että yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta voi seurata ikävyöksiä työpaikallani	☐	☐	☐	☐	☐
Työnantajani edustajat ovat pyrkineet rajoittamaan yhteiskunnallista vaikuttamistani	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteiskunnallista asiantuntemustani eriarvoisuuden vähentämisestä hyödynnetään kunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Asiantuntemustani sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi hyödynnetään kunnan kehittämisessä	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakastyöhön perustuvaa tietämystäni asiakaskunnan tarpeista ja palvelujen vaikuttavuudesta hyödynnetään kunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Näkemyksestäni asiakkaiden tarpeista ja kunnan palvelujen tarkoituksenmukaisuudesta ollaan kunnassa kiinnostuneita	☐	☐	☐	☐	☐
Esittämistäni toimenpide-ehdotuksista sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi ollaan kunnassa kiinnostuneita	☐	☐	☐	☐	☐

7. Valitse sopivin vastausvaihtoehto seuraaviin väittämiin

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Oma haluni ja kiinnostukseni yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on vahva	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on paljon osaamista ja hyvät taidot yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvä yhteiskunnallinen vaikuttaminen on tärkeä osa elämääni työn ulkopuolella	☐	☐	☐	☐	☐
Yksilökohtainen asiakastyö on minulle mielekkäämpää kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen	☐	☐	☐	☐	☐
On liikaa vaadittu, että tekisin yhteiskunnallista vaikuttamistyötä vielä yksilökohtaisen asiakastyön lisäksi	☐	☐	☐	☐	☐
En ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, koska kukaan ei kysy niitä minulta	☐	☐	☐	☐	☐
En usko että voin vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, enkä sen vuoksi edes yritä	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni sosiaalityöntekijöiden tulisi pyrkiä pitäytymään neutraaleina poliittisissa kysymyksissä	☐	☐	☐	☐	☐
Jos asiakkaan ja organisaation edut ovat ristiriidassa, sosiaalityöntekijän tulee aina toimia asiakkaan edun mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Jos esimieheni ohje on ristiriidassa ammattietiikkani kanssa, on ammattietiikan noudattaminen minulle tärkeämpää	☐	☐	☐	☐	☐

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Sosiaalityön ensisijainen tehtävä on integroida yksilöitä yhteiskuntaan ja säilyttää yhteiskuntarauha	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalityön ensisijainen tehtävä on asettua marginaalissa elävien ihmisten kumppaniksi ja auttaa saamaan esiin heidän potentiaaliaan ja resurssejaan	☐	☐	☐	☐	☐

Sosiaalityön resursseja tulee kohdistaa eniten niiden ihmisten auttamiseen, jotka eniten hyötyvät avusta tai joiden auttaminen on kustannustehokkainta	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalityön resursseja tulee kohdistaa eniten niiden ihmisten auttamiseen, joiden elämäntilanteet ovat kaikkein vaikeimpia tai perustarpeet pahiten uhattuna	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa köyhyys johtuu useimmiten ihmisen laiskuudesta ja tahdonvoiman puutteesta	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa köyhyys johtuu useimmiten yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa elää ihmisiä köyhyydessä siksi, että heillä on ollut epäonnea	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa elää ihmisiä köyhyydessä siksi, että se on väistämätöntä ja osa kehitystä	☐	☐	☐	☐	☐

8. Miten seuraavat tekijät vaikuttavat omalla kohdallasi siihen, kuinka aktiivisesti toteutat yhteiskunnallista vaikuttamista osana nykyistä työtäsi?

	Vähentää merkittävästi	Vähentää jonkin verran	Ei vaikuta lainkaan	Edistää jonkin verran	Edistää merkittävästi
Henkilökohtainen motivaatio yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökohtaiset taitoni liittyen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Lähiesimieheni suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Työyhteisöni suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Työmäärä	☐	☐	☐	☐	☐
Vaitiolovelvollisuus asiakkaiden asioista	☐	☐	☐	☐	☐
Lojaliteettivelvollisuus työnantajaa kohtaan	☐	☐	☐	☐	☐

Jokin muu, mikä ja miten?

9. Lopuksi: Mitä muuta haluaisit vielä sanoa?

Mitä muuta haluaisit aiheesta sanoa? Mitä ajatuksia kysely herätti?
Voit myös kommentoida kysymyksiä ja perustella tai tarkentaa vastauksiasi.

10. Taustatiedot

Seuraavaksi kysyttäviä tietoja sinusta, työpaikastasi ja koulutuksestasi esitellään tutkimuksessa vain siten, että **yksittäistä vastaajaa tai työyksikköä ei voida tunnistaa**. Myös jatkokäyttöä varten ne tallennetaan anonymisoituina. Analyysin kannalta on kuitenkin erittäin tärkeää, että täytät tiedot mahdollisimman tarkasti. Tarkat tiedot ovat vain tutkimuksen tekijän käytössä ja tuhotaan analyysin valmistuttua.

1. Syntymävuotesi

2. Sukupuolesi

nainen	▼
nainen	
mies	
muu	

3. Työpaikkasi tällä hetkellä

–Valitse tästä–	▼
-----------------	---

(vastausvaihtoehdot valikossa kaupunkien organisaatiorakenteiden mukaisesti)

4. Työyksikkö tarkemmin (esim. Malmin lastensuojelutarpeen arviointi, Länsi-Vantaan A-klinikka, Espoon seniori-neuvonta)

5. Työkokemus sosiaalityöntekijänä yhteensä

- 1 vuosi
- 2 vuotta
- 3 vuotta
- 4 vuotta
- 5 vuotta
- 6 vuotta
- 7 vuotta
- 8 vuotta
- 9 vuotta
- 10-11 vuotta
- 12-13 vuotta
- 14-15 vuotta
- 16-20 vuotta
- 21-25 vuotta
- 26-30 vuotta
- yli 30 vuotta

6. Työkokemus nykyisessä tehtävässä
(vastausvaihtoehdot kuten edellä)

7. Työsuhteen tyyppi

8. Onko sinulla sosiaalityöntekijän pätevyys?

9. Mikäli sinulla ei ole sosiaalityöntekijän pätevyyttä, oletko suorittanut sosiaalityön

aineopinnot ja pitkän harjoittelun ("sijaistuspykälä")

10. Valitse seuraavista **kaikki** suorittamasi tutkinnot

- ☐ Yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden kandidaatti
- ☐ Yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisteri
- ☐ Yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden lisensiaatti
- ☐ Yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden tohtori
- ☐ Muun tieteenalan alempi yliopistotutkinto (kandidaatti)
- ☐ Muun tieteenalan ylempi yliopistotutkinto (maisteri, lisensiaatti, tohtori)
- ☐ Sosiaalialan alempi ammattikorkeakoulututkinto (esim. sosionomi AMK)
- ☐ Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (esim. sosionomi YAMK)
- ☐ Muu ammattikorkeakoulututkinto (alempi tai ylempi)
- ☐ Sosiaalialan opistoasteen tutkinto (esim. sosiaaliohjaaja)
- ☐ Sosiaalihuoltajan tutkinto

11. Korkeimman suorittamasi tutkinnon pääaine

Sosiaalityö	▼
Sosiaalityö	
Sosiaali- tai yhteiskuntapolitiikka	
Jokin muu	

12. Valmistumisvuosi (korkein suorittamasti tutkinto)

--

13. Opiskeletko tällä hetkellä?

En opiskele tällä hetkellä	▼
En opiskele tällä hetkellä	
Kyllä, olen sosiaalityön kandidaattivaiheen tutkinto-opiskelija	
Kyllä, olen sosiaalityön maisterivaiheen tutkinto-opiskelija	
Kyllä, olen sosiaalityön erikoistumiskoulutuksessa	
Kyllä, olen sosiaalityön jatko-opiskelija	
Kyllä, olen sosiaalityön opiskelija avoimessa yliopistossa	
Kyllä, mutta en opiskele mitään ylläolevista	

Kiitos vastauksistasi!

Liitetaulukko 1. Perusjoukon työyksiköt ja vastaajat yksiköittäin.

Työyksiköt		Vastaajia
Espoo		19
Lastensuojelu		4
Aikuissosiaalityö		11
	Aikuissosiaalityö	9
	Maahanmuuttajapalvelut	1
	Työllisyyspalvelut	1
Muut		4
	Mielenterveys- ja päihdepalvelut	2
	Vanhusten palvelut	2
	Vammaispalvelut	0
	Sosiaali- ja kriisipäivystys	0
	Tieto työyksiköstä puuttuu	0
Helsinki		93
Lastensuojelu		23
	Lastensuojelutarpeen arviointi	2
	Avohuolto	12
	Sijoitus	9
Aikuissosiaalityö		24
	Aikuisten palvelut	10
	Nuorten palvelut	9
	Lastensuojelun jälkihuolto	1
	Maahanmuuttoyksikkö	4
Muut		45
	Perheneuvola	11
	Vammaisten sosiaalityö	10
	Vanhusten avopalvelut	8
	Terveystenhuolto ja kuntoutus	2
	Asumisen tuki	3
	Psykiatria	11
	Sosiaali- ja kriisipäivystys	0
	Perheoikeudelliset asiat	0
	SAS-toimisto	0
	Tieto työyksiköstä puuttuu	1
Vantaa		18
Lastensuojelu		3
Aikuissosiaalityö		7
Muut		7
	Perheneuvola	1
	Sosiaali- ja kriisipäivystys	4
	Päihdepalvelut	1
	Vanhusten avopalvelut	1
	Vammaispalvelut	0
	Nuorten psykososiaaliset palvelut	0
	Maahanmuuttajapalvelut	0
	Tieto työyksiköstä puuttuu	1
Yhteensä		130

Liitetaulukko 2. Sosiaalityöntekijän suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön työkokemuksen mukaan.

			Työkokemus yhteensä sosiaalityöntekijänä			
			3 vuotta tai vähemmän	4-9 vuotta	10 vuotta tai enemmän	Yhteensä
Suhtautuminen vaikuttamistyöhön	Passiivinen pessimisti	N	6	13	17	36
		%	19 %	33 %	29 %	28 %
	Kinnostunut ja aktiivinen	N	22	18	22	62
		%	71 %	45 %	38 %	48 %
	Yksilötyöhön suuntautunut	N	3	9	19	31
		%	10 %	23 %	33 %	24 %
Yhteensä		N	31	40	58	129
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 10,392$ df = 4 p = 0,034*

Liitetaulukko 3. Sosiaalityöntekijän kokemus asiantuntemuksen arvostuksesta omassa työskentelykunnassa.

Kokeeko, että sosiaalityöntekijän yhteiskunnallista asiantuntemusta arvostetaan työskentelykunnassa? (summamuuttuja)		
	N	%
Ei arvosteta	93	72 %
Neutraali	30	23 %
Arvostetaan	7	5 %
Yhteensä	130	100 %

Liitetaulukko 4. Sosiaalityöntekijän kokemus työyhteisön suhtautumisesta vaikuttamistyöhön työkokemuksen mukaan.

			Työkokemus yhteensä sosiaalityöntekijänä			
			3 vuotta tai vähemmän	4-9 vuotta	10 vuotta tai enemmän	Yhteensä
"Työyhteisössäni yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä"	Eri mieltä	N	11	20	35	66
		%	36 %	50 %	59 %	51 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	5	14	12	31
		%	16 %	35 %	20 %	24 %
	Samaa mieltä	N	15	6	12	33
		%	49 %	15 %	20 %	25 %
Yhteensä		N	31	40	59	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 14,199$ df = 4 p = 0,007**

Liitetaulukko 5. Sosiaalityöntekijän kokemus pelon ilmapiiristä työkokemuksen mukaan.

			Työkokemus yhteensä sosiaalityöntekijänä			
			3 vuotta tai vähemmän	4-9 vuotta	10 vuotta tai enemmän	Yhteensä
"Uskon että yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta voi seurata ikävyvyyksiä työpaikallani"	Eri mieltä	N	16	12	14	42
		%	52 %	30 %	24 %	32 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	4	17	18	39
		%	13 %	43 %	31 %	30 %
	Samaa mieltä	N	11	11	27	49
		%	36 %	28 %	46 %	38 %
	Yhteensä	N	31	40	59	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 12,257 \quad df = 4 \quad p = 0,016^*$						

Liitetaulukko 6. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
Koettuja mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	30	40	24	94
		%	83 %	65 %	77 %	73 %
	Kyllä	N	6	22	7	35
		%	17 %	36 %	23 %	27 %
	Yhteensä	N	36	62	31	129
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 4,507 \quad df = 2 \quad p = 0,105$						

Liitetaulukko 7. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön passiivisen suhtautumisen mukaan.

			"En ota kantaa yhteiskunnallisiin asioihin työssäni, koska kukaan ei kysy niitä minulta"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettuja mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	50	14	31	95
		%	64 %	74 %	94 %	73 %
	Kyllä	N	28	5	2	35
		%	36 %	26 %	6 %	27 %
	Yhteensä	N	78	19	33	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %
$\chi^2 = 10,497 \quad df = 2 \quad p = 0,005^{**}$						

Liitetaulukko 8. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön työyhteisön suhtautumisen mukaan.

			"Työyhteisössäni yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtä"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettu mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	55	20	20	95
		%	83 %	65 %	61 %	73 %
	Kyllä	N	11	11	13	35
		%	17 %	36 %	39 %	27 %
	Yhteensä	N	66	31	33	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 7,292$ $df = 2$ $p = 0,026^*$

Liitetaulukko 9. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön organisaation kannustavan suhtautumisen mukaan.

			"Organisaatiossani kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettu mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	62	22	11	95
		%	82 %	58 %	69 %	73 %
	Kyllä	N	14	16	5	35
		%	18 %	42 %	31 %	27 %
	Yhteensä	N	76	38	16	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 7,396$ $df = 2$ $p = 0,025^*$

Liitetaulukko 10. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön organisaation kielteisen suhtautumisen mukaan.

			"Organisaatiossani suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettu mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	27	39	27	93
		%	59 %	77 %	87 %	73 %
	Kyllä	N	19	12	4	35
		%	41 %	24 %	13 %	27 %
	Yhteensä	N	46	51	31	128
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 8,14$ $df = 2$ $p = 0,017^*$

Liitetaulukko 11. Sosiaalityöntekijän koetut mahdollisuudet vaikuttamistyöhön vaientamisen kokemusten mukaan.

			"Työnantajani edustajat ovat pyrkineet rajoittamaan yhteiskunnallista vaikuttamistani"			
			Eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Samaa mieltä	Yhteensä
Koettu mahdollisuuksia vaikuttamistyöhön	Ei	N	41	34	20	95
		%	60 %	92 %	80 %	73 %
	Kyllä	N	27	3	5	35
		%	40 %	8 %	20 %	27 %
	Yhteensä	N	68	37	25	130
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 12,914$ df = 2 p = 0,002**

Liitetaulukko 12. Sosiaalityöntekijän kokemus työyhteisön kielteisestä suhtautumisesta vaikuttamistyöhön oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
"Työyhteisössäni suhtaudutaan kielteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"	Eri mieltä	N	9	38	19	66
		%	25 %	62 %	61 %	52 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	23	19	9	51
		%	64 %	31 %	29 %	40 %
	Samaa mieltä	N	4	4	3	11
		%	11 %	7 %	10 %	9 %
	Yhteensä	N	36	61	31	128
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 14,751$ df = 4 p = 0,005**

Liitetaulukko 13. Sosiaalityöntekijän vaientamisen kokemukset oman vaikuttamistyöhön suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön			
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä
"Työnantajani edustajat ovat pyrkineet rajoittamaan yhteiskunnallista vaikuttamistani"	Eri mieltä	N	13	38	17	68
		%	36 %	61 %	55 %	53 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	12	16	9	37
		%	33 %	26 %	29 %	29 %
	Samaa mieltä	N	11	8	5	24
		%	31 %	13 %	16 %	19 %
	Yhteensä	N	36	62	31	129
		%	100 %	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 7,175$ df = 4 p = 0,127

Liitetaulukko 14. Sosiaalityöntekijän kokemus lähiesimiehen suhtautumisesta vaikuttamistyöhön oman suhtautumisen mukaan.

			Suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön				
			Passiivinen pessimisti	Kiinnostunut ja aktiivinen	Yksilötyöhön suuntautunut	Yhteensä	
"Lähiesimieheni kannustaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen"	Eri mieltä	N	18	21	8	47	
		%	50 %	34 %	26 %	36 %	
	Ei samaa eikä eri mieltä	N	13	25	17	55	
		%	36 %	40 %	55 %	43 %	
	Samaa mieltä	N	5	16	6	27	
		%	14 %	26 %	19 %	21 %	
	Yhteensä	N	36	62	31	129	
		%	100 %	100 %	100 %	100 %	
	$\chi^2 = 6,005 \quad df = 4 \quad p = 0,199$						